opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראשען — היינט 24 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 194 | Łódź, Piątek, 19 sierpnia 1932 r. | צענטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, י״ז מנחם אב תרצ״ב | № 194

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224-71 אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל.

W dniu 19. sierpnia r. b. o godz. 3 p. p. odbędzie się pogrzeb

ś. p.

JULJUSZA ROBERTA
KINDERMANA

z kościoła Św. Jana na stary cmentarz ewangelicki.

O smutnym tym obrządku zawiadamia

stroskana
RODZINA

4914

זאל פילהארמאניע
20 נארוטאוויטש 20

דינסטאג, דעם 23-טען אויגוסט ה. י. 9 אווענד

גראנדיעזער יודישער פאלקס-קאנצערט

איינציגע פרוי אין דער וועלט אלס חזנ׳טע

פאני רובינא

וועלכע האט זיך בעריהמט געמאכט אין ענגלאנד, זיד-אפריקע, פראנקרייך און אין בעלגיען מיט איהרע חזנ׳ישע געזאנגען, וועט צום ערשטען מאל אין לאדז אויספיהרען א גלענצענדען פראגראם, וואס וועט בעשטעהן פון:

1) **חזנ׳יש**
ובניחה יאמר
אלוהי נשמה
קדשינו
חזנ׳ישע פאפורי

2) **פאלקס-לידער**
נייע קשיות
אברהם
לייבסע
דאס יודישע ליד
שמע ישראל

3) **ראמאנסען**
דאס ליד איז אוים.
שענק מיר נאט גליקלעך.
גרוסט מיין בעשערטען.

מיט בעגלייטונג פון סימפאנישען ארקעסטער.

4) פאנטאזיע פון יודישע רעליגיעזע פאלקס-געזאנגען

אויסגעפיהרט דורכ׳ן

לאדזער סימפאנישען ארקעסטער

אונטער דער לייטונג פון דיריגענט **הערץ רובין.**

בילעטען שוין צו בעקומען אין דער קאסע פון פילהארמאניע.

יודישער הילפס-פעראיין
„תּומכי אורחים"

זונטאג, דעם 21-טען אויגוסט ד. י. ווערט איינגעאָרדענט דורך דעם הילפס-פאריין „תּומכי אורחים"

א גרויסע גאַרטען-פערוויילונג

מיט א אויסערגעוועהנליך רייך פּראָגראַם.

עס וועט אויפטרעטען דער וועלט-בעריהמטער איטאַליענישער אָפּערן-זינגער

גוסטאַוו שמידלער

פּאַרק „העלענאָוו"

איז פאלגענדען פּראָגראַם:
אַריע „זשידובקא" אָפּערע הלוי
אַריע „סטראַשני דוואָר"
פון אָפּערע מאָניושקאָ
אַריע „אַפריקאַנא" פון אָפּערע מערבעער.
סערענאדע Cumore-Canta
פון ע. טאַגליאַפּערי.
אַריע „טאָסקא" פון אָפּ. פּוטשיני.
פריהמאָרגען מאַטינאַטא
פון לעאָנקאַוואַלאָ.
אַריע „פּאַיאַצי" אָפּ. לעאָנקאַוואַלאָ
פאָלקס-ליד „מנשה"
דאָס יודישע ליד „עקבי".

בילעטען צום פּרייז 50 גראָשען און 1 זלאָטע איז צו בעקומען זונטאָג ביי דער קאַסע אין „העלענאָוו".

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער ח' פריינד

קלמן ראַוויצקי און פאמיליע

צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אומפערגעסליכען זוהן

יעקב יוסף נ"ע

זייט פון גאָט געטרייסט!

וואלף פלאמיאק און פרוי
הערש לעווקאוויטש און פרוי

4932

דעם טיפען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס די שווער-געטראָפענע עלטערן ראַוויצקי צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אומפערגעסליכען זוהן און אונזער הערציגסטען פריינד

יעקב יוסף נ"ע

זייט געטרייסט!

מאָניעק ריינשטיין, חיים גער-שטענאָוויטש, צאַלעק קויפמאַן.

4926

אונזער ליבען שוואָגער קלמן ראַוויצקי און פאמיליע צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער איין-איינציגען און אומפערגעסליכען זוהן

יעקב נ"ע

דריקען מיר אויס אינזער. טיפסטען מיטגעפיהל. זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

שלום גרינפארב און פרוי.

4911

הזכרה.

זונטאג דעם 21 אויגוסט 1932, 11 פאַרמיטאָג קומט פאָר אויפ'ן בית החיים א הזכרה און די ענטה לונג פון דער מצבה פון אינזער אומפערגעסליכען מאַן און פאָטער

לייביש ליפסקי נ"ע

(מתעסק דפה לודז)

צו וועלכער אַלע קרובים, פריינד און בעקאַנטע ווערען געבעטען צו קומען.

די פאַמיליע.

4949

נאָך קורצע שווערע ליידען איז נעכטען געשטאָרבען מיין אומפערגעסליכער מאַן, אונזער טייערער זוהן, ברודער, שוואָגער און אָנקעל אין בליהענדען עלטער פון 26 יאָהר

שמואל יצחק בן ר' אברהם חיים נ"י נ"ע

טעוועל

די לויה קומט פאַר היינט, פרייטאג ד. 19 אויגוסט 1932, 12 בייטאָג פון טרויער-הויז נאַוואָמיעסקאַ 24, וועגען וואָס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערענדע הינטערבליבענע.

4912

ביילייד.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער שווערגעטראָפענער

פרוי טעוועל און פאמיליע

צוליב'ן טויט פון זייער אומפערגעסליכען מאַן און זוהן, אונזער ליבען און אומפערגעסליכען פריינד

שמואל יצחק טעוועל נ"ע

זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים

מענדעל מאָזעס)
הילער וויערניק) פון דער האַלע
זעליג שווארץ) קאַשמשעלנאַ 6.

4913

רעשטען

לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 5
פראָנט, 2-טער שטאָק

פערשידענע קאַמגאַרנס, בּיליצער, טאַמאַשאָווער און לאָדזער

אויף אנציגער און פּאַלטענס

ווי אויך די מאָדערנסטע דאַמען-שטאָפען אויף פּאַלטנס און קאָסטיומען

מיט 30% בּיליגער

קומט און איבערצייגט אייך, ביי

SZCZĘSLIWY

געדענקט נאָר

אין פראָנט, II שטאָק

באַמבערג'ס

פענסיאָנאַט

„ŁODZIANKA" אין גלאָוונאָ

איז בעקאַנט מיט די 6 מאָל אין טאָג גוטע עסענס און אָפּרוה און פערוויילונגס-אָרט. ענדע סעזאָן זענען די פרייזען רעדוצירט. ביים קומען קיין גלאָוונאָ לאָזט אייך ניש ט איבעררעדען פון מענשען וועלכע האָבען געוויסע צילען. אייער בּאַזוך ווערט איבערגענומען אין לאָדז אָהן געלד. ערקינדיגען נאַוואָמיעסקאָ 4 ביי באַמבערג

(עקספעדיציע) טעלעפאָן 10-245

4916

דאַנקזאַגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין בעסטען דאַנק דעם פענסיאָנאַט-אינהאַבער

ה' עלבינגער, איז קאַלומנאַ

פאַר זיין גוטע בעהאַנדלונג און זאָרגפעלטיגע בעדינונג

מיט אַכטונג ל. האַרבשטייל.

4928

בּיליגער ווי איבעראַל

גוטער **ווײַן** גוטער

צו דעם בּיליגסטען פּרייז פון 65 גר. א פערטעל ליטער

בעקומט מען ביי דער לאַנגיעהריגער בעוו. פירמע

ע. שיקער

פולבאַצנאַ 1, טעל. 84-107

אין דער פריוואַטער 7-קל. שולע פון

יצחק גאָלדבערג

Al. I-go Maja 23

ווערען אָנגענומען נייע תלמידים אויפ'ן נייעם שול-יאָהר פון 9 ביז 3 נ. מ.

קאָמוניקאַט.

אין נאָמען פון אַלע לאָדזער קאָנצעקציאָנערן, מאַכען מיר בעקאַנט, אז אויף דער געמיינזאַמער קאָנפערענץ צווישען די פאָרשטעהער פון די קאָנ-פעקציאָנערן און מאַגאַזין-שניידער-מייסטער-פעראיין פילסודסקי 12 אונטער וועלכע בעשליסען ס'וואַרפען זיך אונטער אַלע לאָדזער קאָנפעקציאָנערען — איז

דער שטרייק אין מענער-מאַגאַזין שניידער-פאַך ליקווידירט.

פאָרזיצענדער: א. גראַנעק

ביזיצענדע: (וואָלמאַן) (גרינבוים)

4919

וראַטאַלרין

אין פערשידענע קוואַליטעטען

Akt. Ges. R. LIPSZYC

Łódź, Piramowicza 11/13

Tel. 101-34

די לייטונג פון די ערשטע אָרטאָדאָקסישע לעהר-אנשטאַלטען

„דרכי נעם"

פון גרשון אלי' ליסס

אין לאָדז

ערשטער „דרכי-נעם" קילינסקי 50 טעל. 26-215
צווייטער „דרכי-נעם" אַל. 1 מײַ 20 טעל. 43-200

מאַכט בעקאַנט, אַז עס ווערען אָנגענומען איינשריי-בונגען פון תּלמודים אין אונזערע פערגרעסערטע

לעהר-אנשטאַלטען און גן-ילדים'ס

עס ווערט יעצט אויך פערגרעסערט און פערברייטערט די

מתיבתא לתלמוד והוראה

ביי דער מיטווירקונג פון בעוואוסטע בעלי-הוראה גלייכצייטיג זענען מיר מודיע, אַז די

8-קל. גימנאַזיאַל-קורסען

קאָנצעסיאָנירט דורכ'ן קוראַטאָריום ווערען איצט פער-גרעסערט און לויט'ן נייעם שול-אויסטאַוו וועלען זיין טעטיג די גימנאַזיאַל-קלאַסן III, IV, V, VI און VII אונטער דער לייטונג און ביי דער מיטאַרבייט פון בעקאַנטע גימנאַזיאַל-פּראָפעסאָרען. אויך מאַכען מיר בעקאַנט, אַז דער

פּענסיאָן

פאַר תּלמידים פון דער פרעמד ווערט רעאָרגאַניזירט און וועט זיין אין א ספּעציעלען לאָקאַל אונטער דער לייטונג פון אַנ'אָנגעזעהענעם פאַכמאַן-ספּעציאַליסט.

בעמערקונג

נעמענדיג אין אַכט דעם שווערען קריזיס, קומען מיר נאָך די בקשות פון די עלטערן, וועמענס קינדער האָבען געענדיגט אונזערע לעהר-אַנשטאַלטען, און ווילען זיך ווייטער ווידמען דעם למוד התּורה, און זענען ניט בכוח צו צאָהלען שכר למוד, — און מיר גיבען זייערע קינדער די מעגליכקייט, פּאָרטצוזעצען זייער למוד התּורה ביז היתר הוראה אין דער מתיבתא לתלמוד ולהוראה גאַנץ אומזיסט.

איינשרייבונגען ווערען אָנגענומען טעג-ליך פון 9—1 און 4—7 נאָכמ. און אויף די 8-קל. גימנאַזיאַל-קורסען טעגליך פון 4—8 אָוונט.

די למודים הויבען זיך אָן א' אלול (2 ווזשעשיען ה.י.)

די לייטונג.

לאדזער עקסקורסיע קיין ארץ-ישראל

אונטער דער לייטונג פון אינזש. י. זשעלינסקי
ס'ווערן אנגענומען איינשרייבונגען צו דער עקסקורסיע קיין ארץ-ישראל

אין חודש וושעשיען

די עקסקורסיע געהט אפ ד. 22/9 פון קאנסטאנצא.
נאכ'ן איינצאהלען די 1-טע ראטע 500 זל. אויף
P.K.O. 61164 Łódzki Bank Depozytowy dla Inż. Zielińskiego
בעקומט דער עקסקורסאנט גענויע אינפארמאציעס.
מיט אכטונג אינזש. י. זשעלינסקי
4955

אלע זומערוואוינונג
ווֹאס פאהרען אויף

קויפען עכטען גוטען און כשר'ן

ווײַן

צו די ביליגסטע פרייזען
צו 65 און 75 גר. פאר 1/4 ליטער

ביי דער לאנגיעהריגער בעוואוסטער פירמע

„באראווין"

אינה. מענדיל בארנשטיין, לאדז
30 נאוואמיעסקא 30
טעל. 210=58

די 2. עקסקורסיע קיין ארץ-ישראל

פאהרט אב אין חודש סעפטעמבער.

פרייז בעדייטענד ביליגער

די וויזע אויף דריי חדשים – צאהל ערטער בעגרעניצט.
אינפארמאציעס שריפטליך און מינדליך ערטיילט

די געזעלשאפט „למען תוצרת הארץ"
ווארשא, לעשנא 4, וואוינונג 6.
4877

„בית יעקב"
7 - קל. שול פאר מיידלעך

לאדז, שרודמיעסקא 32, טעל. 170=28

פערשרייבט אייערע טעכטער

אין די איינציגע רעליגיעזע שול פאר מעדלעך בית יעקב!

יודישע עלטערן!

בית יעקב איז די איינציגע רעליגיעזע שול אין לאדז וואס גיט אייערע טעכטער א אמת יודישע ערציהונג צוגלייך מיט א גענוגענדער מאס וועלטליכע בילדונג. אין קיין שום שול קאנען יודישע רעליגיעזע עלטערן אזוי נישט זיין זיכער אנצופערטרויען זייער קינדס יודישע נשמה ווי נאר אין „בית יעקב" וואס שטעהט אונטער דער דירעקטער השגחה פון דער בית יעקב צענטראלע אין קראקע און פון אגודת-ישראל אין לאדז.

די פארמיטאג און נאכמיטאג שולען

ווערען פערגרעסערט אין פעדאגאגישער הינזיכט. עס קומען צו נייע ערשטקלאסיגע לערן-קרעפטען סיי אויף למודי קודש און סיי אויף למודי חול. דאס יאהר ווערט „בית יעקב" ווערען א סך און פערפאלקאמט אין יעדער הינזיכט.

העכערע האנדעלס אוןווירטשאפטס-שולע

צום נייעם שול-יאהר עפענט „בית יעקב" א האנדעלס און ווירטשאפטס-שול, לויט'ן מוסטער פון אזעלכע שולען אין מערב-אייראפע. עס איז אנגאזשירט געווארען א ספעציעל פערסאנאל פאר די האנדעלס-שול פון אינלענדישע און אויסלענדישע פעדאגאגישע קרעפטען.

אויך וועלען זיין טעטיג די פרעבעל-שולען און אווענד-קורסען מיט פערשטארקטע קרעפטען.

יודישע עלטערן פערזוימט-זשע נישט! לאזט נישט פערפרעמדט ווערען אייער קינד פון יודישקייט און גיט נישט איבער אייער קינד אין די הענד פון הפקר-שולען אדער דארט וואו עס איז נישטא קיין פעראנטווארטליכע השגחה! נאר אין בית יעקב וועט אייער קינד ערצויגען ווערען אלס אמת יודיש אינטעליגענט קינד! אויך די עלטערן וואס האבען לערנען קינדער מוזען בעגלייטען די איינשרייבונגען.

איינשרייבונגען קומען פאר טעגליך אין דער שול-קאנצעלאריע שרודמיעסקא 32 פון 12–2 נאכמיטאג און פון האלב 7 ביז 9 אווענד. די פרייזען זענען צוגענגליך!

קוראטאריום פון די בית-יעקב-שולען
אין לאדז, שרודמיעסקא 32.
4929

Szanownemu memu Szefostwu **Rawickim**
z powodu straszliwego ciosu, jaki ich spotkał tragiczną śmiercią Ich ukochanego syna

b. p. JAKÓBA

składam szczere i najgłębsze współczucie i słowa pociechy
Ewa Landauówna
pracowniczka interesu.
9684

לעהרערס

מיט רעגירונגס - רעכט 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פוילּיש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.
שוו. יאקובא 12 יעכטע אפיציניר, 1-טער שטאק וו. 30. שיף

צו דער חתונה פון אונזער ליבען פריינד
ירחמיאל בלאנקאווסקי
מיט פרל. **צעשא פרישער**
ווינשען מיר זיי א הערציגען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.
אברהם יצחק ראזענקראנץ און כלה,
שיינדעל און אסתר קאנטאראוויטש,
בלומע אלטשולער,
אליעזר ראבינאוויטש,
אברהם קאנטאראוויטש,
לייבל לעווקאוויטש און פרוי.

צו דער חתונה פון אונזערע הערציגע פריינד **ירחמיאל בלאנקאווסקי**
מיט פרל. **צעשא פרישער**
ווינשען מיר א הערציגען מזל-טוב זאל אייער לעבענסוועג מיט בלומען באצירט זיין.
משה פייווישעוויטש,
העלא ווינער,
דניאל יאקובאוויטש און פרוי,
אברהם פיעטריקאווסקי און פרוי.
4549

צו דער חתונה פון אונזער ליבען פריינד
איזראעל סאליד
מיט פרל.
עדושא נאפטאלאוויטש
ווינשען מיר זיי א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען
סאמעק דייטשמאן און כלה
מאניעק און יוסף ראזענבלום
און העניעק לעווקאוויטש.

Z intencji zaślubin
p. **Geni Grinwurcelówny**
z p. **Leonem Rozmaitym**
życzę wiele szczęścia i świetnej przyszłości.–
Genia Eljaszówna.
4918

איך לויז

איך נעהם אן זעמטליכע סחורות
ברייטען פון 42 – 72 צאל
גלאט און קארירט. – –
גאראנטירט פאר ריינעלע בעהאנדלונג.
ביי **שפיליק**, זאוואדזקא 16

Ciechocinek

(Zdrojowa) **וואלצלאווסקא גאס**
ווילא וויקטאר'א

Dr. med. W. ŁASKI

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
נעמט אן פון 1-טען יוני 1932
אזוי ווי אין פאריגען סעזאן.

פאר מאגענליידנדע

ראבארבער-ווײַן
פעפסין-ווײַן
אין פרימא קוואליטעט
צו בעקומען אין דער ווײַנהאנדלונג פון

E. SZYKIER
Północna 1, tel. 107-84

Dr. Robinzon

אורדינירט אין **פאדעמביע**
ווילא וויעטשארקאווסקי.

אונזער ליבען פריינד און שכן

ה' הערמאן וואלאסקי

צו דער פערלאבונג פון זיין ליבע

טאכטער

ווינשען מיר א הערציגען מזל-טוב
פאמיליע ראדזאנאווער.
4960

הנהלות הגמנסיות

של ההברה

ליסוד בתי ספר תיכונים עברים בלודז

מודיעות, כי בקשות הכניסה מתקבלות כדלקמן:
בלשכת הגמנסיה הראשונה לנערים, מגיסטרצקה 21, טל. 134-11
בלשכת הגמנסיה השניה לנערים, מגיסטרצקה 22, „ 134-12
בלשכת הגמנסיה לנערות. פירמוביץ 6, „ 127-95
בשעות העבודה.

אל המכינה א׳ מתקבלים נערים ונערות בגיל חמש שנים וחצי ומעלה בלשכת הגמנסיה לנערות, פירמוביץ 6.

ועד החברה ליסוד בתי ספר תיכונים עברים בלודז החליט להזיל את שכר הלמוד במחלקות הנמוכות
4903

„יבנה"

41 צעגעלניאנא 41, טעל. 134-13

די לייטונג פון דער שולע מעלדעט, אז איינשרייבונגען אין אלע קלאסען, ווי אויך אין דער פרעבעל-שולע ווערען אנגענומען אין דער קאנצעלאריע פון זונטאג, דעם 31 אויגוסט 1932 יעדען טאג פון 10–2 בייטאג.
4898

די בעוואוסטע פריוואטע שולע פון

ב. האמער

לאדז, פילסודסקיעגא 45

מאכט בעקאנט די ג' עלטערן, אז צום שול-יאהר 1932/33 איז ערעפענט געווארען **א 6-טע קלאס.**

דאס פראגראם פון דער שולע נעמט ארום א חוץ די אלגעמיינע לימודים אויך די העברעאישע שפראך (חומש, תנ"ך, תלמוד) אין ברייטען פערנעהם. די קינדער בעקומען א זארגפעלטיגע פארבערייטונג אין יודישען גימנאזיום זאווי אין אנדערע מיטעל-שולן.

בעמ.: דער לאקאל איז פערגרעסערט און גענצליך רעמאנטירט. פאר קינדער פון 3–6 יאר איז פערהאן א מוסטערהאפטע פרעבעל-שולע
אמנשרייבונגען פון נייע שילערס אין אלע קלאסען קומען פאר טעגליך
אויף ה׳שניאווא גורא אין פיטסקאווסקים ווילא ווי א חי „סאנאטא".

די דירעקציע

לאדזער יודישער פליישער-פעראיין פעטריקאווער 24

זונטאג, דעם 21-טען אויגוסט 1932, פינקטליך 6 א זייגער אווענד קומט פאר אין פעראיינס-לאקאל

א אויסערגעוועהנליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

מיט פאלגענדען טאג-ארדנונג: 1) שטייער-פראגען - איינפיהרען דעם אפצאהל פון אבראטאווע פון פערטעל פלייש; 2) די נייע שטייער-עקזעקוציע-פארשריפטען; 3) דער צוואנג פון ביכער פיהרען; 4) פאך-אנגעלעגענהייטען; 5) פרייע פארשלאגען. — צוליב דער וויכטיגקייט פון טאג-ארדנונג ווערען געבעטען אלע מיטגלידער פינקטליך צו ערשיינען.

די פערוואלטונג פון לאדזער יודישען פליישער-פעראיין, פעטריקאווער 24.
4935

Dr. Wajnberg

ספעציאליסט פון הארץ- און לונגען-קראנקהייטען
ציגעל-גאס 11, טעל. 126-02
נעמט אן פון 9–10 פריה, 3–4 און 8–9 אווענד.

דר. מעד. בערמאן

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07.

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקה.
מענער-שוועכע בעהאנדלונג א. סעקסועלע בעראטונגען
נעהמט אן פון 8–11 פריה און פון 4–8 אווענד,
זונטאג פון 9–1 בייטאג.
פאר אונבעמיטעלטע–לעטשניצע פרייזען.

Dr. med.

LUDWIK RAPEPORT

אוראלאג

ספעצ. פאר נירען, בלאז- און אורין-קראנקהייטען
האט זיך איבער- **ציגעל-גאס 8** (פריהער 40)
געצויגען אויף טעל. 236-90.
עמפפאנגס-שעהן פון 9–10 פריה און 6–8 אוו.

12 שעה געפלויגען אין די הימלען

פראָפ. פיקאַר'ס נעכטיגער געלונגענער פליה אין דער סטראַטאָספערע

ווי אזוי פראָפ. פיקאַר איז אָפּגעפלויגען

היינט 5 מיט 7 מינוט איז פון לופט-פליה-פּלאַץ איי דיבענדאָרף, לעבן ציריך, איז פראָפ. פיקאַר אָפּגעפלויגען, צום צווייטען מאָל צו דער סטראַטאָספערע.

אַרום האַלב 7 האָט דער באַלאָן דערגרייכט אַ הויכקייט פון 10,000 מעטער.

אַרום 8 מיט 5 מינוט האָט מען דעם באַלאָן געזעהן איבער דער שטאָט סאָלעלען אין אויבער-ריהיין. איז געוואָרען געשטיפּט, דורכ'ן ווינד, אין דער ריכטונג צו טיראָל, דאָס אָבסערווירען דעם באַלאָן בעגעגענט אויף גרויסע שוועריגקייטען צוליב'ן נעבעל.

ציריך, 18 (ספּ. טעל.)

11 אַ זייגער אין אָווענד האָט מען אָנגעהויבען אָנפילען דעם באַלאָן, 4 אַ זייגער איז דער באַלאָן שוין געווען פול מיט גאַז. מען האָט פערפעקטיגט דעם גאָנדאָל צום באַלאָן און אַרום האַלב 5 זענען געווען פערענדיגט אַלע הכנות צום פליה.

פראָפ. פיקאַר האָט אָפּגעהאַלטען

א קורצע קאָנפערענץ מיט די זשורנאַליסטען

וועלכע ער האָט ערקלערט, אַז ער האָט אויסגעקליבען ציריך אַלס אָרט אָפּצופליהען צוליב אַ טעכנישע פערלייכטערונגען און גינסטיגע קלימאַטישע בעדינגונגען.

ציריך איז אַרומגערינגעלט מיט בערג, וועלכע שטערען די ווינדען און שאַפען אַזוי אַרום אַ רוהיגען שטח און די לופט-שטרעמונגען שטיפען נישט דעם באַלאָן אין דער זייט.

אונטער אויגסבורג, וואו עס איז פאָרגעקומען דער ערשטער פליה צו דער סטראַטאָספערע, איז אַ גרויסער גלייכגעוויכט און שוין עטליכע הונדערט מעטער איבער דער ערד פאַלט דער באַלאָן אַריין אין אַן אַטמאָספערע פון זייטיגע לופט-שטראָמען, מיט וועלכע מען מוז קעמפען.

ציריך, 18 (ספּ. טעל.)

אַ זשורנאַליסט האָט, פאַר'ן אָפּפליהען, געפרעגט דעם פראָפ. פיקאַר:

— וויפיעל באַלאַסט נעמט איהר זיך אַריין אין דער באַלאָן?

— 650 קילאָגראַם — האָט געענטפערט דער פּראָפעסאָר — אַריינגערעכענט די משא פון מיר אַליין און מיין אינזשיניער.

— וואָסערע ריכטונג קאָן אָננעהמען דער פליה?

— ענטפערען אויף דער פראַגע איז אוממעגליך. מען ווייסט נישט וואָסערע ריכטונג עס האָבען די ווינדען, העכער פון 5 טויזענד מעטער, דער באַלאָן קאָן פליהען אַזוי גוט אויף דרום ווי אויף צפון.

פראָפ. פיקאַר זיך געזעגענט

נאָך דער קאָנפערענץ האָט פראָפ. פיקאַר געגעסען אַ לייכט-פריהשטיק. אַרום 4 מיט 52 מינוט האָט ער זיך אַריינגעשטופּט, דורך דער שמאָלער עפענונג אין דער אַלומיניום קאַבינע, די לעצטע ווערטער, האָט ער געזאָגט:

איך דאַנק הערצליך אַלעמען, וועלכע האָבען מיר געהאָלפען. צום ווידערזעהן

אַלע אָנוועזענדע האָבען געענטפערט אין כאָר:

— צום ווידערזעהן!

נאָכדעם איז אַריין אין דער קאַבינע זיין אַסיסטענט אינזשיניער קאַסינס.

5 מינוט 5 גענוי האָט פראָפ. פיקאַר געגעבען אַ בעפעהל:

לאַנגזאַם אָפּבינדען די שנירען

5 מיט 7 מינוט האָט זיך דער באַלאָן אויסגעהויבען רוהיג און מאַיעסטעטיש, זוך געהויבען אין דער לופט.

אויף אַ הויך פון עטליכע הונדערט מעטער האָט מען געזעהן, אַז אַ ריכטיגע דרוק פון ווינדען

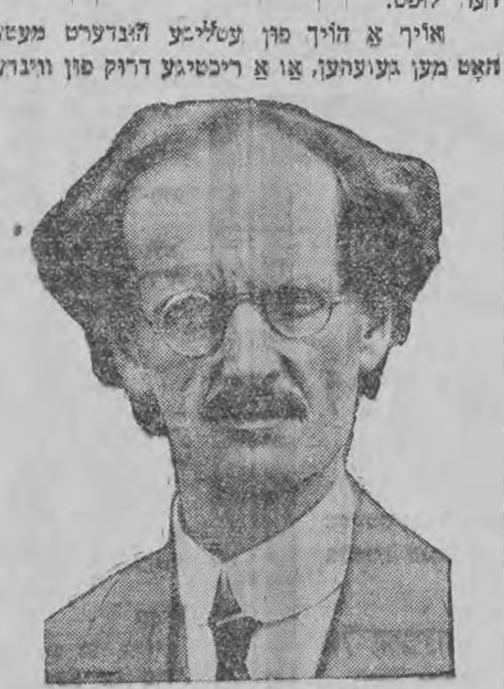

פראָפ. פיקאַר

שטופּען דעם באַלאָן אין דער ריכטונג פון דרום מערב.

דער באַלאָן איז געהאָנגען ווי איינגעוואָרצעלט אין דער לופטען אין דאַן האָט מען בעמערקט ווי פראָפ. פיקאַר וואַרפט אַרויס דעם באַלאַסט. דער באַלאָן האָט אָנגעהויבען שנעל זיך אַרייבצודרייסן אין דער לופט.

און דער לופט-שטראָם האָט אָנגעהויבען שטופּען דעם באַלאָן אויף דרום אין 20 מינוט נאָכ'ן אָפּפליהען האָט דער באַלאָן דערגרייכט אַ הויך ביז 4,000 מעטער, אויף דער דאָזיגער הויך האָט דער באַלאָן אויסגעזעהען ווי אַ גרויס ווייסער באַלעם אויפ'ן הימעל.

בעת'ן אָפּפליהען זענען געווען, די פאַמיליע פאָרשטעהער פון דער ציריכער מאַכט, רעפּרעזענטאַנטען פון דער לופט-פליטמאַכט אין דער שווייץ און מאַסען מענשען, וואָס האָבען דערגרייכט ביז 40,000.

וואו מען האָט געזעהן דעם באַלאָן

ווין, (ספּ. טעל.)

8,45 האָט מען דעם באַלאָן געזעהן איבער לאַנדעק און טיראָל.

ווין, (ספּ. טעל.)

לויט לעצטע ידיעות האָט זיך דער באַלאָן געהויבען אויף אַ הויך פון 16 טויזענד מעטער איבער טיראָל. דער באַלאָן ווערט געטריבען פון די ווינדען אין דער ריכטונג פון דרום, מיט אַ געשווינדקייט פון 40 קילאָמעטער פון אַ שעה.

ציריך, 18 (ספּ. טעל.)

11 אַ זייגער האָט מען געזעהן דעם באַלאָן איבער די אַלפּען אויף דער שווייצאַריש-איטאַליענישע גרעניץ. דער באַלאָן זעהט אויס ווי אַ פולע לבנה.

9 מיט 33 מינוט האָט

פראָפ. פיקאַר געשיקט די ערשטע ראַדיא-דעפּעשע

אויף די קורצע פּאַליצעס פון דער גאָנדאָלע.

אין דער דעפּעשע האָט זיך געזאָגט, אַז דער באַלאָן געפינט זיך, אין דעם מאָמענט, אויף אַ הויך פון 14—15 טויזענד מעטער. אין דער גאָנדאָלע פון באַלאָן איז אַלץ אין אָרדנונג. ביידע פליהער פיהלען זיך אויסגעצייכענט.

צווייטע ראַדיא-דעפּעשע

ציריך, 18 (ספּ. טעל.)

11 מיט 31 מינוט האָט פראָפ. פיקאַר אַרויסגעשיקט אַ צווייטע ראַדיא-דעפּעשע:

„מיר זענען אַריבערגעפלויגען איבער די שפּיצען פון בינגאַדינג און סאַמאַדען אויף אַ הויך פון 16,500 מעטער. אַלץ איז אין אָרדנונג. עס איז זעהר קאַלט. מיר זעהען דעם טייך גאַרדאַ. מיר וועלען באַלד זיך אַראָפּלאָזען, כדי נישט אַריינצופאַלען אין אַדריאַטישען ים".

פראָפ. פיקאַר בשלום זיך אַראָפּגעלאָזען מיט זיין באַלאָן

מילאַן, 18 (ספּ. טעל.)

5 אַ זייגער נאָכמיטאָג האָט זיך דער באַלאָן פון פראָפ. פיקאַר אַראָפּגעלאָזען אין דער נאָהענט פון דעזענצאַנאָ, נישט ווייט פון מילאַן.

דער באַלאָן איז געווען אין דער לופטען 12 שעה צייט. ביידע פליהער פיהלען זיך גוט. נאָכדעם ווי זיי זענען אַרויס פון באַלאָן, זענען זיי אין אַן אויטאָ אָפּגעפאָהרען אין שטאָט אַריין. דאָרט האָט מען זיי אויפגענומען מיט גרויסע אָוואַציעס.

קלאַנגען וועגען ענדערונגען אין דער רעגירונג

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) אין די פּאָליטישע קרייזען געהען אַרום עקשנות'דיגע קלאַנגען, אַז אין משך פון דעם חודש וועלען פאָרקומען וויכטיגע ענדערונגען אין דער רעגירונג.

די דאָזיגע ענדערונגען זאָלען אויך אַרומנעהמען די „באַנק גאָספּאָדאַרסטוואַ קראַיאָוועגאָ", וואָס איהר פּרעזעס גענעראַל גורעצקי זאָל איבערנעהמען די טעקע פון האַנדעלס-מיניסטער.

דער איצטיגער קאַבינעט זאָל אינגאַנצען רעקאָנסטרוקטירט ווערען. אויפ'ן אָרט פון איצטיגען פּרעמיער פּריסטאָר, זאָל בעשטימט ווערען מיניסטער פּיעראַצקי,

אין די דיפּלאָמאַטישע קרייזען געהען אַרום קלאַנגען, אַז אויף הערבסט ווערען ערוואַרט אויך ענדערונגען אין די דיפּלאָמאַטישע פאָרשטעהערשאַפטען אין אויסלאַנד.

צווישען אַנדערען רעדט מען וועגען דעם, אַז באַלד נאָך די פּרעזידענט וואַהלען אין אַמעריקאַ ווערט דער פּוילישער אַמבאַסאַדאָר אין וואַשינגטאָן ה' טיטוס פיליפּאָוויטש איבערגעטראָגן ווערען אויף אַנ'אַנדערען אמט און אַלס פּוילישער אַמבאַסאַדאָר אין וואַשינגטאָן זאָל בעשטימט ווערען דער איצטיגער פּוילישער אַמבאַסאַדאָר אין מאָסקווע, ה' פּאַטעק, וועלכער פערנעהמט שוין זיין אַמט אין מאָסקווע זייט 6 יאָהר.

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט)

מאַרשאַל פּילסודסקי וועט נאָך דער לוי' פון דער פערשטאָרבענער פּרעזידענטין, בלייבען אין וואַרשאַ 3 טעג און קאָנפערירען מיט'ן מיניסטער זאַלעסקי.

געשלאָסען יוד. וועלט-קאָנפערענץ

ציריך, 18 (ספּ. טעל.)

די יודישע וועלט-קאָנפערענץ איז געשלאָסען געוואָרען מיט אַ מאַניפעסט, וואָס וועט פערעפענטליכט ווערען צום יודישען פאָלק.

טאָמאַשאָווער כראָניק

דער היגער מאַגיסטראַט האָט בעקומען אַ ידיעה פון לאָדזשער שול-קוראַטאָריום, אַז דער מגיסטראַט האָט נישט קיין רעכט איבערצוגעבען זיין קאָנצעסיע דער נאַך וואָס ענטשטאַנען פּיל-דובגס-געזעלשאַפט אויף צו פיהרען ווייטער דאָס שטעטישע רעאַל-גימנאַזיום וואָס איז דורך דער אויפזיכטס-מאַכט ערקלערט געוואָרען פאַר ליקווידירט.

אין פאַל פון וועלען דורך ווערען עס איז פיהרען ווייטער דאָס אויבענערמאָנטע גימנאַזיום, דאַרפען זיך די פאַראינטערעסירטע אַליין ווענדען צום קוראַטאָריום וועגען אַ קאָנצעסיע, דאַגעגען דער מאַגיסטראַט קען זיין בין-איצטיגע קאָנצעסיע קיינעם נישט איבערגעבען.

אין דער היגער פּאָליציי איז איינגעפלאָסען אַנ'אָנקלאָגע, אַז דער 34-יאָהריגער אַנטאָני באַנעצקי (וואַרשאַווסקאַ שאָסע 72) האָט זייט אַ לענגערע צייט געהאַט נאָהאַנטע בעציהונגען מיט די 9 און 10-יאָהריגע מיידלעך פון זיינע שוואָגערס.

באַנעצקי טענה'ט, אַז די גאַנצע מעשה איז אַנ'אויסגעטראַכטע דורך זיינע קרובים, מיט וועלכע ער לעבט נישט בשלום.

די אויספאָרשונג איז אין גאַנג.

יונגלעך
צו פערשפּרייטען ציישונגען
ווערען פון זאָפאָרט געזוכט
ווענדען זיך פּילסודסקיעגאָ 6, יעדען טאָג צווישען 4 און 6 נאָכמיטאָג.

Dr. med. N. Rozen
סטאָמאַטאָלאָג (צאָהן-כירורג)
Andrzeja 7, tel. 216-57
צוריקגעקעהרט
950

געשטאָרבען די פרוי פון מלוכה-פּרעזידענט

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט)

נעכטען נאָכמיטאָג איז דערהאַלטען געוואָרען די טרויעריגע ידיעה, אַז 12 אַ זייגער בייטאָג איז געשטאָרבען אין ספּאַלאַ די פרוי פון מלוכה-פּרעזידענט מיכאַלינאַ מאָשטשיצקאַ, וועלכע איז שוין קראַנק געווען אַ לענגערע צייט.

די קבורה וועט פאָרקומען אין וואַרשאַ.

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש)

פּרעזידענט הינדענבורג האָט צוגעשיקט צום מלוכה-פּרעזידענט אַ מיטגעפיהל-דעפּעשע.

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט.)

היינט האָט מען דעם קערפּער פון דער פערשטאָרבענער פּרעזידענטין געבראַכט קיין וואַרשאַ. אין דער לויה וועט זיך אויך בעטייליגען מאַרשאַלעק פּילסודסקי.

די לויה וועט פאָרקומען שבת.

וואַרשאַ, 18 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט).

אַלס צייכען פון טרויער איז נישט צו ערוואַרטען, אין משך פון די נאָהענטסטע וואָכען קיין שום פּאָליטישע ענדערונגען.

לאַמפּען
אין אַ גרויסען אויסוואַהל
מאָדערנסטע סטיל - אַרטען
צו רעדוצירטע פּרייזען
עמפּפעהלט די בעקאַנטע
לאַמפּען-פאַבריק
SZ. P. SZMALEWICZ
Południowa 8, telefon 164-39
פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט אָנגעגעבענע צייכנונגען.

PRYWATNE POGOTOWIE LEKARSKIE
TEL. 12-333 ZIELONA № 6.
Szybka pomoc lekarska.–PRZEWÓZ CHORYCH

נישט אנגרייפס-אפמאך מיט די סאוויעטן

וויל שליסען די רומענישע רעגירונג

ב ו ק א ר ע ש ט, 18 (ספ. טעל.)
אויף דער לעצטער זיצונג פון רומענישען פארלאמענט האט דעפ. בראטיאנו אינטערפעלירט די רעגירונג וועגען דעם געשלאסענעם פויליש-סאוויעטישען נישט-אנגרייפס-אפמאך. אויף דער אינטערפעלאציע האט געענטפערט פרעמיער וואידא וואעוואד, אז רומעניען האט נאך מיט עטליכע יאהר צוריק געוואלט שליסען אזא אפמאך מיט די סאוויעטען. אויך איצט איז רומעניען גרייט אונטערצושרייבען אזא אפמאך, נאטירליך, אויב עס וועלען בעריקזיכטיגט ווערען די אינטערעסען פון רומעניען.

„הייל היטלער!" אויך ביים פוטבאל

בלוטיג געשלעג צווישען יודען און דייטשען

ו י ל נ ע, 18 (ספ. טעל.) אין מעמעל (קאוונער ליטע) איז פארגעקומען א פוטבאל - מעטש צווישען ארטיגען „מכבי" און א דייטשען קלוב פון מעמעל. דאס שפיל איז שוין באלד פון אנהויב געווען זעהר ברוטאל. צום סוף האבען זיך די דייטשען מיט'ן אויסגעשריי „הייל היטלער!" געווארפען אויף די יודישע ספארט-לייט. געהאלפען האבען אויך די צושויער. די יודישע צושויער האבען זיך געווארפען צוהילף די מכביסטען און ס'איז געקומען צו א בלוטיג געשלעג, וואס האט לאנג געדויערט. פיל מענשען זענען פערוואונדעט געווארען. ערשט א גרעסערע אפטיילונג פאליציי האט געמאכט א סוף צו די עקסצעסען.

גרויסע שרפה אין באקו

מ א ס ק ו ו ע, 18 (ספ. טעל.) אין אינדוסטריעלען פערטעל פון באקו איז אויסגעבראכען א געוואלדיגע שרפה.
צענדליגער הייזער שטעהען אין פלאמען. דער שאדען בעטרעפט פיל מיליאנען.

די סאוויעטיש-יאפאנישע בעציהונגען

זענען ווידער שטארק געשפאנט

ל א נ ד א ן, 18 (ספ. טעל.)
אין די בעציהונגען צווישען יאפאן און די סאוויעטען לאזט זיך ווידער בעמערקען א שפאנונג. אין די יאפאנישע קרייזען שמועסט מען, אז די סאוויעטען האבען געוואורקט אויף דער כינעזישע רעגירונג, אז זי זאל מיט אלע מיטלען איינהאלטען די פראווינץ יעהאל און זאל ווייטער ארגאניזירען דעם פארטיזאנישען קריג געגען יאפאן.
דער מאנדזשורישער אויסערן-מיניסטער האט איבערגעגעבען דעם סאוויעטישען גענעראל-קאנסול אין כארבין א פארמעלען פראטעסט געגען די כלומרשטע מיליטערישע שריט פון די סאוויעטען אין מאנדזשוריען, אין פראטעסט ווערט געזאגט, אז די האנדלונג פון די סאוויעטען קאן לייכט ברענגען צו בלוטיגע צוזאמענשטויסען אויף דער גרעניץ. עס מוזען דעריבער געפיהרט ווערען אונטערהאנדלונגען, כדי ענטגילטיג פעסטצושטעלען די גרעניץ צווישען מאנדזשוריען און רוסלאנד.

קאנפיסקירען די פערמעגענס ביי די פוטשיסטען

אזא געזעץ-פראיעקט טראגט אריין אין פארלאמענט די שפאנישע רעגירונג

מ א ד ר י ד, 18 (ספ. טעל.) די צאהל ארעסטירטע אנטיילנעמער אין מאנארכיסטישען פוטש האט דערגרייכט 4000 מאן. צ. א. איז ארעסטירט דער רעדאקטאר פון קאטוילישען בלאט „א.ב.צ." לוקאמענקא. דער געוועזענער גובערנאטאר פון קאטאלאניע געב. בצררא האט בעקומען א בעפעהל אין פערלויף פון 8 טאג זיך צו מעלדען אין קריגס-מיניסטעריום, ווייל ער איז פערדעכטיגט אין מיטארבייט מיטן גענעראל סאנכויכא.
דעם רייכסטען ערד-בעזיצער אין שפאניען, פירשט מעדינא צעלי, דראהט, אז מ'זאל ביי איהם קאנפיסקירען דאס פערמעגען פאר אנטיילנעמען אין פוטש. די רעגירונג זאל אריינטראגען דעם פארלאמענט א געזעץ-פראיעקט וועגען קאנפיסקירן די פערמעגענס ביי אלע אנטיילנעמער אין אויפשטאנד.

וועלט-קאנפערענץ פון פועלי-ציון און „התאחדות"

ד א נ צ י ג, 18 (יט"א טעלעגראפיש) דא האט זיך געעפענט די וועלט - קאנפערענצען פון פועלי ציון (רעכטע) מיט „התאחדות", וועלכע האלטען זיך ביים פעראייניגען. די פעראייניגונגס-קאנפערענץ קומט פאר מארגען, שבת.
אין די קאנפערענצען בעטייליגען זיך דעלעגאטען: פון ארץ-ישראל, פוילען, ליטע, לעטלאנד, אמעריקא, דייטשלאנד, עסטרייך, טשעכאסלאוואקיי, ענגלאנד, בעלגיע און רומעניע
רעפעראטען האבען געהאלטען: בעריל לאקער, אינוש. רייס, בן גריון, מערעמינסקי א. אנד.

קאנפליקט צווישען יודישע ארבייטער אין ארץ-ישראל

10 ארבייטער ארעסטירט

י ר ו ש ל י ם, 18 (יט"א טעלעגראפיש)
אין דער קאלאניע הדר איז אויסגעבראכען א קאנפליקט צווישען די הסתדרותניקעס מיט הפועל המזרחי ביי וועלכע ס'קומען לעצטענס פאר כסדר'דיגע אינצידענטען. 10 מיטגלידער פון הסתדרות דערונטער 4 פרויען זענען ארעסטירט געווארען.

ארעסטירט א היטלעריסטישען דעפוטאט

פאר א באמבען-אנפאל אויף א סינאגאגע

ב ע ר ל י ן, 18 (יט"א טעלעגראפיש) לויט דער פעראָרדנונג פון פראקוראר, איז ארעסטירט געווארען דער היטלעריסטישער דעפוטאט מאדענא, וועלכער האט זיך בעטייליגט אין דעם באמבען-אנפאל אויף דער סינאגאגע אין קיל.

פארק העלענאוו
פון 5 נאכמיטאג ביז 12 ביינאכט.

סענסאציע אויף סענסאציע!!

מארגען, שבת
דער בעסטער, שענסטער, בעקוועהמסטער און בעליבסטער פערוויילונגס-אוונט
— אויף די לופט! —

א. נ. לאמיר פריילין זיין

אונזער דעוויז: „נאט און געדענקט"!
אונזער פראגראם: „זאלן יודן הנאה האבן"!

1) 5 נאכמ.—גרויסער קאנצערט פון
גאנצען סימפאנישן ארקעסטער
אונטער דער לייטונג פון דיר. סעווערין פעטרושקא, אין א נייעם זעהר אינטערעסאנטען רייכען פראגראם פון די שענסטע קאמפאזיציעס.

2) 7 אוונט פליק-א-קלאק
דאנסינג אויף די לופט (אויף א ספעציעלע הילצערנע פאדלאגע).

3) 9 אוונט
די פריילינע באנדע!
א דעפילאדע פון די בעסטע און בעליבסטע פוילישע און יודישע ארטיסטען, וואו יעדערער וועט געבען פון זיין רייכען רעפערטואר דאס בעסטע פון בעסטען, בלויז שלאגער-לידער, אין די גרויסע וואריעטע-רעוויע פון הומאר, געזאנג, טענץ, שארזש און קיבעץ

א. נ. „העי, די ווייבער קומען!"

4) 10.30 אוונד
א גרויסע טאנץ-פערוויילונג
א. נ. היפ—, היפ—, הורא!!!

אכטונג! ס'וועט זיין דער גרעסטער רעקארד-אוונט! קיין איין לאנגווייליגע מינוט גאראנטירט!

א יום-טוב פאר קינדער!
אילומינאציעס ספעצ. עפעקטפולע פייערווערק!
נוצט אויס די מארגענדיגע גינסטיגע געלעגענהייט און בעשטעלט אייך מיט אייערע פריינד און בעקאנטע אין „העלענאוו" אויפ'ן קאלאסאלן פערוויילונגס-אוונט

פון 5 נאכמיטאג ביז 12 ביינאכט.

ס'קאסט נור 1 זלאטע

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון העלענאוו פון 3 נאכמיטאג.
קינדער אומזיסט!

DR. MED. J. LUBICZ
כירורג-ארטאפעד
פאלודביאנא 9, טעל. 17-183
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
אייגענע פראצעדורע פון זעטטליכע ארטאפעדישע ארטאטען היי: הקלאדעם אויף פלאטפוסען, קינסטליכע הענד און פיס, גארטען א. או. וו.
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 2.30 ביז 4.30 נאכמיטאג.

בעקאנטמאכונג.
די בעוואוסטע און רענאמירטע
קאנקורענץ-פערפומעריע
י. דרוקער
5 זאוואדזקא 5
טעל. 92-175
מאכט בעקאנט איהרע געעהרטע קונדשאפט, אז פון 1-טען אויגוסט ה. י. זענען די פרייזען אויף אלערארט קאסמעטיק
וויטער רעדוצירט געווארען
עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע פאריזער פערפומען, די פיינסטע פודערן, טואלעט-זייפען א. א. וו.

בעמערקונג: ענגראסיסטען בעקומען ספעציעלען ראבאט!!!

יודיש טעאטער אין „פילהארמאניע"
פערבאנד-טרופע פון א. א. מ. אין פוילען. — אנפיהרונג: א. בעזמאן.
איינציגער יודישער אפערעטען-טעאטער.

היינט, פרייטאג, 9.30 אוונד
מארגען, שבת, 9 אוונד
פייערליכע פרעמיערע!
וויטערע גאסטשפילען פון דער בעריהמטער אפערעטען-שוישפילערין
מרים קאראלאווא
אין דער נייער אמעריקאנער שלאגער-אפערעטע
„רייזעלע פון כינע"
אין 3 אקטען פון י. סיגעל. רעזשי: פ. קאמבא־או מיט מרים קאראלאווא אין דער הויפטראלע, מיט אנטייל פון דעם יוגענדליכען ליבהאבער אדאלף טעפנער.
ס'פעטייליגען זיך פרויען: מ. קאראלאווא, אמוצל, בעזמאן, האניגבוים, טופמאן. מענער: קאמבאראוו, טעפנער, אמוזל, באלבירסקי, האמבורגער, האניגבוים, הערשקאוויטש, טופמאן. דיריגענט: ל. זעלמאן.
אדמ.-לייט.: ש. הערשקאוויטש. סופלער: וו. נייחויז. טעכנישע לייטונג: ד. אריעל.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער פילהארמאניע.

שעהן זינגען, פרעכטיג שפילען, גלענצענד טאנצען דאס קען נאר
מרים קאראלאווא

שלאגער
פון די גרעסטע אמעריקאנער טעאטערן.

קופלעטען, דועטען, טערצעטען, קווארטעטען.

אזעלכעס האט נאך לאדז נישט געזעהן.

ביטאג-פרייזען פון 50 גר. ביז 1.60

שבת, 4 נאכמ.
צו ביליגע פרייזען
צום לעצטען מאל
די זעהר אויסגענומענע קאמישע אפערעטע
די אונגארישע קרעטשמע
— מיט —
מרים קאראלאווא
אין דער הויפט-ראלע.

אוונד-פרייזען פון 50 גר. ביז 2 זל.

איבערראשענדע טעאטער-אטראקציע!

פערגרעסערטער כאר און ארקעסטער

25 נומערן געזאנג און טענץ

ספעציעלע כינעזישע טענץ מיט אנטייל פון ה' קאמבאראוו

אדאטע
אין דער יוד. געשיכטע

נישט געקוקט אויף אלע ספקות און בעוואָרענישען, וואָס זענען אַרויסגעזאָגט געוואָרען פון פערשידענע זייטען געגען דער יודישער וועלט-קאָנפערענץ אין זשענעווע, נישט געקוקט דערויף, וואָס אַ גרויסער טייל יודישע אָרגאַניזאַציעס און געזעלשאַפטען האָבען אָפּגעזאָגט זייער אַנטייל אין דער קאָנפערענץ,—האָט די קאָנפערענץ זיך פאָרט אַרויסגעוויזען ווי אַן אויפרייס אין דער יודישער פאַסיווער איינגעשטאַנענקייט.

100 דעלעגאַטען, צונויפגעקומען פון דער גאַנצער וועלט אויף אַ 4-טאָגיגער בעראַטונג, מיט רעפעראַטען וועגען דער יודישער לאַגע אין פערשידענע לענדער, — דאָס איז שוין עפּעס מעהר ווי אַ פאָר-קאָנפערענץ צו אַ קאָנגרעס, דאָס איז שוין אַליין אַ קאָנגרעס אין מיניאַטור!

און אַ טעות האָבען די, וואָס מיינען, אַז דער הויפּט-שווערפּונקט פונ'ם קאָנגרעס ליגט אין דער זייט, וואָס איז געווענדעט כלפי חוץ, און דעריבער מוז דאָס דאָזיגע פּנים זיין פערשמירט און פערשמינקט מיט אַלע זאַלבען און פאַרבען פון נאַציאָנאַלער האַרמאָניע. טאָמער, חלילה וחס, וועט זיך אַרויסווייזען אויפ'ן פּנים אַ טונקעלער שפּרונקעלע פון קלאַסען-דיפערענצען און פּאַרטיי-ווייסענישען, איז די גאַנצע זאַך פערשפּילט.

דאָס איז אַ טעות. אונזערע דעלעגאַטען קומען זיך צונויף קודם-כל, כדי פאַר זיך אַליין פעסטשטעלען דעם דיאַגנאָז פון אונזער קרענק און די מעגליכע טעראַפּישע מיטלען.

אָט איז ביי אונז אין פּוילען אויסגעבראָכען אַ שאַרפער ככסוך מכוח דער פראַגע, ווער עס זאָל רעפּרעזענטירען וועגען דער יודישער לאַגע אין פּוילען צי ה' גרינבוים אַרויסגעשטעלט דורך די ציוניסטען, אָדער עמיץ אַנ'אַנדערער, וואָס זאָל נאָמינירט ווערען דורך סתם פּוילישע דעלעגאַטען.

אמת, זער דאָזיגער סכסוך פערמאָגט אַ היפּשען טייל פון פערזענליכער פּאָליטישער שפּילעריי, פונ'ם קאַמף פאַר מאַכט און העגעמאָניע איבער דער היימישער יודישער געזעלשאַפט. אָבער פונדעסטוועגען קען מען דאָך נישט לייקענען, אַז צווישען דעם שטאַנדפּונקט פון גרינבוים'ען און פון די אַנדערע דעלעגאַטען איבער דער יודיש-פּאָליטישער לאַגע אין פּוילען ליגט אַ טיפער תהום.

און ווידער איז קיין ספק נישט, אַז די ציוניסטען האָבען אַ סך מגזם געווען, צושרייענדיג זייערע געגנער אַ פולע פערלייקענונג פון ספּעציפיש-יודישע צרות און בעדריקונגען. ווער ווייס עס נישט פונ'ם צוואַנג-זונטאָג-רוה, פונ'ם באָיקאָט אויף יודישע מלוכה-פּאָסטענס, פון דער עקסטערמינאַציע-פּאָליטיק אין די עטאַטיזירטע און מאָנאָפּאָליזירטע אונטערנעהמונגען?

אָבער דאָך איז דער חילוק זעהר גרויס און ס'איז טאַקע זעהר וויכטיג אַדורכצוזעצען דעם אָדער יענעם שטאַנדפּונקט פאַר'ן פאָרום פון אַ וועלט-יודענטום.

עטליכע יודישע פּראָבלעמען זענען מסתּם פערהאַן אויך אין אַלע אַנדערע לענדער. אַזוי, למשל, איז אונז בעקאַנט, אַז אין אַמעריקע הערשט אַ חילוקי דעות בנוגע דער פראַגע, צי דאָרט איז פערהאַן אַ געזעלשאַפטליכער אַנטיסעמיטיזם, אָדער נישט?

די קריסטאַליזירונג פון פערשידענע שטאַנדפּונקטען בנוגע אָרטיגע פּראָבלעמען קען גאָר אומגעריכט אַרויסברענגען צום פאָרשען דעם פאַקט, וועלכער איז נאָך ביז איצט נישט אַנערקענט געוואָרען. אַז עס עקזיסטירט אַנ'אַלוועלטליכע יודען-פראַגע, אַנדערש אין איהרע ניואַנסען, אָבער געראָטען אין איהר הויפּט-וועזען, און ממילא קען דערבעהנטערט ווערען די אַנערקענונג פון אַנ'אַלוועלטליכער יודישער אַקציע.

און דעמאָלט ערשט קומט די ווענדונג אויף דרויסען צו, ווי, למשל, דער פאָרשלאַג פונ'ם איטאַליענישען דעלעגאַט, פּראָפעסאָר טעדעסקי מכּוח אַנ'אינטערנאַציאָנאַלען פּאַקט, וואָס זאָל אַנערקענען דעם אַנטיסעמיטיזם פאַר אַנ'אַנטי-מלוכה'שע דערשיינונג, ווי שוין איצט אין ראַטען-פערבאַנד. סקענען נאָך אויך קומען אַנדערע פּראָיעקטען אין דער זעלביגער ריכטונג.

אַלענפאַלס קען שוין פעסטגעשטעלט ווערען, אַז די דאָזיגע קאָנפערענץ וועט שוין פערבלייבען אַ דאַטע אין דער יודישער געשיכטע, אַ דאַטע, וואָס איהרע נאָכקלאַנגען וועלען זיכער זיין שטאַרקער, ווי די פאָרקלאַנגען. און ווי מינימאַל ס'זאָלען נישט זיין איהרע דירעקטע קאָנקרעטע רעזולטאַטען, וועט אָבער איהר גייסטיגע פּעולה אויפ'ן יודישען פיהלען און דענקען זיין אומגעהויער גרויס.

פ. ס.

דער פּאָליטישער מאָמענט
„דער קריג שטעהט אויסערן געזעץ." — אַמעריקע נעהמט ערנסט אויסטייטשען דעם דאָזיגען גרונד-זאַץ

אויף אַ באַנקעט אין ניו-יאָרק האָט דער שטאַט-סעקרעטאַר פאַר אויסערליכע ענינים סטימסאָן געהאַלטען אַ רעדע. דאָס איז געווען כמעט אַ שטרענג אויסגעהאַלטענע וויסענשאַפטליכע פאָרלעזונג, אָבער דער איבהאַלט פון דער רעדע איז געווען אַזעלכער, אַז זי האָט אויפגערודערט די גאַנצע וועלט. דאָס איז געווען אַנ'ערשטראַנגיגע פּאָליטישע דעקלאַראַציע, וואָס פאָרמולירט די שטעלונג פון די פעראייניגטע שטאַטען צו דעם אַזוי-גערופענעם בריאַן-קעלאָג פּאַקט, אָט דעם היסטאָרישען אינטערנאַציאָנאַלען אַקט, וואָס ערקלערט דעם קריג אויסערן געזעץ און אַנערקענט מעהר נישט קיין מלחמות, אַלס מיטעל צו לעזען קאָנפליקטען צווישען פעלקער.

דער פּאַקט איז אונטערגעשריבען געוואָרען אין פּאַריז, אָבער ביז איצט איז נאָך אַלץ נישט קלאָר, וואָס פאַר אַ פּאָליטישען איבהאַלט עס לעגען אין איהם אַריין די רעגירונגען, ווי אַזוי זיי טייטשען אויס זיין זין און בעדייטונג. אַ גאַנצע רייה פּאָליטישע געשעהענישען האָבען געבראַכט דעם איינדרוק, אַז דער פּאַקט איז נישט מעהר, ווי אַ פּלאַטאָנישער ווונש פון זיינע איניציאַטאָרען. דער אָפּמאַך האָט נישט געשטערט הערצו, אַז אין פערשידענע ערטער זאָל קומען צום אויסברוך פון גרעסערע, קלענערע קאָנפליקטען, און די געשעהענישען אויפ'ן ווייטען מזרח, דער רויב-אָנפאַל פון יאַפּאַן אויף כינע האָט בעוויזען, אַז די פּראַקטישע ממשות פון דעם אָפּמאַך איז דערווייל אַ מינימאַלע. אויף דעם שווערפּונקט פון דער פּראַגע, דהיינו, וואָסערע וואַגיגע מיטלען — סאַנקציעס — וועלען די מלוכות אָנבעהמען געגען דעם לאַנד, וואָס וועט פּראָוואָצירען אַ קריג, האָט דער פּאַקט קיין ענטפער נישט געגעבען.

די שטעלונג פון אַמעריקע אין דער פּראַגע פון די סאַנקציעס איז געווען אַנ'אויסמיידענדע. אַמעריקע האָט זיך בעצויגען נעגאַטיוו צו יעדען פאָרשלאַג וועגען אַרויפלעגען אויף די מלוכות די פליכט זיך צו בעטייליגען אין די סאַנקציעס אויפ'ן פאַל פון אַ קריג-אויסברוך און האָט געהאַלטען, אַז דער פּאַקט גופא, וואָס דער קריג ווערט געשטעלט אויסערן געזעץ, איז גענוג אויף צו זיכערן דעם שלום.

אין וואַשינגטאָן האָט מען אפילו נישט געוואָלט אָנערקענען, אַז אין פאַל, ווען עס ענטשטעהט די געפאַהר פון אַ קריג, איז דרינגענד וויכטיג, אַז די מלוכות, וועלכע האָבען אונטערגעשריבען דעם פּאַקט, זאָלען זיך תיכף צונויפקומען און בעטראַכטען די אַרויסגעשוואומענע פּראַגע.

די רעדע פון סטימסאָנען זאָגט עדות, אַז אין די אַנשויאונגען פון אַמעריקע אין דער פּראַגע איז פאָרגעקומען אַ וויכטיגע, פּרינציפּיעלע ענדערונג. סטימסאָן האָט אָפען און אונצוויידייטיג ערקלערט, אַז אין הסכם מיט'ן קעלאָג-פּאַקט דאַרף אין פאַל פון אַנ'אויסברוך פון קריג זיך צונויפקומען אַ בעראַטונג פון די נייטראַלע מלוכות.

אין דעם ליגט די גרויסע בעדייטונג פון סטימסאָנס רעדע.

סטימסאָן האָט געגעבען אַ זעהר אינטערעסאַנטע אַנאַליז פון די ענדערונגען, וועלכע דער קעלאָג-פּאַקט האָט אַריינגעבראַכט אין די אינטערנאַציאָנאַלע בעציהונגען. פריהער איז דער קריג געווען, אַזוי צו זאָגען, אַ געזעצליכער צושטאַנד צווישען די מלוכות, און דערפון האָבען אַרויסגעדרונגען די רעכט און די פליכטען סיי פון די קריג-פיהרענדע סיי פון די נייטראַלע לענדער. דער קעלאָג-פּאַקט, וועלכער איז אונטערגעשריבען געוואָרען פון כמעט אַלע מלוכות, ערקלערט דעם קריג פאַר אַ פערברעכען, און דאָס ברענגט אַריין אַ גאַנץ נייעם איינהאַלט אין דעם בעגריף פון נייטראַליטעט. דער קריג ווערט אַנערקענט אַלס געפאַהר פאַר דער גאַנצער וועלט און די נייטראַלע מלוכות האָבען נישט נאָר דאָס רעכט, נאָר עס איז זייער פליכט אָפּצווענדען אַלע מיטלען, כדי נישט צו דערלאָזען צו אַ בעוואָפענטען קאָנפליקט, וואו אַזאַ מין קאָנפליקט זאָל נישט דראָהען. אַזאַ מין אויסטייטשונג פון בעגריף נייטראַליטעט איז נאָך ווייט נישט אַריינגעדרונגען אין די מוחות פון די מלוכה-מענער. דאָס האָט מען צום בעסטען געקאָנט זעהען די טעג ערשט אין די ווערטער פון באָליוויאַנישען פּרעזידענט, וועלכער האָט אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן קאָנפליקט צווישען באָליוויען און פּאַראַגוואַי געשטעלט מיט אַנ'עכטער, אָדער געמאַכטער נאַאיווקייט די פּראַגע: „וואָס האָבען זיך די נייטראַלע מלוכות אַריינצומישען אין אַנ'עסק, וואָס ריהרט נישט אָן זייער אינטערעס".

און אויב אַמעריקע אַנערקענט די וויכטיגקייט פון אַ בעראַטונג פון די נייטראַלע מלוכות אין אַ פאַל פון אַ קריג, דאַן דרינגט אַרויס די פּראַגע וועגען די סאַנקציעס. סטימסאָן האָט די פּראַגע נישט אויסגעמיטען. ער האָט זיך אויף איהר אין זיין רעדע אָפּגעשטעלט. סאַנקציעס, האָט ער געזאָגט, זענען נויטיג. אָבער אין וואָס זאָלען בעשטעהן די סאַנקציעס? דערויף ענטפערט סטימסאָן: עס דאַרף מאָביליזירט ווערען די עפענטליכע מיינונג אין דער וועלט און די מאָביליזאַציע וועט טאַקע בעשטעהן אין דעם, וואָס מען וועט צוזאַמענרופען אַ קאָנפערענץ פון די נייטראַלע מלוכות. גענויער וועגען דעם האָט סטימסאָן שוין נישט גערעדט, אָבער גענוג איז שוין, אַז אַנ'אָפיציעלער פאָרשטעהער פון דער אַמעריקאַנער רעגירונג האָט דעם ענין בעריהרט און פערענטפערט אַזוי ווייט, ווי דאָס האָט געטון סטימסאָן.

מיט סטימסאָנס רעדע האָט זיך סאָלידאַריזירט אויך דער אַמעריקאַנער פּרעזידענט הובער. עס איז דעריבער פערשטענדליך, אַז די רעדע האָט אַרויסגערופען זעהר אַ גרויסען אינטערעס, און איז אויפ'ן לעבהאַפטיגסטען אופן קאָמענטירט געוואָרען דורך דער פּרעסע אין דער גאַנצער וועלט. אויך דער פראַנצויזישער פּרעמיער הערריאָ האָט ערקלערט, אַז סטימסאָן'ס דעקלאַראַציע מוז מען בעטראַכטען אַלס ערנסטע פּאָליטישע געשעהעניש. סימפּטאָמאַטיש איז אויך, וואָס די אויספיהרונג פון סטימסאָנען האָבען אַרויסגערופען אַ צורודערונג אין די אָפיציעלע יאַפּאַנישע קרייזען, בפרט, ווייל איינגיכען דאַרף פערעפענטליכט ווערען דער בעריכט פון דער אינטערנאַציאָנאַלער קאָמיסיע וועגען די געשעהענישען אין מאַנדזשוריען, און דער בעריכט איז אַ שאַרפער בעשולדיגונגס-אַקט געגען דער פּאָליטיק פון יאַפּאַן.

פ. ב.

מאַרק אַנטאָקאָלסקי
צום דרייסיגסטען יאָהר-צייט פון געניאַלען קינסטלער

די טעג איז געוואָרען 30 יאָהר, פון זינט עס איז געשטאָרבען דער בעריהמטער סקולפּטאָר, מאַרק (מרדכי) אַנטאָקאָלסקי.

דאָס לעבען און שאַפען פון דעם דאָזיגען אומגעוועהנליך טאַלאַנטפולען מענש איז אויך אַדורך אומגעוועהנליך.

אַנטאָקאָלסקי איז געבוירען געוואָרען אין איינעם פון די אָרימסטע קוואַרטאַלען פון ווילנע, אין דער פאַמיליע פון אַ קרעטשמער, וועלכער האָט אין גרויס נויט און אין דערנידערונגען קוים אויסגעאַרבייט אויף ברויט פאַר זיין גרויסער משפּחה. דער עלטסטער זוהן פון דער דאָזיגער משפּחה, דער קינפטיגער קינסטלער, איז געווען אַ בלאַס, קרענקליך קינד, אַ טרויעריגער, שוצלאָזער, מיט איידעלע געזיכט-צוגען און לעבעדיגע אויגען, פון וועלכע עס האָט געשיינט דער לעבעדיגער געדאַנק.

זיין בילדונג האָט ער אָנגעהויבען אין חדר, אָבער שוין פון דעם אַלף-בית אָן האָט איהם מעהר אינטערעסירט דאָס שטיקעל קרייד, מיט וועלכען ער פלעגט קענען אויסמאָהלען אויף דער ערד, אויף אַלע פּלויטען און ווי עס האָט זיך איהם געטראָפען אויף די טישען און בענק פערשידענע צייכנונגען. עס האָבען נישט געהאָלפען נישט די קלעפּ, וועלכע ער פלעגט דערפאַר בעקומען, נישט די רייד, מיט וועלכע מען פלעגט איהם פּרואוון איבערצייגען, אַז אַ יוד דאַרף לערנען, נישט צייכנען...

נאָכדעם האָט מען דאָס יונגעל אָבגעגעבען צו פערשידענע בעלי-מלאכות—עס איז נישט גוט געגאַנגען, ביז ער האָט נישט אָנגעטראָפען צו אַ שניצער. דאָס איז געווען דאָס, צו וואָס דאָס יונגעל האָט געשטרעבט און וואו ער האָט זיך געקענט בעווייזען. זיינס אַנ'אַרבייט, אויסגעשניצט פון האָלץ, איז צופעליג אַריינגעפאַלען אין די הענד פון דעם דעמאָלדיגען ווילנער גענעראַל-גובערנאַטאָר, נאַזימאָוו. דער גענעראַל האָט באַלד פערשטאַנען, אַז ער האָט דאָ צו טאָן מיט אַנ'אומגעוועהנליכען טאַלאַנט און ער האָט זיך מיט דעם יונגעל פּראַאינטערעסירט. אַ דאַנק די בעמיהונגען פון דעם גענעראַל נאַזימאָוו איז מאַרק אַנטאָקאָלסקי, צו 21 יאָהר, געוואָרען אַ שילער פון דער פּעטערבורגער קונסט-אַקאַדעמיע.

אין פּעטערבורג האָט זיך אַנטאָקאָלסקי געטראָפען מיט דעם געניאַלען רוסישען מאָלער, רעפּינען, וועלכער האָט געהאַט אויף איהם אַ גרויסע ווירקונג. אין צוויי יאָהר אַרום האָט דער פרישער שילער אויסגעשניטען פון האָלץ „אַ יוד אַ שניידער" און בעקומען פאַר דער דאָזיגער אַרבייט אַ זילבערנעם מעדאַל. אין אַ יאָהר אַרום האָט ער אויסגעשניצט פון העלפאַנט-ביין זיין „קאַרגען" און בעקומען דערפאַר דעם גרויסען זילבערנעם מעדאַל און אַ סטיפּענדיע. אין משך פון 6 יאָהר האָט דער קינסטלער געאַרבייט איבער דער קאָמפּאָזיציע „די אינקוויזיציע פאַלט אָן אויף די יודען" אויסגעקנעטען פון וואַקס. די דאָזיגע אַרבייט האָט ער צוגעשטעלט צום עקזאַמען. די אַקאַדעמישע פּראָפעסאָרען זענען אָבער געבליבען אונצופרידען פון דער אַרבייט... אַנטאָקאָלסקי איז אַוועקגעפאָהרען קיין בערלין און ווייטער געאַרבייט איבער זיין „אינקוויזיציע", וועלכע ער האָט שפּעטער דאָך אַרויסגעשטעלט אין פּעטערבורג אין דער אַקאַדעמיע.

אין יאָהר 1870 האָט דער קינסטלער געשאַפען איינס פון זיינע גרעסטע ווערק – די סטאַטוע פון צאַר איוואַן דעם גרויזאַמען. דער שרעקליכער צאַר זיצט אויפ'ן טראָן, פערזונקען אין זיינע שווערע געדאַנקען. ער פיהלט זיין נאָהענטען סוף און עס זענען איהם אונערטרעגליך די עראינערונגען וועגען זיין בלוטיגער פערגאַנגענהייט. אויף זיינע קניען ליגט די ביבעל, וועלכע, ווי עס זעהט אויס, האָט איהם נישט געבראַכט קיין פערלייכטערונג. ער זיצט אַ פערשטיינערטער אין דער מאַכט פון פערצווייפלונג. דאָס דאָזיגע ווערק האָט געבראַכט זיין שפּעטער די בעריהמטהייט. וועגען דעם דאָזיגען ווערק האָט מען געשריבען בעגייסטערטע אַרטיקלען. צווישען די בעגייסטערטע אַרטיקלען האָבען זיך געפונען די אַרטיקלען פון טורגעניעוו'ן.

דעם קרענקליכען אַנטאָקאָלסקי איז אָבער שווער אָנגעקומען זיין אַרבייט. ער האָט געלעבט אין נויט. די אַקאַדעמיע האָט זיך אָבגעזאָגט צו געבען איהם אַנ'אַטעליע און ער האָט געאַרבייט אין עפּעס אַ נאַסער און קאַלטער קאַמער ערגיץ אויף אַ בוידעם.. די פּראָפעסאָרען האָבען זיך בעצויגען נעגאַטיוו צו דער ריכטונג פון זיין אַרבייט און אפילו נישט געוואָלט זיך בעקענען מיט זיינע ווערק. אין דער גאַנצער אַקאַדעמיע האָט ער געהאַט איין פריינד; דאָס איז געווען דער וויצע-פּרעזידענט פון דער אַקאַדעמיע. ער פלעגט אָפט אַרויפקומען אויפ'ן בוידעם און זיך ענטציקען מיט אַנטאָקאָלסקי'ס אַרבייט. פּרעזידענט פון דער קונסט-אַקאַדעמיע איז געווען די גרויס-פירשטין מאַריאַ ניקאָלאַיעוונאַ. דער וויצע-פּרעזידענט האָט אַזוי פיל דערצעהלט דער גרויס-פירשטין וועגען זיין ליבלינג, אַז די פירשטין האָט בעשלאָסען אַליין אַ קוק צו געבען. זי האָט זיך מטריח געווען אויפ'ן בוידעם און איז בעגייסטערט געוואָרען פון אַנטאָקאָלסקי'ס געניאַלע ווערק.

„דאָס מוז זעהען דער קייזער" האָט בעשלאָסען די פירשטין.

אָבער דאָ איז ענטשטאַנען אַ שוועריגקייט. אַרויפשלעפּען דעם קייזער אויפ'ן בוידעם אָנקוקען עפּעס שילערישע ווערק – האָט נישט געפּאַסט. ווי דער אַראָפּטראָגען אַזעלכע שווערע ווערק, ווי „יאָהאַן גראָזני'ס" סטאַטוע האָט מען ריזיקירט זי צו צובּרעכען. און אָט איז די פירשטין געקומען אויף אַנ'איינפאַל, ווי דורך אַ כישוף זענען די טרעפּען, די קאָרידאָרען און די בוידעם-שטוב אויסגעפּוצט געוואָרען מיט טעפּיכער, קאָסטבאַרע דיוואַנען און אויסגעקלעבט געוואָרען מיט פּרעכטיגע דיוואַנעס. אין דעם דאָזיגען לאָקאַל האָט מען שוין געקענט אַריינפיהרען דעם קייזער.

עס איז געקומען אַלעקסאַנדער דער צווייטער. די סטאַטוע האָט געמאַכט אויף איהם אַ געוואַלדיגען איינדרוק. ער האָט זי געקויפט פאַר'ן בעריהמטען מוזעי ערמיטאַזש. אַנטאָקאָלסקי האָט פאַר דעם בעקומען דעם טיטול אַקאַדעמיקער. דער ערמיטאַזש עקזעמפּליאַר פון דער סטאַטוע, אָפּגעגאָסען אין בראָנז, איז איבערגעפיהרט געוואָרען אין מוזעי פון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען. דער צווייטער עקזעמפּליאַר געפינט זיך אין טרעטיאַקאָווסקי-גאַלעריע אין מאָסקווע. אַ גיפּסענע קאָפּיע האָט געקויפט דער קענסינגטאָנער מוזעי אין לאָנדאָן.

לויט'ן קייזער'ס בעפעהל איז אַנטאָקאָלסקי אַרויסגעשיקט געוואָרען קיין איטאַליען אויף צו פערבעסערן זיין געזונד. דאָרט האָט ער אויסגעפירט נאָך איינינע פון זיינע בעסערע אַרבייטען.

אַ בעדייטענדע צאָהל פון זיינע ווערק זענען אַרויסגעשטעלט געוואָרען אויף דער פּאַריזער אַלוועלטליכער אויסשטעלונג (1878) און געבראַכט זייער שפּעטער אַ פּרעמיע. אין צוויי יאָהר אַרום איז אין פּעטערבורג אָרגאַניזירט געוואָרען אַ ספּעציעלע אויסשטעלונג פון אַנטאָקאָלסקי'ס ווערק און דאַן האָט ער בעקומען דעם טיטול פּראָפעסאָר. אין דעם זעלבען יאָהר איז ער אריבערגעפאָהרען אויף שטענדיג קיין פּאַריז. דאָ זענען אַרויס זיינע „שפּינאָזאַ" (מוזיי פון דער קונסט-אַקאַדעמיע) „מעפיסטאָ" „יאַראָסלאַוו מודרי", „נעסטאָר", „יערמאַק טימאָפעיעוויטש" (אַלע אין מוזיי פון אַלעקסאַנדער דעם 3-טען), די מעהר בעקאַנטע: „דער שטאַרבענדער סאָקראַטעס", „קריסטוס קאָפּ" א.א.

אַ חוץ דעם זענען פון אונטער אַנטאָקאָלסקי'ס הענד אַרויס פיל סקולפּטור-פּאָרטרעטען. עס זענען בעקאַנט זיינע איינינע מצבות, וואָס טראָגען אַ פּאָרטרעט כאַראַקטער. צווישען זיי די מצבה פון פירשטין אָבאָלענסקאַיאַ פון גרויסען קינסטלערישען ווערט.

אַנטאָקאָלסקי איז געווען זעהר פּאָפּולער אין די יודישע געזעלשאַפטליכע קרייזען. ער פלעגט זעהר אָפט אַרויסטרעטען אין שוץ פון די יודישע אינטערעסען אין רוסלאַנד. געשטאָרבען איז אַנטאָקאָלסקי אין יאָהר 1902 אין באַד-האַמבורג, זעכציג יאָהר אַלט. זיין קערפּער איז געבראַכט געוואָרען קיין רוסלאַנד און בעגראָבען געוואָרען אויפ'ן יודישען בית-עולם אין פּעטערבורג.

לאָדז, 19 אויגוסט 1932

נייער פאלקסבלאט

לאָדז, 19 אויגוסט 1932

וואס איז דער מעהר מיט ווייסענבערג'ן?*)

פון לעא קעניג

— 1. —

אויב ס'איז ערלויבט אזא גראָבער „צו פלאָסטישער" משל, וואָלט איך געזאָגט, אַז ווייסענבערג איז ווי אַ ביין געבליבען שטעקען אינ'ם האַלז פון דער יודישער ליטעראַטור.

אַזוי פאַפּערעק האָט ער זיך אַוועקגעשטעלט און מען קען איהם נישט אַראָפּשלינגען און נישט אויסשפּייען.

נישט מען קען איהם פערגעסען און נישט ער לאָזט צורוה.

די פראַגע — וואָס הערט זיך מיט ווייסענבערגען? וואָס טוט ער? וואָס וויל ער? וואָס בונטעוועט ער זיך? ווערט אָפט אַרומגערעדט צווישען אונזערע שרייבער.

ווייס דער שרייבער, אַז ווייסענבערג האַלט נישט פון איהם — און ווייסענבערג איז אָנגעפאַלען אויף אַ סך פון אונזערע שרייבער — אַזוי ענטפערט ער:

פון זייער יוגענד?

און זענען נישט העכער רוב פון אונזערע אָנגענומענע שרייבער — און נישט נאָר אונזערע — בלויז די קאַטעריבקעס, וועלכע האַלטען אין איין איבער'חזר'ן די מאָטיווען, די לידער, מיט וועלכע זיי האָבען אַמאָל אויסגענומען ביי די יודישע לעזער און קריטיקער. וואָס־זשע האָט נישט דערלאָזט ווייסענבערגען צו ווערען ביי אונז אַזאַ „הייליגע קאַטעריבקע"?

ווי אַנדערע מיט זייערע מאָטיווען, וואָלט זיך דאָך אויך ווייסענבערג געקענט בכבוד'יג אויסלעבען זיינע ליטעראַרישע יאָהרען מיט אומענדליכע וואַריאַציעס אויף זיינע „דער טאַטע מיט די בנים", „די משוגענע אין דאָרף" און אַנדערע פון זיינע אַמאָליגע מייסטערווערק.

— כ'ווייס דאָרטען אַ געשעפט ווייסענבערג. אַמאָל געהאַט טאַלאַנט. קריטיקט עס איהם, אוז ער פאַלט דערפאַר אָן אויף אונזערע נייע טאַלאַנטען.

אַנדערע, ווידער, וואָס זענען חושד, אַז ווייסענבערג האַלט יאָ אַביסעל פון זיי, פּרובען איהם פערטיידיגען:

— עפּעס איז ער דאָך אויסען, ווייסענבערג — ער איז נישט אינגאַנצען אומגערעכט — א.אַז.וו.

אָט אַזוי אומגעפעהר רעדט מען זיך ביי אונז פון צייט צו צייט דורך וועגען ווייסענבערגען. אָבער דאָס רוב אין דער שטיל, צווישען פיר אויגען נאָר... עפּעס ווי מען וואָלט עפענטליך מורא געהאַט צו רעדען וועגען דעם ווייסענבערגען פון די לעצטע פאָר צעהנדליג יאָהר, גלייך ווי דער קרעפטיגער ווייסענבערג וואָלט אונזער אַלעמענס בעהאַלטענע וואונד געווען.

און איי דער אמת'ן אין די פּראָבלעם ווייסענבערג — איך האָף, אַז איהר וועט שפּעטער איינזעהען, אַז ווייסענבערג איז אַ פּראָבלעם — איינע פון די אינטערעסאַנטסטע אין אונזער ליטעראַטור. בעזונדערס פאַר די, וואָס אינטערעסירען זיך מעהר מיט דער פּסיכאָלאָגיע, מיט די וועגען פון שאַפען, ווי מיט בעזונדערע פאַרטיגע און פערענדיגטע שאַפונגען.

וואָס־זשע איז דער מעהר מיט ווייסענבערגען? מיט וואָס איז זיין קינסטלערישער גורל אַנדער'ש פון די אַנדערע יודישע שרייבער פון זיין צייט? מיט וואָס איז ער אַ „פּראָבלעמע"?

אָט לאָמיר זעהן אַקאָרשט:

ווייסענבערג, זאָגט מען, האָט אויפגעהערט שרייבען. ער איז אַמאָל געווען איינער פון אונזערע בעסטע יונגערע שרייבער. און היינט שרייבט ער שוין מעהר נישט. אָדער, אויב ער שרייבט שוין יאָ, איז עס זידעל־פּאַמפּלעטלעך, אָדער סתם צו־שוואַכע ערצעהלונגען.

אַזוי טענה'ט מען.

לאָמיר אָננעהמען, אַז ס'איז אמת, אַז ער שרייבט איצט אָדער שוואַכע, זעהר שוואַכע ערצעהלונגען, אָדער, וואָס איז לויט דער אָנגענומענער מיינונג, פיל ערגער נאָך — ער פערבעהמט זיך דערמיט, וואָס ער זידעלט גראָב, פאַלט אָן אויף יודישע שרייבער.

אין אָבער די פראַגע, וואָס קיינער שטעלט זי ביי אונז נישט: פאַרוואָס טוט ער אַזוי? וואָס האָט איהם אָפּגעשטויסען פונ'ם גלאַטען שליטוועג, אויף וועלכען עס האָבען זיך אַוועקגעלאָזט דער רוב פון זיינע קאָלעגען־שרייבער, וועלכע זענען נתגלה געוואָרען אין אונזער ליטעראַטור, אַלס „גרויסע טאַלאַנטען" אין דער זעלבער צייט, ווי ער? וואָס האָט געשטערט ווייסענבערגען צו ווערען ביי אונז אַ בכבוד'יגער קלאַסיקער? טאַלאַנט האָט ער געהאַט, דעם זכות אבות פון גוטע זאַכען, וואָס ער האָט אַמאָל אָנגעשריבען — אַוודאי — פאַר וואָס זשע איז ער איצט נישט קיין „סטאַר", ווי אַנדערע אין די פערשידענע פּאָפּולערע און ווייניגער פּאָפּולערע יודישע אויסגאַבען?

וועט מען מיר דערויף ענטפערען: ער שרייבט איצט נישט: ער קען איצט נישט שרייבען.

איז אָבער דער ענטפער נישט קיין אויפריכטיגער: ווייל וויפיל פון אונזערע אָנגענומענע „לעבעדיגע קלאַסיקער" קענען עס יאָ שרייבען, שרייבען עס יאַ נייע זאַכען, אינ'ם אמת'ן זין פון וואָרט?

האָבען זיך אַ סך פון אונזערע שרייבער אויף אַן'אמת ענטוויקעלט? איז נישט זייער רוב געבליבען שטעהן ביי די פאַטאַלע פערציגער יאָהרען? געהען זיי דאָס רוב נישט אַרום צווישען אונז, ווי פערשוועכטע קדושים, וואָס שפּייזען זיך מיט'ן חסד

טאַלאַנטען האָט די יודישע ליטעראַטור, אָבער נישט קיין קולטור. ווען דער רוב יודישע שרייבער וואָלטען זיי זיך ענטוויקעלט און נישט געבליבען שטעהן דאָס רוב ביי די יאָהרען, ווען קולטורעלע שרייבער און זייער טאַלאַנטען ווערען רייף. מיר ווייסען פון יודישע שרייבער, וואָס האָבען נישט מעהר קולטור, ווי ווייסענבערג, און זיי פערנעהמען מיט רעכט דעם ליטעראַרישען אויבענאָן. און זיי זענען נישט געבליבען שטעקען, ווי אַ ביין אַנשיקעניש, אין די גאַלעווקעס, ווי ווייסענבערג. און אַ חוץ דעם, דאַרף מען דען קולטור אויף איבערצוחזר'ן נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל די ערשטע יוגענד־געדאַנקען?

ס'איז גענוג, אַז מ'האָט טאַלאַנט, אָדער מ'האָט אַמאָל געהאַט טאַלאַנט. און אַפילו ווייסענבערגס שונאים און אַפילו די, וואָס ער האָט געמאַכט פאַר זיינע שונאים, וועלען מוזען צוגעבען, אַז ווייסענבערג האָט אַמאָל געהאַט טאַלאַנט און אַ סך.

וואָס עס פעהלט יאָ ווייסענבערגען, איז נישט אַזוי בילדונג און קולטור — מען קען, ווי עס ווייזט זיך אַרויס, אָהן די זאַכען זיין אַנ'ערפאָלגרייכער, פּראָדוקטיווער שרייבער — ווי אַביסעל גאַלאַנטעריע. אָט דאָס, וואָס אַנ'אַלטער רוסישער שרייבער (רעד שעטניקאָוו, דאַכט זיך) האָט אָנגערופען „פּאַריקמאַכערישע ציוויליזאַציע".

איהם פעהלט אַביסעלע בריליאַנטין, אויסערליך פּאָליטור, און אָט דער חסרון מאַכט איהם היינטער שטעליג; אָדער, ריכטיגער, אָט דער חסרון לאָזט איהם נישט ווערען אָט דער „ערפאָלגרייכער שרייבער", וואָס לעבט מיט דער גאַנצער וועלט בשלום.

אינטעליגענץ, נישט געשולטע, נאָר אינטואיטיווע, האָט ווייסענבערג דווקא אַ סך. דאָס קען מען זעהן, אי פון זיינע ווערק, אי ווען מען בעקענט זיך מיט איהם פערזענליך. מען ווערט אַ סך מאָל איבעראַשט פון ווייסענבערגס ראַפינירטקייט, אַלס קינסטלער און אַלס מענש. (און נישט איך אַליין האָב געהאַט דעם געפיהל). איך וואָלט געראַטען אַלע אונזערע עסטעטען און אינטעליגענטען צו לייענען דווקא ווייסענבערגס „קריטישע" אָנפאַלערישע אַרטיקלען, וועלען זיי נישט איינמאָל ערשטוינט ווערען פון די פיינע, דינע דעפיניציעס פון קינסטלערישע פּראָבלעמען, וועלכע ווייסענבערג ברענגט אַרויס אויף זיין אומגעלומפּערט־פּובליציסטישען שטייגער.

זיין אינטעליגענץ אויף אַ סך אינטעליגענטען און קונסט־מבינים געזאָגט געוואָרען.

אָבער אַנשטעל, פּאָליש (לאַק) פעהלט איהם יאָ! אָט די אויסערליכע פּאַריקמאַכערישע קולטור, וועלכע איז אַזוי בעקוועם און נוצליך אינ'ם היינטיגען לעבען, און בעזונדערס צווישען קינסטלער און שרייבער.

ווייסענבערגס טאַלאַנט, זיין צו גרויסער טאַקט, האָט איהם נישט געלאָזט זיך, און אַנדערע אָפּנאַרען.

---

*) אין שייכות דערמיט, וואָס דער בעקאַנטער שריפטשטעלער י. מ. ווייסענבערג האָט איצט בעקומען די ערשטע פרעמיע פאַר יודישער ליטעראַטור, וואָס איז בעשטימט געוואָרען דורך דער יודישער קהלה אין וואַרשא, און אויך אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, וואָס דער נאָמען ווייסענבערג איז לעצטענס פערבונדען מיט זיין שאַרפער פּאָלעמיק, וועלכע ער פיהרט ריקזיכטלאָז און שטייגט איבער אַלע גרענעצען פון סוביעקטיווער אויפפאַסונג — ברענגען מיר דאָ דעם אַרטיקעל פונ'ם פערדינסטפולען עסעיאיסט לעאָ קעניג.

וואסער־הונגער אין ירושלים

היסטאָרישער איבערבליק וועגען די פערשידענע סיסטעמאַטישע וואַסער־אינסטאַלאַציעס וואָס איז געווען איינגעריכטעט אין ירושלים, פון די אוראַלטע צייטען ביז היינט

פון ש. יצחקי ירושלים

פון די היסטאָריע ווייסען מיר, אַז ירושלים, האָט פון שטענדיג אָן, געהאַט צו לעזען אַ וואַסער־פּראָבלעם, און געהאַט אויסצושטעהן פון וואַסער־מאַנגעל. אין תנ"ך, פון וואו מיר שעפּען די ערשטע ידיעות וועגען ירושלים'ער וואַסער סיסטעם, ווערט דערמאָהנט צוויי קוואַלען, „השלח" און „באר־איוב" אין נחל קדרון, וועלכע האָבען געדיענט אַלס די הויפּט רעזערוואואַרען, אַנדערע קוואַלען פון קלענערע וויכטיגקייט. ווערען אויך דערמאָהנט, אין תנ"ך, נאָר זיי זענען אינגאַנצען אויסגעטריקענט געוואָרען אין דער צייט, וואָס דאָס לאַנד איז געווען וויסט.

און ווען מיר נעהמען אין אָנבעטראַכט דעם ירושלים'ער געאָלאָגישען און טיפּאָגראַפישען צושטאַנד קען מיט אַ בעשטימטהייט קאָנסטאַטירט ווערען דער פאַקט, אַז נאָך פון די פריהעסטע אוראַלטע צייטען, האָט די הייליגע שטאָט נישט געהאַט, אַ וויכטיגען פערמאַגענטען קוואַל, פאַר איהר וואַסער געברויך, דערפאַר איז שוין אין יענע צייטען, געווען דאָ ענטוויקעלט דער „ציסטערן" סיסטעם, וואָס יעדער איינוואוינער פלעגט זיך אויסהאַקען אַ „בור", אין וועלכען רעגען־וואַסער זאָל זיך אָנזאַמלען, נאָך איידער יודען זענען געקומען אין ארץ־ישראל, פלעגען די כנענים, אויסהאַקען לעכער, אין די גרויסע פעלזען־שטיינער, אין וועלכע ס'האָט זיך אָנגעזאַמעלט רעגען וואַסער, פאַר'ן געברויך אויפ'ן גאַנצען יאָהר, מיט אַזעלכע ציסטערנס בענוצט מען זיך דאָ. נאָך היינט אויך.

אין דער צייט, וואָס יודען האָבען געוועלטיגט אין א"י. איבערהויפּט אין שלמה המלך'ס צייטען ווען ירושלים איז געוואָרען איינער פון די וויכטיגסטע וועלט־צענטערס, אין אָריענט, איז איינגעפיהרט געוואָרען אַ סיסטעמאַטישע אָרדנונג, צו קאָנטראָלירען דעם וואַסער־שטראָם פון דעם שווערען רעגען־פאַל, צו דעם צוועק איז אויפגעבויט געוואָרען די גרויסע וואַסער באַסיינען, וואָס זענען בעוואוסט מיט'ן נאָמען „ברכות־שלמה" און פון די באַסיינען איז געוואָרען געצויגען רעהרען, וואָס האָבען דערגרייכט אונטער'ן בית־המקדש.

שפּעטער, ווען דאָס לאַנד איז געווען אונטער דער רוימישער הערשאַפט, — וועלכע פלעגען בענוצען אַ סך וואַסער פאַר זייערע ספּאָרט־שפּילען — האָט פאַר זיי שוין נישט געסטיקט די וואַסער־רעזערווען פון ירושלים, חברון — און געצויגען פון דאָרטען רעהרען צו די באַסיינען, וואָס מ'רופט היינט „ברכת ממילא" און ברכת־השולטן", וועלכע האָבען געגעבען גענוג וואַסער פאַר די תושבים,

שפּעטער ווען די איינוואוינער פון ירושלים זענען פערקלענערט געוואָרען, זענען פערנאַכלעסיגט געוואָרען די פערשידענע וואַסער־איינריכטונגען, און די תושבים האָבען צוליב דעם אָנגעפאַנגען צו בענוצען זיך מיט פּריוואַטע בורות (ציסטערנען) און זענען געווען אויסגעזעצט צום וועטער קאַפּריז פון רעגען־פאַל. אין אַ רעגענלאָזען יאָהר, זענען די בורות געבליבען ליידיג, און די איינוואוינער זענען אויסגעגאַנגען פון דאָרשט, אין יאָהר 1912, איז פאָרגעשלאָגען געוואָרען אַ ווירקזאַמע וואַסער אינסטאַלאַציע פּלאַן, פאַר ירושלים. דער גריעך מאַווראָמאַטיס, האָט דאַן בעקומען פון דער טערקישער רעגירונג די קאָנצעסיע צו פערווירקליכען דעם פּלאַן, וואָס איז אָבער געשטערט געוואָרען דורך דער מלחמה פון 1914.

אין יאָהר 1917, ווען די ענגלענדער האָבען גענומען ירושלים, איז דער וואַסער־פּראָבלעם ווידער געוואָרען אַקטועל, דאָס ענגלישע מיליטער האָט פערנוצט אַ סך וואַסער און די פּריוואַטע וואַסער רעזערווען זענען אויף גיך אויסגעשעפּט געוואָרען, דער וואַסער־מאַנגעל צווישען די תושבים איז געווען אַ געוואַלדיגקייט, אין די ברכות שלמה און מעין השלח, האָט זיך נאָך ווי עס איז געהאַלטען אַביסעל וואַסער, געזאַמעלט פון רעגען־פאַל. די אַנדערע אַלטע רוימישע וואַסער־איינריכטונגען זענען געווען פערלאָזען און רואינירט. די מיליטערישע אינזשינערען האָבען תיכף בעשלאָסען צו ברענגען אין אָרדנונג, די היסטאָרישע רוימישע אינסטאַלאַציע. צו דעם צוועק זענען פערריכט געוואָרען די קאַנאַלען, וואָס ציהען זיך, פונם קוואַל „ערוב", זיי זענען אויסגערייניגט געוואָרען פון שמוץ, וואָס האָט זיך אין זיי אָנגעקליבען אין פערלויף פון הונדערטער יאָהרען, עס איז געוואָרען אָנגעשטעלט מאָדערנע פּאַמפּען, וואָס האָבען געטריבען דאָס וואַסער, צו אַ ניי־געבויטען רעזערוואַר, וועלכער האָט בעזאָרגט מיט וואַסער די מיליטער־שפּיטעלער, רעגירונגס־אַמטען און 20 עפענטליכע וואַסער־פּונקטען פאַר'ן פּובליקום. סך־הכל איז געצויגען געוואָרען ביז 150 טויזענד גאַלאָנען טעגליך, פון דער פערראַכטענדער רוימישער אינסטאַלאַציע.

נאָכדעם, האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזען, אַז דער קוואַנטיטעט, דעקט נישט דעם נויטווענדיגען געברויך פון די ירושלים'ער איינוואוינער, דאַן איז די רעגירונג צוגעטרעטען צו פערריכטען די באַסיינען פון „ברכות־שלמה", צו וועלכע ס'איז צוגעצויגען געוואָרען קאַנאַלען פון קוואַל, „באַרדאַראַש" (אַ לענג פון פיר מיט אַ האַלבען קילאָמעטער), און אינסטאַלירט צוויי גרויסע פּאַמפּען, וואָס זאָלען טרייבען דעם וואַסער־שטראָם, די אונטערנעהמונג איז ערפאָלגרייך געענדיגט געוואָרען אין יאָהר 1923, און איז נתחנך געוואָרען דורך סיר הערבערט סאַמיועל, דאַן איז דער טעגליכער קוואַנטיטעט וואַסער געשטיגען, צו דריי הונדערט טויזענד גאַלאָנען, די דריי באַסיינען פון די ברכות־שלמה [illegible] האַלטען 40 מיליאָן גאַלאָנען, אָדער 180 טויזענד קוביק מעטער, די רעהרען, וואָס זענען פון דאָרטען געצויגען געוואָרען נאָך ירושלים, געהען דורך טאָלען און בערג, און טיילווייז ליגען זיי בעגראָבען אין דער ערד, אין אַ טיפקייט פון 60 מעטער, ס'איז צו בעוואונדערען, ווי אַזוי מ'האָט געקענט אין שלמה המלך'ס צייטען דורכפיהרען, אַזאַ ריזיגע אינסטאַלאַציע, אָהן די איצטיגע מאָדערנע מאַשינעריע....

דאָס יאָהר 1925, איז געווען זעהר אַ טרוקענער, דאָס וואַסער, וואָס מען האָט בעקומען דורך די רעגענס, איז געווען ווינציגער פון אַ העלפט, וואָס מ'בעקומט אין אַ געוועהנליכען יאָהר, די קוואַלען פון „ערוב" און אַנדערשוואו זענען כמעט געווען ווי טרוקען, ירושלים איז אָנגעגריפען געוואָרען, פון אַנ'ערנסטען דאָרשט־געפאַהר, דעמאָלט איז אינסטאַלירט געוואָרען אַ נייע פּאַמפּע אין קוואַל „אַרטאַס", וועלכע האָט דורך ספּעציעלע רעהרען געטריבען דאָס וואַסער צו די ברכות שלמה, און ס'איז צוגעפיהרט געוואָרען וואַסער דורך פּשוט'ען פּראַכט, דאָס הייסט, דורך דער באַהן. טראָץ די העכערונג אויף די וואַסער־פּרייזען מיט גאַנצע 30 פּראָצענט, האָבען די אויסערגעוועהנליכע אויסגאַבען פון פיהרען וואַסער דורך דער באַהן, געבראַכט אַ דעפיציט פון 30 טויזענד פונט. צו פערמיידען דאָס, איז די רעגירונג צוגעטרעטען צו עקספּלואַטירען דעם קוואַל „עין־פרה", וועלכער געפינט זיך, אין צעהנטען קילאָמעטער פון ירושלים. דאָס וואַסער פון דעם קוואַל איז געטריבען געוואָרען אין אַ גרויסען רעזערוואואַר, וואָס איז ספּעציעל געבויט געוואָרען אויפ'ן שפּיץ פון „פראַנצויזישען באַרג" און געבען ביז אַ 200 טויזענד גאַלאָנען יעדען טאָג.

לויט די איינריכטונגען, האָט ירושלים סך־הכל געהאַט וואַסער אין אַ געוועהנליכען יאָהר. ביז 450 טויזענד גאַלאָנען אַ טאָג.

פאַר'ן איצטיגען געברויך, פון דער שטאָט, איז דער קוואַנטיטעט צו ווינציג, האָט די ירושלים'ער וואַסער פערוואַלטונג געשאַפען אַ סאָרט „קאַרג־סיסטעם" און ס'איז איינגעפיהרט געוואָרען, אַז דאָס וואַסער זאָל צוטיילט ווערען מיט אַ מאָס, געוויסע בעגרענעצטע שטונדען אין טאָג איז דער וואַסער־שטראָם געעפענט געוואָרען. אין יעדעס הויז, וואָס האָט איינגעריכטעט אינסטאַלאַציע, מוז דערפאַר האָבען אַ רעזערוואואַר, אין וועלכען עס גיסט זיך אָן וואַסער פאַר'ן הויזליכען געברויך פאַר'ן גאַנצען מעת לעת.

דאָס איז דער וואַסער איינריכטונגס־סיסטעם אין ירושלים. און לויט סטאַטיסטיק איז פאַראַן 36 טויזענד קליענטען, וואָס האָבען אינסטאַלירט וואַסער אין זייערע הייזער, 26 טויזענד בעקומען וואַסער פון די עפענטליכע וואַסער־פּונקטען, און אַזוי ווי אין ירושלים געפינען זיך 80 טויזענד נפשות, זענען פאַראַן צוואַנציג טויזענד, וואָס בענוצען זיך מיט רעגען־וואַסער פון זייערע פּריוואַטע בורות.

דער יודישער גייסט

פון אנרי בארביס

אינ׳ם אינהאַלטסרייכען יובל־נומער פון „קענעדער אדלער" איז אָפּגעדרוקט דער אינטערעסאַנטער אַרטיקעל פון בעריהמטען פראַנצויזישען שריפטשטעלער אַנרי באַרביס וועגען יודישען גייסט:

מ׳האָט מיר געבעטען, איך זאָל זאָגען אַ פּאָר ווערטער אין „קענעדער אדלער" וועגען דעם יודישען גייסט. איך טו דאָס מיט׳ן גרעסטען אינטערעס מחמת דאָס גיט מיר די געלעגענהייט צו פּראָקלאַמירען מיין טיפע אָפּשאַצונג פון די גרונד־שטריכען פון דעם יודישען פאָלק.

איך מעג זאָגען, אַז איך קען די נשמה פון אָט דעם פאָלק; ערשטענס, דורך דער בעריהרונג, וואָס איך האָב געהאַט מיט יודישע פערזענליכקייטען פון פערשידענע קלאַסען. און, צווייטענס, דורך די שטודיען, וואָס איך האָב געמאַכט אין פערלויף פון אַ געוויסער פעריאָדע פון מיין לעבען, איבער דער אָפּשטאַמונג פון דעם קריסטענטום און פון דעם יודישען פאָלק, שטודיען, וואָס האָבען געפונען זייער אויסדרוק אין אַ טייל פון מיין בוך „די רינגען פון דער קייט", אין מיין „יעזוס" און אויך אין מיין בוך „די פעררעטער פון יעזוסען".

עס וואָלט מיך צו ווייט פערפיהרט, ווען איך זאָל, אין אַ צייטונגס־אַרטיקעל, זיך ברייט אָפּשטעלען איבער דעם ענין. איך וויל דאָ בלויז איינפאַך בעריהרען די הויפּט־פּונקטען, וואָס כאַראַקטעריזירען, נאָך מיין מיינונג, נאָך, דאָס פאָלק וואָס, נאָכדעם ווי עס האָט אַמאָל געשפּילט אַ ראָלע, וואָס קען פערגליכען ווערען מיט דער ראָלע פון פיל אַנדערע פעלקער אַרום די אַזיאַטישע ברעגעס פון׳ם מיטלענדישען ים, איז עס צוזייט און צושפּרייט געוואָרען איבער דער גאַנצער וועלט לאָזענדיג זיין חותם און אויסאיבענדיג זיין איינפלוס אויף אַלע ציוויליזאַציעס, וואָס האָבען זיך זייט דעמאָלט ענטוויקעלט איבער דעם אַלטען קאָנטינענט און אַפילו איבער דעם ביי׳עם.

און אויב ס׳איז שטענדיג ריזיקאַליש צו מאַכען אַ סך הכל פון די גייסטיגע שטריכען פון אַ פאָלק, אין דער ראַהם פון עטליכע שורות, איז דאָס פונדעסט וועגען נישט אַזוי שווער ווען עס האַנדעלט זיך וועגען דעם יודישען פאָלק, ווי אין דעם פאַל פון אַנדערע פעלקער — און דאָס צוליב זיין בעשטימטער און שטאַרקער אָריגינאַליטעט.

דער יודישער גייסט, ווי ער האָט זיך אויסגעדריקט אין פערלויף פון אַלע יאָהר הונדערטער, ציהט זיין גרונד־יניקה פון דער תורה, פון דעם אַלטען הייליגען בוך, אויף וועלכען אַנדערע פערשידענע ביכער האָבען זיך געבויט. דאָס איז פריהער פאַר אַלעמען דער גייסט פון גערעכטיגקייט. דער גאָט פון׳ם אַלטען טעסטאַמענט שטעלט מיט זיך פאָר אַ שרעקליכען אומגעהייערען שטראָפער און בויער, בעת ער איז אַרומגערינגעלט פון וואָלקען און דונערען. דאָס בילד פון אָט דעם ווילען צו גערעכטיגקייט, וואָס דער קריסטענטום, כאָטש ער איז געבויט אויפ׳ן יודענטום, האָט צוקרומט, גנאַנסירט, פערשוואַכט און פערקלענערט.

די גערעכטיגקייט, ווי איהר בעגריף ענטפּלעקט זיך אין דעם יודישען גייסט, איז דער עיקר אַנ׳ערדישע און לעבעדיגע זאַך. דער רעאַליזם געפינט זיך אין תוך פון יעדען יודישען גרונד־בעגריף. ער בעלעבט און בעזעלט די גאַנצע יודישע אידעאָלאָגיע, פאַר און נאָך תורת משה. דער רעאַליזם, דער עיקר־חוש פון דעם לעבען, די עקשנות און די צוגעבונדענקייט צו דער ערדישער און דערהויבט צו דער לעבעדיגער זאַך, האָט געמאַכט פון די יודען, פאַר עקסעלאַנס, דאָס אַנטי־געצענדינערישע פאָלק — און זיינע היסטאָרישע מאַרטירער האָבען געצויגען זייער יניקה הויפּטזעכליך פון אָט דער אַבסאָלוטקייט און איינגעשפּאַרטקייט.

און חוץ דעם, די גרויסע רעליגיעזע מיסטיציזמען האָבען זיך, פאַר אַלעמען, געשטיצט אויפ׳ן טויט און אויף דער פערעהרונג פון דער פערגאַנגענהייט — בעת דער העלעניזם האָט מיט זיך געבראַכט אַ קלאָר׳ען, אָבער אַ שמאָלען און פערביילויפיגען בעגריף וועגען דער געגענוואַרט, — האָט דער יודישער גייסט זיך שטענדיג געצויגען צו דער צוקונפט. דאָס איז דער סאַמע סימבאָל פון לעבען; וואָרום די פערגאַנגענהייט איז אומבעוועגליך, און אומפערענדערבאַר און די געגענוואַרט איז בלויז אַ פערבייגעהענדער מאָמענט. און אויב די יודען האָבען זיך קיינמאָל נישט בעשלאָסען צו קריסטאַליזירען און אַבסאָלוט בעשטימען דאָס געשטאַלט פון זייער משיח קומט דאָס פון זייער אָרגאַנישער ליידענשאַפט אַנצוריהמען ממש דאָס וואָס ווערט געשאַפען און צוגעגרייט און דאָס וואָס האַלט אין קומען — און אויך אויס אַנ׳אינסטינקטיווער שרעק זיך אויסצודרעהען מיט׳ן פּנים צו דער פערגאַנגענהייט.

ווען די יודען האָבען אויפגעהערט צו עקזיסטירען אַלס פאָלק אין דער ראַהם פון אַ בעזונדערען לאַנד און האָבען פאָרטגעזעצט זייער לעבען אויף אַ ספּאָראַדישען שטייגער אין פרעמדע לענדער, האָבען זיי אין די לענדער אַריינגעבראַכט אָט דעם גייסט פון אַנטי־געצענדינערישקייט, פון רעאַלען און עקשנות׳דיגען יושר, וואָס פון דעם האָבען, זיי איבעריגענס, געליטען אָהן אַ שיעור, און אין די לענדער זענען זיי געשטאַנען אין אָפּאָזיציע צו דער עטאַבלירטער אָרדנונג און מעהר־ווייניגער אין אַ פּאָזיציע פון פיינדליכקייט צו די נאַציאָנאַלע — און נאַציאָנאַליסטישע — בלאָקען, וואָס כאַראַקטעריזירען די מאָדערנע געשיכטע און די געשיכטע פון אונזער צייט. זיי זענען געוועזען, אַ דאַנק זייער אייגענטימליכקייט, די טרעגער פון אַ רעוואָלוציאָנערען קולט און ס׳איז אַ דאַנק זיי, וואָס די סאָציאַלע גערעכטיגקייט איז, אין אַ געוויסער מאָס, דערהויבען געוואָרען, און וואָס אַנ׳אַלגעמיינער אינטערנאַציאָנאַלער גייסט — וואָס האַרמאָנירט מיט אַ געהעriגער אויסגלייכונג פון די קאָלעקטיווע אָרגאַניזאַציעס — האָט אַרומגענומען די וועלט.

חוץ דעם, האָט דאָס צוזייטע און צושפּרייטע פאָלק, וואָס האָט אויף אַזאַ זעלטענעם אופן און אין איינקלאַנג מיט דער געוואַלדיגער, כאָטש פּשוט׳ער איינציגקייט פון גייסט און כאַראַקטער אין זיינע בעשטימטע שטריכען, געמוזט, אין די שווערע כיואַליעס פון׳ם גלות און צייט, אום זיך צו פערטיידיגען און לעבען, אַרויסווייזען און קולטיווירען מעהר־קווירדיגע אינטעלעקטועלע אייגענשאַפטען, וואָס זיי אַלע זענען, מעהר־ווייניגער פערבינדען מיט רעאַליזם.

מיר זעהען פאַר זיך איצט אַ גרויסע אויפבליהונג אין דער ליטעראַטור. אין דער וויסענשאַפט און אַפילו אין דער קונסט, פון יודישע קרעפטען און טאַלאַנטען — און אימפּאָזאַנט וואָלט געווען די רשימה, וואָס מ׳וואָלט געקענט פעסטשטעלען אין פראַנקרייך און אַנדערשוואו, פון יודישע נעמען, וואָס שטעהען אין דער ערשטער רייה פון אָט די אַלע צווייגען פון קולטור.

וואָס פאַר אַ צוקונפט עפענט זיך איצט פאַר די יודען? די צוקונפט, לויט מיין מיינונג, דאַרף בעטראַכט ווערען ווי די לאָגישע פאָרטזעצונג פון דער פערגאַנגענער ענטוויקלונג פון די יודישע אייגענשאַפטען — און דאָס, ווי ס׳איז שטענדיג געווען זייט די דיאַספּאָראַ, אויף אַנ׳אינטערנאַציאָנאַלען שטייגער.

איך האָב נאָכגעפאָלגט די אָנשטרענגונגען, וואָס יודען האָבען געמאַכט אין די לעצטע עטליכע יאָהר אום זיך ווידער אויפצובויען אַ פאָטער־לאַנד. און אויב מ׳דאַרף זיך פערנויגען פאַר דער העראָאישער ענערגיע פון געוויסע גרויסע פּיאָנערען, טאָר מען זיך אָבער נישט, לויט מיין מיינונג, שאַפען קיין אילוזיעס איבער די פּאַקטישע רעזולטאַטען פון דער אונטערנעהמונג. דער ציוניזם וועלכער איז לייבער אַריינגעפאַלען אין די הענד פון דער אויסלענדישער גרויס פּאָליטיק, וואָס פיהרט די וועלט לויט׳ן ווונש און ווילען פון די גרויס־מעכטע, וועט בלויז קענען פערשאַפען די יודען, מיט דעם אוניווערסאַלען גייסט זייערען, עטליכע שפּאַן ערד, ד׳ אמות און נישט קיין פאָטערלאַנד, וואָס זאָל זיין וועלט, אַ בעראָהטע פון אומגעהייערע קריזיסען, פּאַסיג און גענוגענד פאַר אַזאַ פאָלק. די איצטיגע וואָס וועט מוזען פערשווינדען אָדער זיך גרינדליך ענדערען. מוז אויך זוכען די פערווירקליכונג פון איהר רעטונג אין אינטערנאַציאָנאַלע פאָרמולעס, וואָס האָבען זי, ווי מיר זעהען, ביז איצט געפיהרט צום אָפּגרונד. דער אידעאַל פון די יודען, ווי פון אַלע שטאַרקע און קלאָרזעהענדיגע מענשען, איז צו פערנעהמען בעוואוסטזיניגערהייט דאָס אָרט, וואָס זיי פערדינען אין אַ גוט־געבויטער געזעלשאַפט וואָס זאָל זיין געבויט אויף לאָגישע און מענשליכע יסודות.

—=):o:(=—

מאַדאַם צפעטעל אויף דער פליאַזשע!...

א ווי־געשריי פון אנ׳איבערגעניטשעוועטע לאדזשער יוד

פון י. אבערזשאנעק

ווען איך וואָלט געקענט שילטען! ווען איך וואָלט געקענט שילטען, וואָלט איך אַוועק צום געלער דוד ברוך, און וואָלט איהם אָנגעשאָלטען מיט די ביטערסטע קללות. איך וואָלט איהם געזאָגט, אַז אַנ׳אויסראָטעניש און אַנ׳אויסכאַפּעניש זאָל קומען אויף זיין צונג, וואָס מאַכט אומגליקליך מענשען. אַז ער זאָל האָבען אַזאַ ביטערען סוף, ווי דער קאָמיטעט פאַר פּנסה׳לאָזע יודען ביי דער לאָדזשער קהלה — ד. ה. ער זאָל אַוועק קומען, און מ׳זאָל נישט וויסען וואו ער איז אַהינגעקומען... — אָטאָ דאָס, וואָלט איך איהם געזאָגט, ווען איך וואָלט געקענט שילטען, נאָר היות, ווי איך בין בטבע נישט קיין שילטער, וואָלט איך איהם כאָטש געראַפּט אויספליקען, זיין „געל קאָזע־בערדעל" — אַזאַ פּאַסקודניאַק — דער געלער דוד ברוך, דער שכן מיינער!..

אַ ווייב האָב איך געדאַרפט אויף מיינע אַלטע יאָהר! אויף וועלכע כפרות, האָב איך אויף דער עלטער געדאַרפט אַ ווייב, פרעג איך אייך? וואָס איז, וואָס? גענוג, געהאַט 3 ווייבער. 3 ווייבער בעגראָבען! —גענוג! ניין. קומט דער געלער דוד ברוך, דער ימח־שמו און שלייערט מיר איין אַ פּירטע.

אַ ווייב! דאָס איז ביי אייך אַ ווייב? כ׳זאָל נישט זינדיגען מיט די רייד — הויט און ביין. דאַר ווי אַ געבראָטענער לולב. פיס ווי די רעבאַרבער־שטעקעלעך, אַ האַלז ווי ביי אַ סאָפּאַן זאָדע־וואַסער און אַ פּיסקעל, וואָס אַרבייט גאַנצע 24 שעה אין מעת־לעת מיט „זמיאַנעס" — אָט אַ דאָס, הייסט ביי אייך אַ ווייב?...

מילא, דאָס וואָס איך בין מיט 40 יאָהר עלטער פון איהר, דאָס בין איך אייך מוחל. דאָס ערגסטע פון אַלץ איז דאָס, וואָס זי איז אַ גרויסע גראַנדאָווניטשקע, און רעדט מיר איין גראַנדעס. זי רעדט מיר איין, אַז דאָס יונגעלע, וואָס זי האָט געבוירען אַ יאָהר נאָך אונזער חתונה, בין איך עס דער טאַטע פון דעם קינד — איהר הערט אַ גראַנדע! כ... כ... כ... מיר געהט זי איבערעדען, אַז איך... אוי, מיינע זייטען!... איך בין איבערצייגט, אַז איבער הונדערט יאָהר, אַז דער יונגאַטש וועט זיך אַוועקשטעלען ביי מיין קבר זאָגען קדיש, וועל איך פּלאַצען פון געלעכטער — אַ קלייניגקייט, אַזאַ גראַנדע!...

נאָר נישט דאָס בין איך אייך אויסען צו דערצעהלען. איך וויל אייך נאָר דערצעהלען, די מעשה מיט דער פליאַזשע:

בעת די גרויסע היצן, זאָגט צו מיר מיין גרינ״ע, ליאַלקע „טאַטוש" (נאָך אַז זי רופט מיך נישט „דזשאַדזשושי"...) — טאַטוש, זאָגט זי צו מיר, נעהם די „קאַמפּיעלאַקס" און קום אויף דער פליאַזשע.

— אויף דער פליאַזשע? וואו האָסטו עס אין לאָדז אַ פליאַזשע? — האָב איך זי געפרעגט.

— האַ, האַ, האַ, — האָט זי זיך צולאַכט — דריי פליאַזשעס זענען דאָ אין לאָדז: איין פליאַזשע אויפ׳ן ל.ק.ס.־פּלאַץ, אַ צווייטע אין ראַראַגאַשטש, און אַ דריטע פליאַזשע אויף פּאָלעשיע. מיר וועלען געהן אויף דער פּאָליעשער פליאַזשע, ווייל דאָרט געהן „פּאָוואַזשנע" מענשען.

— פּאָוואַזשנע מענשען? אַזעלכע „פּאָוואַזשנע" ווי דו? — האָב איך זי געפרעגט. און וואָס טון דאָרט די „פּאָוואַזשנע" מענשען אויף דער פליאַזשע?

— מ׳באָדט זיך און מ׳ברענט זיך אויפ׳ן זאַמד.

— ווער באָדט זיך און ווי אַזוי ברענט מען זיך אויפ׳ן זאַמד?

— וואָס הייסט, ווי אַזוי? — אַלע צוזאַמען.

— מאַנסבילען מיט נקבות צוזאַמען?

— וואָס האָסטו זיך אַזוי דערשראָקען? וואָס! איז זי אַרויס אויף מיר מיט איהר פּיסקעל: וואָס האָסטו מורא? אַז איך האָב נישט קיין מורא, מעגסטו זיך אויך ריזיקירען — אַ מאַנספּערשוין מוז זיין „אָדוואַזשנע"!...

הקיצור, איך בין געוועזען „אָדוואַזשנע", איך צוזאַמען מיט מיין צפּעטל, זענען מיר אַוועק אויף דער פּאָלעשיער פליאַזשע.

— נו, יונה בער, וואָס שטעהסטו ווי אַ ליידמיינער גולם? — האָט מיין צפּעטעל צו מיר אַ זאָג־געטון.

— וואָס זאָל איך טון?

— וואָס הייסט, וואָס? דאָס, וואָס אַלע מענער טון.

— וואָס טון אַלע מענ׳ער?

— טו איך אויך.

— ביזט משוגע, צו חסר דעה! וואָס הייסט, כ׳זאָל אויסטון די הויזען? וואָס איז דאָ אַ מרחק, צו אַלדע שוואַרצע יאָהר?...

— שוין זאָלסטו אויסטון די הויזען! — האָט זי מיר בעפוילען. מאַך נישט פון זיך לייטיש געלעכטער — דו הער׳סט צי ניין!

אין אַ מינוט אַרום, בין איך שוין געשטאַנען אדם־נאַקעט, מיט אַ פּאָר קורצע תחתונים מיט אַ בענדעלע פערבונדען אויף הינטען, ווי ביי אַ חדר־יונגעל.

און מיין צפעטעלע? — אַ שאַנדע צו דערצעהלען — נאַקעט און באָרוויס, מיט די נאַקעטע דאַרע רעבאַרבער־שטעקעלעך און „קאַמפּיעלאַקס" מיט אַ „פּאַדוואָינע" דעקאָלט פון ביידע זייטען, מעהר דעקאָלט ווי „קאַמפּיעלאַקס" און אין אַזאַ „הולך" זענען מיר, איך און מיין צפּעטעלע אַרויס אויף דער פליאַזשע.

ס׳האָט מיר געהאַקט אַ צאָהן אין אַ צאָהן. כ׳האָב געשפּירט, אַז דאָס בלוט קומט מיר אין קאָפּ אַריין. אַ קלייניגקייט, אַ יוד, אַ בן שבעים אין אַזאַ „הולך". און וואו? צווישען נשים אונטער׳ן פרייען הימעל — שוואַרצע רעדער זענען מיר געפלויגען פאַר די אויגען...

רבש״ע, וואָס טוט זיך דאָ? וואו בין איך דאָ אַריינגעפאַלען? — אַ גיהנום! ווייבערישע פיס מיט מענערישע פלייצעס, הענד און פיס און... ווי צו די אויגען, וואָס זעהען דאָס — זכרים מיט נקבות. אַלץ צוזאַמען אויסגעלעגט ווי די געשאָכטענע קעלבער אין שעכט־הויז — אַ גיהנום!

נאָכ׳ן ברענען זיך אויפ׳ן זאַמד, שפּרינגט מען מיט די שטיקלעך תחתונים אין וואַסער אַריין — מ׳געהט טבילה. זכרים און נקבות „טובל׳ן" זיך צוזאַמען — אַ שרעק!...

און מיין צפעטעלע? זי טאַנצט אַרום ווי אַ קאָזע, קוילערט זיך אין זאַמד, און טובל׳ט זיך און מאַכט „בורקעס".

און איהר „פּאָוואַדזעניע"! פון אַלע זייטען איז זי בעלאַגערט פון נאַקעטע יונגען, און מ׳הערט נישט מעהר: מאַדאַם צעליבאַ און מאַדאַם צעליבאַ (פון ווען אָן זי איז פון צפעטעל געוואָרען אַ מאַדאַם צעליבאַ, זאָל איך אַזוי וויסען פון ביין)....

איך זיץ אין געהאַקטע וואונדען, און קוק מיר צו צו דעם דאָזיגען נאַקעטען גיהנום, און איך טראַכט מיר: רבש״ע, ווי קומט מען אַרויס פון דעם גיהנום?... ווי קום איך, יונה בער, אַ בן שבעים דאָ אַהער?

אין מיטען דערינען, ווי איך זיץ אַזוי אין מיינע צרות [illegible] מיין צפעטעל (פּאַרדאַן: מאַדאַם צעליבאַ) מיט אַ געוואַלד:

— בער[illegible] פליאַזשע בין איך ביי איהר פון יונה בער געוואָרען — אַ בערנאַרדזשע...) וואָס האָסטו דיך אַוועקגעלעגט, וואָס? צי דעם ביסטו געקומען אויף דער פליאַזשע?

— נו, וואָס זאָל איך טון, וואָס?

— קום אין וואַסער אַריין אַביסעל זיך „אָדשוויעזשען" זיך!....

— כ׳בעט דיך צפעטעלע....

— וואָס טאַר׳ע צפעטעל? וואָס מיר צפעטעל? — האָט זי אויף מיר אויפגעשטעלט אַ פּאָר ווילדע אויגען — דאָ איז צפעטעל געשטאָרבען!...

— ברוך דיין אמת — האָב איך געענטפערט — ווי האַלט מען שוין דער ביי טאַטע־מאַמע אין הימעל !....

נאָר דאָ האָב איך געהאַט די אמת׳ע מפּלה: געענדיגט מיט מיין צפעטעלע (פּאַרדאָן: מאַדאַם צעליבאַ) פון דער פליאַזשע צום וואַסער, האָב איך בעמערקט, אַז אַלע קוקען מיך אָן און שיסען אויס מיט אַ געלעכטער ביים וואַסער, ווי איך בעווייז מיך, ווערט ליהודים — מ׳פּלאַצט פון געלעכטער.

ערשט שפּעטער, האָב איך מיך געכאַפּט, פאַרוואָס מ׳לאַכט עס אַזוי פון מיר — דאָס בענדעל, אויף וועלכען ס׳האָבען זיך געהאַלטען מיינע קאַמפּיעלאַקס, האָט זיך מיר אָפּגעבונדען...

נאָך דער „קאַטאַסטראָפע", געהט שוין מיין צפעטעל (פּאַרדאָן. מאַדאַם צעליבאַ) אַליין אויף דער פליאַזשע....

—=:)X(:=—

היטלער'ס חלום...

די נייעסטע לאדזער קללה

זאלסט מיר האבען אזא פנים, ווי דער קאנטאר גרשון סיראטא האט אין „העלענאיו“... אדער:

דו זאלסט ווערען א בעריהמטער קאנטאר און זאלסט אריינפאלען אין זעלמאנאוויטשעס הענה אריין.

אין קאליע=גארטען
אונטערגעהערטער דיאלאג צווישען צוויי קבצנים

— וואס קלערסט דו אזוי, פישעל?

— כ'ווינש מיר איצט, כ'זאל געווינען אויף דער לאטעריע.

— און ווען דו געווינסט אזוי דאס גרויסע געווינס, וואלסטו מיר געגעבען א העלפט?

— ס'פאלט מיר נישט איין.

— נו, זאל זיין א פערטעל חלק!

— ס'איז נישטא פון וואס צו רעדען!

— אבער אויף א הונדערטער קען איך רעכענען?

— וועסט נישט קריגען איין צובראכענעם גראשען! — האט זיך פישעל געבייזערט — ביזט דיך נישט שוואך אליין צו ווינשען!...

אויס בעוויבטער — ווייטער בחור
פון א בריף צו א חבר

טייערער חבר!

גיב מיר אפ א מזל טוב! איך האב זיך, מיט צוויי וואכען צוריק געג'גט מיט מיין פרוי. איצט בין איך ווידער א בחור. טאמער האסטו פאר מיר א מיידעל מיט א פאר טאלער, לאז מיר וויסען, וועל איך קומען חתונה האבען.

אהן געלד זאלסטו מיר נישט פערדרייהען דעם קאפ. איך געה אהן געלד נישט צו דער חופה. דיר וועל איך פערטרויען דעם סוד: די פאר טאלער וויל איך האבען, טאמער וועט מיר אויסקומען פון פון איהר צו אנטלויפען, זאל איך האבען מיט וואס...

דו ווייסט דאך ווי מען זאגט: „אז מען גרייט זיך נישט אן זומער, האט מען נישט אויף ווינטער“.

אזא מענש ווי איך, וואס קען לאנג נישט וואוינען מיט איין פרוי, מוז תמיד האבען ביי זיך עטליכע טאלער פאר א גוטען צוועק...

ב. קאוונער.

קרי(זיס)ניצע

אין דער איצטיגער קריזיס־צייט, דארף קריניצע גערענדערט ווערען אויף קרי(זיס)ניצע.

פון ר' זעליג שדכנ'ס ביכעל

ר' זעליג (צום חתן־בחור): איך האב פאר דיר א כלה פיש, פיש! קלוג פאר צוויי, געבילדעט פאר דריי. אינטעליגענט פאר פיר.

חתן־בחור: און יאהרען?

ר' זעליג: — פאר פינף.

א ביסעל צו לאנג

מאן: דו הערסט, פעלא, כ'האב מיך געלאזט א סעקורירען אויפ'ן לעבען, אט איז די פאליסע.

ווייב: וואס? נומער 54725? ווי נעהמט מען עס אזא ווייטען נומער?

אנ'אנאנס

איך א לאדזער פוילישער צייטונג לייענען מיר אזא אנאנאס:

„א פעהיגע קראנקען־פלעגערין זוכט פאסטען, טיפוס, גאל־שטיינער בעפארצוגט“.

אין דייטשלאנד

— דו ווייסט, איך בין אויך א מיטגליד פון א פארטיי.

— ווי אזוי? כ'זעה נישט זאלסט האבען ביי זיך א האנד־גראנאט, אדער א רעוואלווער.

א דייטש קינדער־מעשה'לע:

א מאמע דערצעהלט דעם קינד:

„א טאטע האט געהאט דריי זיהן: צוויי זענען געווען היטלעריסטען און דער דריטער איז אויך געווען א באנדיט.

איינמאל אין א יובל

— האסטו שוין אמאל געהערט, אז אין א פרויען־געזעלשאפט זאל זיין א מינוט שטיל?

— יא, ס'איז געווען א מאמענט, ווען איינער האט א פרעג־געטון: וועלכע פון זיי ס'איז די עלטסטע.

אונזערע קינדער

לעהרער: גיב מיר, דוד'ל, א ביישפיל פון עטליכע געגענזאצען.

דוד'ל: קאלט און ווארעם, טאג און נאכט, מלחמה און שלום, און דער טאטעשי מיט די מאמעשי

אין גלאוונא

פענסיאנאטניק (צום גאסט): ווי איז זיך אייך געשלאפען די נאכט?

גאסט: זעהר גוט, נאר דער האן האט מיך אויפגעוועקט.

פענסיאנאטניק: וועלכער האן?

גאסט: דער האן, וואס כ'האב בעקומען געגעסען צום מיטאג....

פון זאקאפאנע

גאסט (צום פענסיאנאטניק): זעהר א שלעכט עסען ביי אייך! כ'וועל ליידער נישט קענען פראטעזשירען אהער מיינע פריינד.

פענסיאנאטניק: אויב אזוי, וועט איהר אפשר פראטעזשירען אייערע שונאים?

אוי, די שוויגערס!

מוטער (צו דער פערהייראטער טאכטער): דו הערסט, רושקא, אז איך וועל נאך איינמאל זעהן דיין מאן אהיימקומען שכור, וועל איך פון אייך אנטלויפען וואו דער שווארצער פעפער וואקסט.

טאכטער: זאג עס נישט הויך, מאמעשי, אויב ער וועט דאס הערען, וועט ער אייביג קומען שכור.

אומגליקליכער!

— איך האב נישט קיין גליק אין ליבע — בעקלאגט זיך א יונגערמאן.: מיין ערשטע כלה האט אפגעלאזט מיט מיר דעם שידוך. די צווייטע — איז געשטארבען. די דריטע האט מיך פערראטען, און מיט די פערטע האב איך חתונה געהאט.

א לאדזער וואיאזשאר
ווען, וואס פרעגט ער?

א לאדזער וואיאזשאר נעהמט אויסקונפט וועגען א רעסטאראן:

ווען ער איז אלט 30 יאהר פרעגט ער:

— איז דא א לייטישע קעלנערקע?

צו 50 יאהר:

— בעקומט מען געשמאקע מיטאגען?

צו 70 יאהר:

— איז דא „בעקוועמליכקייט“!?...

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום נייעם פאלקסבלאט נומער 194

פרייטאג, דעם 19 אויגוסט 1932

דער קאמף איז געענדי

אין= און ארום דער אלוועלטליכער יודישער קאנפערענץ

אויבען: דער דייטשער לופט-פליהער גראנאו (X) ווערט פייערליך אויפגענומען אין טשיקאגא

רעכטס: ווילהעלם וואונדט, דער בעריהמטער פילאזאף צו זיין הונדערטסטען געבורטס-טאג

לינקס: דער בעקאנטער קאמפאזיטאר פאן הארזעגער, איז אלט געוואָרען 60 יאהר

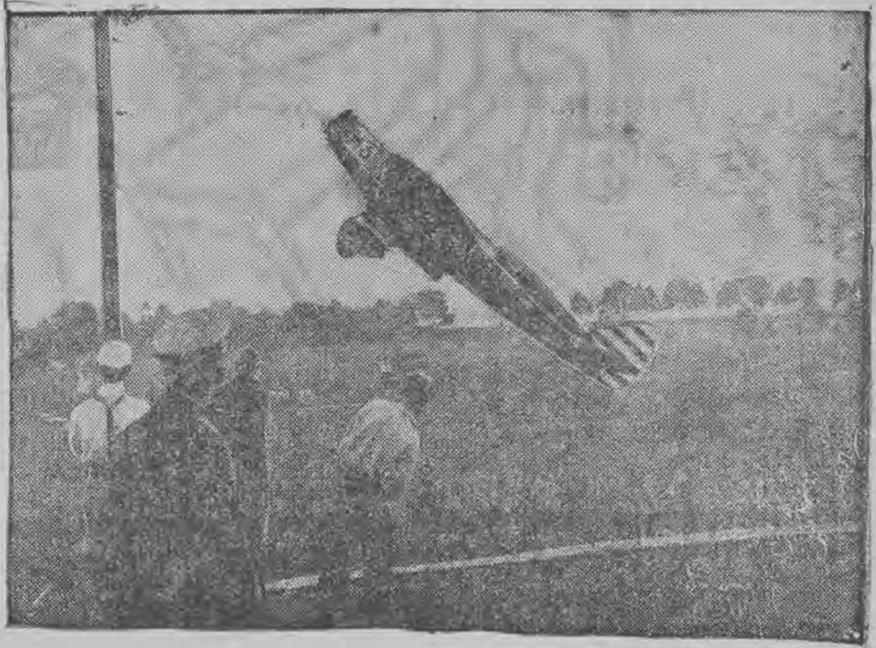

אונטען: קונץ - שטיק פון אן איטאליענישען אעראפלאן אויפ'ן פליה-פלאץ אין בערלין

אויבען: בינדער פון טרויבען - געזעצעניש אויפ'ן רהיין

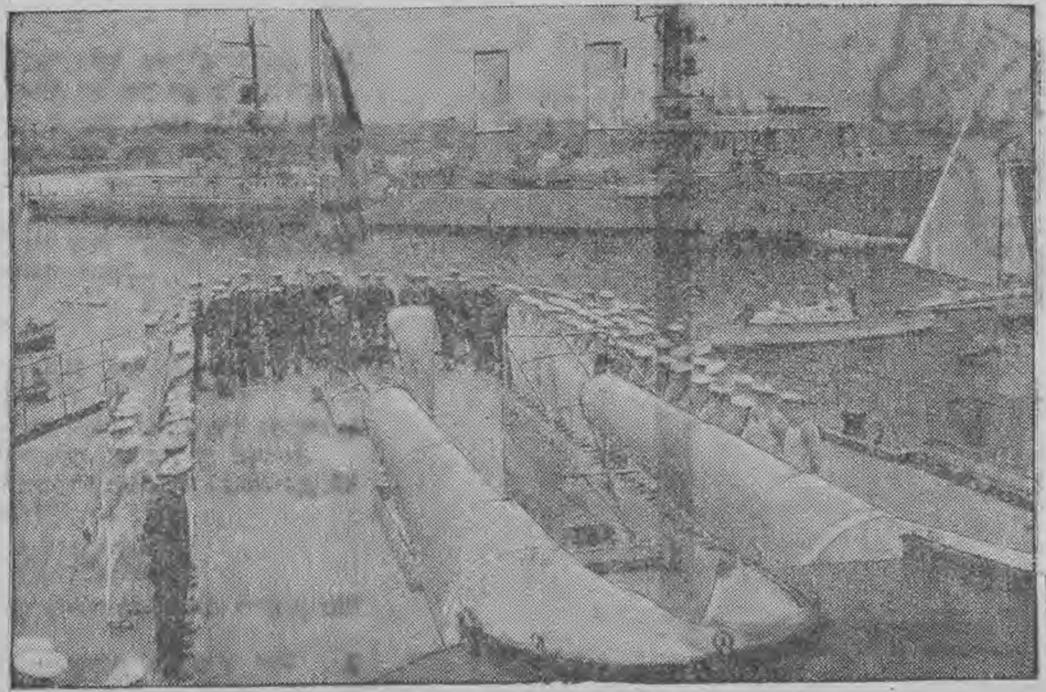

אונטען: וועג - געזעגען פון דייטשע שיפען אין קיל

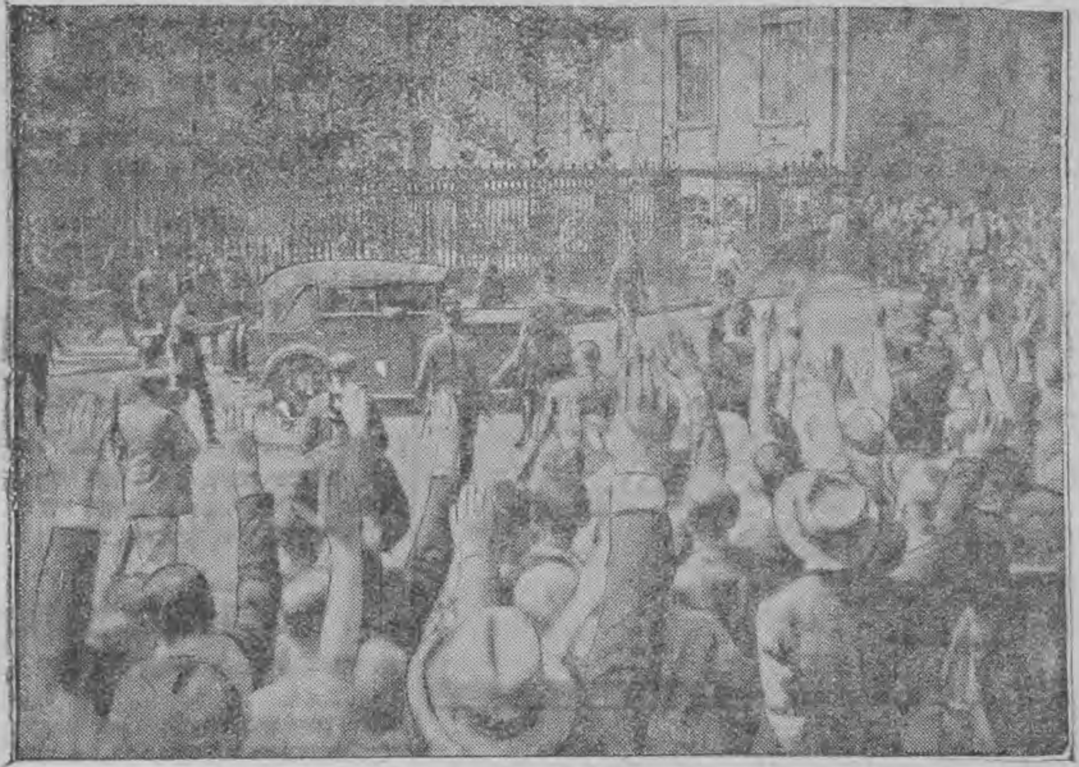

אויבען: היטלער פאהרט אב נאך זיין בעזוך ביים רייכסקאנצלער פאן פאפען

רעכטס: דורכפאל פון מאנארכיסטישען פוטש אין שפאניען, גענעראל גארעט, פיהרער פון פוטש

לינקס: דער קאמפאזיטאר ריכארד שטראוס האט בעקומען א מעדאל אין אמעריקא

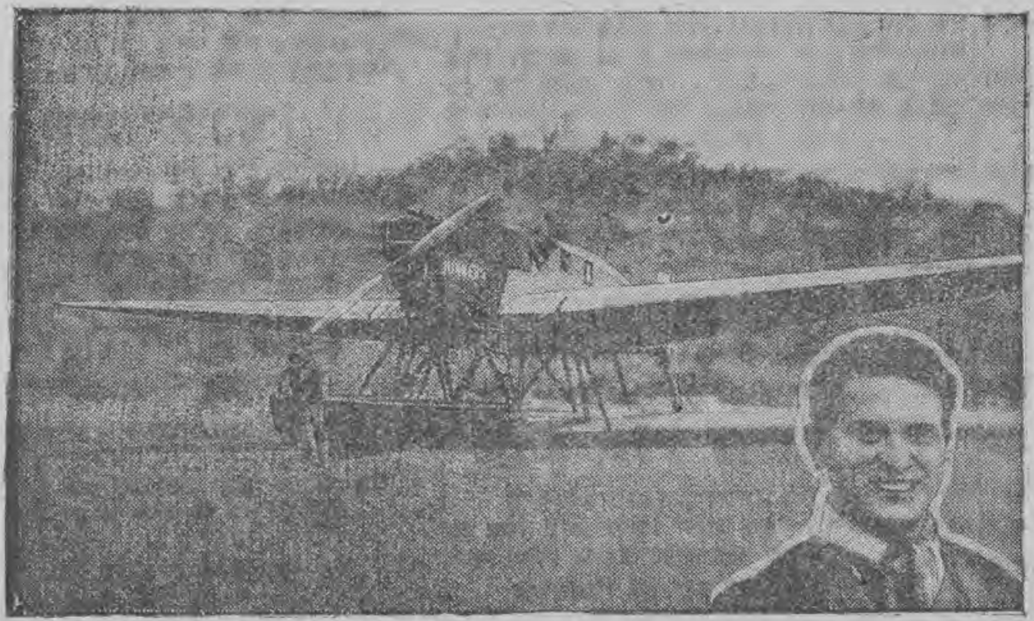

אונטען: דער לופט-פליהער בערטראם, וועלכער איז געפלויגען קיין אויסטראליע, און האט זיך דארט איינגענומען מיט זיין חבר פערבלאָנדזשעט אין אן אורוואלד

אויבען: אין די גרויסע היצען א בילד פון דער פליאזשע

רעכטס, אין דער זייט: מאלאשה (ווירטשאפטס פארטיי) איז אריין אין דייטשען רייכס־טאג אלס דער 608־טער דעפוטאט

אונטען רעכטס: דער נייער בנין פון דער ביל־דער גאלעריע ביים וואטיקאן

אונטען אין דער־מיט: דער לופט־פליה־ מוזעי אין די דארניער־אעראפלאן־פאבריקען

אויבען אינדערמיט: צום יאהרטאג פון דער ווימארער קאנסטיטוציע. די עהרען לאזשע אין רייכסטאג בעת דער פייערונג

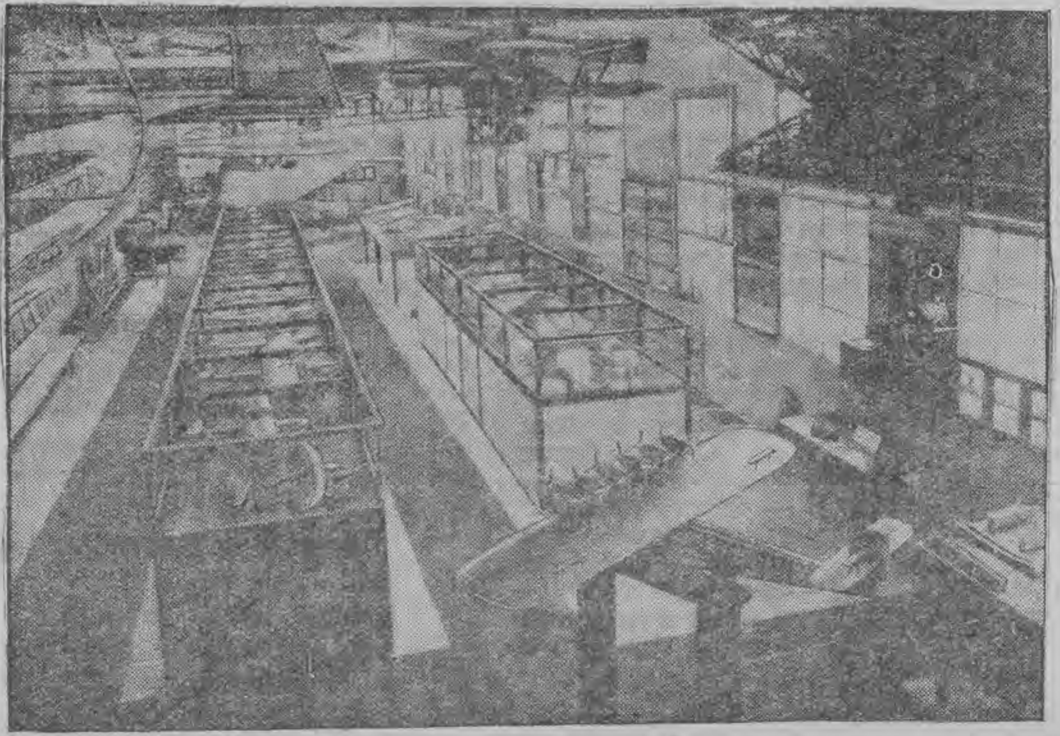

אויבען לינקס: דאס בעריהמטע מייסטערווערק פון מילע אנגעלוס אין שווער בעשעדיגט גע־ווארען דורך א גייסטיג־קראנקען אין פאריזער לובר.

לינקס אינדערזייט: די יונגסטע טאכטער פון ראקפעלער'ן (זי איז אלט 60 יאהר) איז קראנק געווארען לעבענס־געפעהרליך

אונטען לינקס: די דונאי־בריק ביי בעלגראד, א ביי מייסטערווערק פון דער טעכניק, ווערט איצגיכען פערענדיגט, דאס וועט זיין די גרעסטע בריק אין איראפא

פּאָליטיק פון דער וואָך

יודישע וועלט־קאָנפערענץ.

ענדליך האָבען מיר אויך געמאַכט, ווי מען מאַכט ביי לייטען — מען קאָנפערענצעוועט, און אויך אין דער שווייץ.

מאקדאָנאַלד מיט הערי'אָן פאָהרען זיך צונויף אויף קאָנפערענצען אין אַ שווייצאַרישער שטאָט. געבען זיך דאָסמאָל אויך צונויפגעפאָהרען גרינבוים מיט פרילוצקין.

און אויך פונקט ווי ביי לייטען איז דער סוף פון אַזאַ שטייגער קאָנפערענץ, פון גרויסען וועלט־מאַסשטאַב — דאָס רופען אַ צווייטע קאָנפערענץ, האָט זיך די יודישע קאָנפערענץ אויך מיט דעם געלבען געענדיגט — מיט אַ צווייטע קאָנפערענץ.

דער אונטערשיד איז נאָר, וואָס מאַקדאָנאַלד־הערי'א רופען אַ קאָנפערענץ אין עטליכע חדשים אַרום און גרינבוים—פרילוצקי רופען ערשט אויף'ן יאָהר 1934.

עס איז אַ מין פאָלג־מיך אַ גאַנג. פון דיפּלאָמאַטיש־פּאָליטישען שטאַנדפּונקט, איז עס אפשר אויסגעהאַלטען, נאָר „צי עס וועט עפּעס זיין גוט פאַר יודען" — דאַרף מען וואַרטען ביז'ן יאָהר 1934.

ווער עס האָט געוואָלט, זאָל וואַרטען.

—:O:—

אומעטום קריזיס!
אפילו אין דער פּאָליטיק

וואָס איז די מעשה, וואָס די אָפּאָזיציע ווערט וואָס אַמאָל אַלץ מעהר שטילער?

נו, וואָס האָט איהר געמיינט, אַז אויף זיי וועט נישט קומען קיין קריזיס!

נייע פּאַדאַטקעס
א וואונק פון „קונדס" צום פינאַנץ־מיניסטער

פּאָדאַטעק ווידאַטקאָווי. אויב מיר האָבען אַ פּאָדאַטעק דאָכאָדאָווי, דאָס הייסט, פון דעם, וואָס מ'האָט ריווח, פאַרוואָס זאָלען מיר נישט האָבען אַ פּאָדאַטעק פון דעם, וואָס מ'גיט אויס?

פּאָדאַטעק פון אַפּעטיט. יעדער פּויליש"ער בירגער האָט צו עפּעס אַפּעטיט, טאָ, זאָל ער בעצאָהלען.

פּאָדאַטעק פון לעבען. דו לעבסט, ביזט נאָך נישט געשטאָרבען. געהסט, עסט, בריכסט דעם קאָפּ — בּאַצאָהל!

פּאָדאַטעק פון גוטען הומאָר. האָסט ביים איצטיגען קריזיס נאָך אַ גוטען הומאָר — צאָהל פּאָדאַטעק!

קרענק־פּאָדאַטעק. דו קרענקסט. מאַכסט עגמת נפש די דאָקטוירים, די אַפּטייקען — צאָהל אַ קרענק פּאָדאַטעק א. אַז. וו. א. אַז. וו.

לטובת דעם פּאַפּיעראָסען־מאָנאָפּאָל

אויף די לאָדזער טראַמוואַיען וועלען אין די וואַגאָנעס פאַר רויכערער אַרויסגעהאַנגען ווערען אַזעלכע בעקאַנטמאַכונגען:

„דאָס רויכערן פּאַפּיעראָסען, אין פאַר אַלע פּאַסאַזשירען און פּאַסאַזשירקעס פּערפליכטענד.

קינדער ביז 7 יאָהר אונטערליגען נישט דעם פּאַפּיעראָסען־צוואַנג".

—:X:—

היטלער, פאַו פּאַפּען'ס יורש
(אַנ'אמת'ע מעשה)

זעקס טעג מיט זעקס נעכט אין פאָן־פּאַפּען אַרומגעלאָפען זוכען מיניסטאָרען. וואו ער האָט געטראָפען זיינעם אַ בעקאַנטען קאָלעגע, האָט יענער גלייך אָפּגעצויגען אויס מורא, טאָמער לעגט ער איהם פאָר אַ מיניסטאָרען־טעקע.

די לעצטע טעג האָט מען שוין פּאַפּען'ען געקענט אין יעדען ווינקעל. ווען ער איז אַריין אין אַ צוקערניע, אָדער אין אַ רעסטאָראַציע, איז דער עולם באַלד פון דאָרט אַנטלאָפען, און די אייגענטימער מיט די קעלנער האָבען זיך בעהאַלטען אונטערן טיש, אַז ער האָט צוגערופען אַ דראָזשקאַרזש אין גאַס, האָט יענער געטון אַ יאָג די פערד און געמאַכט פּליטה.

ש הקיצור, וואו ער איז נאָר געגאַנגען האָט מען פאַר איהם אָפּגעצויגען, בעטלער אין גאַס, צייטונגס־פערקויפער, שטיוועל־פּיצער, אַלץ האָט זיך געשראָקען פאַר דעם מיניסטאָרען־זוכער, אַפילו דער סטרוזש זיינער מיט אַלע לאַקייען האָבען זיך נישט געוויזען די גאַנצע צייט פאַר זיינע אויגען.

ווער ווייסט, וואָס ס'וואָלט געווען מיט דעם מענש, ווען נישט — דער גוטער מיטפּיהלענדער היטלער, וועלכער האָט נישט געקענט צוזעהען פאַר פּענס צער מיט זיין זוכעניש און איז גרייט איהם צו בעפרייען פון דער דאָזיגער שווערער אויפגאַבע.

לאָדזער פּאָליטיקער
א שמועס צווישען סוחרים וועגען דייטשלאַנד

ס'איז עפּעס נישט צו פערשטעהן, וואָס ענגלאַנד בעמיהט זיך גראָד איצט אָנצוקניפּען פריינדליכע בעציהונגען מיט'ן דייטש.

— וואָס וואונדערסט דו זיך? ענגלאַנד איז געבליבען פון אַלע זייטען. דאָס וויל זי מסתמא ווערען דער קוראַטאָר פון דער דייטשער אופּאַדלאָשטש־מאַסע.

א גאַס אויף גראַף קאַלי'ס נאָמען
בעשלוס פון לאָדזער שטאָט־ראַט

דער גראַף קאַלי, דער איינציגער „גראַף" ביי יודען, פייערט דעם קומענדיגען מיטוואָך אין „פילהאַרמאָניע" זיין 25־יעהריגען יובל.

ווי דער „גראַף" אַליין פערזיכערט, קומט ספּעציעל קיין לאָדז די גאַנצע שמיעטאַנקע, פערטרעטער פון וואַרשאַווער אוניווערזיטעט, סיים, סענאַט, פון זאַכענטאַ שטוק פיענקניך, פון דער אַלטשטעטישער שוהל, קימפּעטאָרען־קליניק, פון דער באַניקערען־סעקציע ביים צענטער. סוחרים־פעראיין, „חסד של אמת", באַר אסטאָריא, און אַנדערע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס.

די טעאַטערען וועלען זיין פערטרעטען: די ווילנער טרופּע — דורך טעאַטער־טווערבעני ראָזענבוים, „סקאַלא" — דורך בערנהיימס בופעטאָווא, „פילהאַרמאָניע" — דורכ'ן דירעקטאָר ראָזמאַרין. דער מוזיקער־פעראיין — דורכ'ן חבר ליאַלעק און דער ליטעראַטען־פעראיין — דורך מאַטעלע פראַנקענטאַל.

ווי מיר דערוויסען זיך, האָט דער לאָדזער שטאָט־ראַט בעשלאָסען אָנצורופען די בענעדיקטאַ גאַס (דעם גראַפס שלאָס געפינט זיך אויף דער בענעדיקטאַ) „אוליצאַ כראַביאַ קאַלעגאַ".

א לאָדזער בוכהאַלטער
ביי א לעקציע אויף די האַנדעלס־קורסען

לעהרער: פאַניע קאַפּשטיק, קענט איהר בוכהאַלטעריע?

שילער: אַ שאלה, צו איך קען בוכהאַלטעריע?

לעהרער: אויב אַזוי, טאָ רעכענט מיר אויס אָבער שנעל, וויפיל וועט מיך קאָסטען אַ פּאָר הויזען, אַז איך האָב פערבראַוכט אייננס מיט אַ פערטעל מעטער, אַ מעטער האָט געקאָסט 30 זל. מיט 75 גר. דעקאַטירען — 3 זל. און שניידער־געלד 35 זל.

שילער (קראַצט זיך די פּאה): אָבער צו וואָס דאַרף מען דעם גאַנצען רעכענונג! מ'קען דאָך דאָס מאַכען פיל לייכטער און פּראַקטישער.

לעהרער: ווי אַזוי?

שילער: מ'קויפט אַ פּאָר פּערטיגע הויזען.

נישטאָ קיין שום האָפנונגען
כמעט אַנ'אמת'ע לאָדזער מעשה

אין לאָדז איז מיט עטליכע חדשים צוריק געפעהרליך קראַנק געוואָרען אַנ'אַלטער גביר. אין דער וואוינונג האָבען זיך פערזאַמעלט די קינדער און אייניקלעך, ווען דער דאָקטאָר איז אַרויס פון קראַנקענס חדר, האָבען זיך אַלע אַ לאָז־געטון צו איהם, און מיט איין קול דעם דאָקטאָר אַ פרעגגעטון

— נו, וואָס? איז נאָך דאָ עפּעס אַ שטיקעל האָפנונג?

— ניין! — האָט זיי דער דאָקטאָר געענטפערט — ס'איז נישטאָ קיין שום האָפנונג — אין אַ וואָך אַרום וועט ער זיכער געזונד ווערען

זש. אריאל

א טאַטע פון צרות

אַ יונגערמאַן פון סך־הכל 24 יאָהר אַלט, האָט זיך אין אַ שענעם פרי־מאָרגען בעוויזען אין זיין פאָטערס קאַבינעט און געזאָגט:

— טאַטע, איך וויל חתונה האָבען.

— נו, נו, דאָס איז אַ גאַנץ גוטע זאַך. אָבער ווער איז דיין אויסדערוועהלטע?

— טאַטע, מיר געפעלט זעהר ראָזענטאַלס עלטערע טאָכטער.

— מיט ראָזענטאַלען — האָט דער פאָטער געענטפערט איז דער שידוך אוממעגליך. איך וועל דאָס בשום אופן נישט דערלאָזען.

— אָבער זאָג מיר פאַרוואָס?

— דו ווילסט... דו פערלאַנגסט, אַז איך זאָל פאַר דיר ענטדעקען די ריכטיגע סיבה?

— יאָ.

— אויב אַזוי, מיין זוהן, הער־זשע אויס: דו קאָנסט נישט חתונה האָבען מיט דעם מיידעל דערפאַר... ווייל זי איז דיין שוועסטער, איצט פערשטעהסטו מיך שוין?

דער יונגערמאַן האָט מסכים געווען, אַז ער קאָן נישט חתונה האָבען מיט אַ מיידעל, וואָס זיין פאָטער איז אויך איהר פאָטער, און ער האָט גענומען זוכען אַנ'אַנדערע כלה.

אין אַ קורצע צייט אַרום האָט ער ווידער געמאָלדען דעם פאָטער, אַז ער האָט זיך פערליבט אין אַ מיידעל און וויל מיט איהר חתונה האָבען. אַזוי ווי דער פאָטער האָט אָבער נאָר דערהערט דעם נאָמען פון דעם מיידעל, האָט ער ערקלערט דעם זוהן, אַז ער קאָן מיט דעם מיידעל אויך נישט חתונה האָבען, צוליב דעם זעלבען טעם, וואָס מיט דער ערשטער.

— פרל. ראַבינאָוויטש איז דיין שוועסטער!

דער יונגערמאַן האָט זיך מיישב געווען, אַז דער פאָטער לאַכט איהם אַוודאי אויס, און ער האָט בעשלאָסען איבערצורעדען מיט זיין מוטער. אויסהערענדיג דעם זוהנס פּלאַן חתונה צו האָבען, האָט זיך די גוטע מוטער אָנגערופען:

— גוט, דו ווילסט חתונה האָבען, אָבער צי האָסטו דיר שוין אויסגעקליבען אַ כלה?

— איך בין טאַקע געקומען וועגען דעם מיט דיר איבערריידען. פריהער האָב איך געוואָלט חתונה האָבען מיט ראָזענטאַלס עלטערער טאָכטער, נאָר מ'האָט מיר געזאָגט, אַז זי איז מיין שוועסטער.

— דער פּאַפּאַ האָט עס דיר געזאָגט?

— יאָ, אָבער ווי איבעראַשט בין איך געוואָרען, ווען כ'האָב מיר אויסגעקליבען אַנ'אַנדערע כלה. מיס ראַבינאָוויטש, און דער טאַטע האָט מיר געזאָגט, אַז אויך זי איז מיין שוועסטער.

— דאָס האָט דער פּאַפּאַ געזאָגט?

— יאָ.

— אויב אַזוי, מיין קינד, דאַרפסטו קיין עגמת נפש נישט האָבען. דו קאָנסט רוהיג חתונה האָבען מיט וועמען דו ווילסט. איך שווער דיר ביי אַלעם הייליגען, אַז דער טאַטע דיינער האָט אַ טעות, ער מיינט, אַז ער איז דיין פאָטער...

איבערזעצט פון ז. זילבערצווייג.

די בעדער האָבען איהם געהאָלפען

— כ'האָב דיך שוין לאַנג נישט געזעהען, אָבער כ'מוז דיר זאָגען, אַז דו זעהסט אויס „פישנע", דאָס האָט דיר דער זומער אַזוי גוט געדינט?

— אַנבּאַג זומער, האָב איך מיך נישט גוט געפיהלט, נאָר די בעדער האָבען מיר געדינט.

— ביזט אַוודאי געווען אין טשעכאָטשינעק?

— איך נישט, נאָר מיין ווייב איז געווען גאַנצע דריי חדשים אין טשעכאָטשינעק.

די גאַנצע מאַכט פאַר דער פרוי!
פאָדערט דער „קונדס" פון די שלימזל'דיגע מענער

אין דער ברייטער וועלט געהט איצט אַ סדרה דיקטאַטאָרען; יעדעס לאַנד קלויבט זיך אויס איהר דיקטאַטאָר: שוואַרץ־העמדעל'דיגע און ברוין בערדעל'דיגע. מיר אין פּוילען דאַרפען האָבען אַ פרוי— אַ דיקטאַטאָרקע!

צי אַ פרוי קען רעגירען? נאָר אַ פרוי קען רעגירען! אדרבא. ווייזט אונז אַ מאַן וואָס זאָל זיין אַזוי קריגס־פעהיג ווי אַ פרוי! יעדע פרוי איז אומשטאַנד אויסצופיהרען אַלע פונקציעס פון די מיניסטאָרען.

למשל:

אינערן־מיניסטער — יעדע פרוי האָט זיך איהר דיספּאָזיציע־פּאָנד, אַ קאָמפּלעט בעזימס און בערשטען, אַ חוץ געפעס.

פּאָסט־ און טעלעגראַף — זאָגט אַ פרוי אַ סוד, מעהט עס אין איין מינוט איבער טעלעגראַפיש פון איין עק וועלט צו דער אַנדערער.

אויסערן־מיניסטער — אַ פרוי רעפּרעזענטירט זיך אייביג פון אויסען: וואָס זי ווייסט, קומט באַלד אַרויס אין דרויסען. אַלע מענער האָט זי ליב — „אויסערען" מאַן.

האַנדעלס־מיניסטער — זי האַנדעלט: מיט די שניידערין, מיט די מאָדיסטקע, מיט די מאַניקורזשיסטקע, מיט'ן קצב, מיט'ן בעקער.

פינאַנץ־מיניסטער — ווער „אָפּערירט" ביי־נאַכט דעם מאַנס קעשענעס? ווער מאַכט פון געלד — בלאָטע? — אַלץ די פרוי!

הקיצור, די פרוי איז פעהיג צו אַלע רעסאָרטען מיר פאָדערען דעריבער — די גאַנצע מאַכט פאַר דער פרוי!

אין דייטשלאַנד רייסט זיך צו דער מאַכט היטלער, און ביי אונז מוז צו דער מאַכט קומען די פרוי — מיר וועלען זעהען, ווער פון זייביידע ס'וועט געוויבען!....

פאַרזיכטיג, פריש געמאָלט!
אויפגעכאַפּט אויף אַ זיצונג אין שטאָט־ראַט

אויף אַ זיצונג פון שטאָט־ראַט, זאָגט אַ בונדישער ראַטמאַן צו אַ פּעפּעסאָוויעץ: רוקט אייך אָפּ פון ד"ר ווילענסקי — ער איז פריש איבערגעמאָהלט!

אנ'אומנוצליכע זאַך

קינד: טאַטעשי, ווי אַזוי שרייבט מען קאָנסטיטוציע, מיט אַ „ס", צי מיט אַ „ז"?

פאָטער: שרייב ווי דו ווילסט, מ'ווייסט סיי־ווי נישט אין פּוילען, וואָס דאָס איז אַזעלכעס...

יעקע גנב!

וואָס איז די מעשה, וואָס די דייטשען טוען זיך אייביג אַרומבייסען?

— גלויב נישט אין די באָבע־מעשיות — דאָס טוען זיי זיך נאָר שלייפען די ציין אויף אַנדערע.

אויפ'ן ריכטיגען אדרעס

דאָקטאָר (צום חולה): אַלזאָ, וואָס פעהלט אייך?

חולה: איהר דאַרפט אַליין וויסען, דאָס איז דאָך אייער פאַך!

דאָקטאָר: אויב אַזוי, טאָ געהט צו אַ וועטערינאַר — ער שטעלט די דיאַגנאָזע, נישט פרעגענדיג דעם חולה.

מאָטעל ווילקער און קאַפּעל נאָוואָמיעסקער

— זאָג מיר קאָפּעל, דו געדענקסט כאָטש, אַז דו ביזט מיר שולדיג 50 זל.?

— וואָס פרעגסטו, מאָטעל? ביז דער לעצטער מינוט פון מיין לעבען, וועל איך דאָס געדענקען.

„איין וואָרט"
נאָך דער קאָנפערענץ אין לאָזאַן

נאָך דער קאָנפערענץ אין לאָזאַן, האָט שאָכט טעלעגראַפירט צו פאָן־פּאַפּען — „בראַוואָ" — די ראַדיקאַלע פּראַנצויזען, דערוויסענדיג זיך, אַז פראַנקרייך בעקומט נאָר 3 מיליאַרד, האָבען דעפּעשירט — „ביס".

שוין איינמאָל א נס!

זי הערען, חנה דבורה'שי, האָב איך נעכטען געהאַט אַ בעגעגעניש!

— וואָס האָט עס פּאַסירט?

— אַ שרעקליכע זאַך, אַז כ'דערמאָן מיך, שטעלען זיך מיר די האָר קאַפּויר!

— וואָס איז געשעהען?

— איך געה מיר אַזוי נעכטען מיט מיין מאַן אין סטאַשיץ פּאַרק, פּלוצלונג וואַקסט אויס עפּעס אַ מחבל מיט אַ שווערד אין דער האַנד, און...

— אַ בראָך צו מיר נישט. נו, ווייטער?

— כאַפּט ער מיין מאַן ביים האַלז, ווי ער וואָלט איהם געוואָלט שטעכען...

אוי ווי מיר נישט! נו, און?...

הייבט ער אויף די שאַבלע און טראַך!..

— דער'הרג'עט?

— אַ האָר האָט געפעהלט! ס'איז אָבער געשעהען אַ נס.

— געלויבט, דער אויבערשטער — וואָסערער נס?

— וואָס, איז געווען אַ חלום.

פון איוב

פון הרב י. ל. זלאטניק

י״ב

1. און איוב האט געענטפערט און געזאגט:
2. אמת. איהר רעדט איך איין
דאס איהר זייט די וועלט,
איהר זייט „ס׳פאלק״,
און ווען איהר שטארבט —
שטארבט מיט אייך אוועק
די גאנצע חכמה.
3. אבער דאכט זיך:
איך האב אויך נאך א הארץ
מיט אביסעל פערשטאנד,
און אפשר נישט ווינציגער פון אייך.
און ווידער ארום —
ווער האט דאס נישט
אזוי פיל שכל ווי איהר?...
4. איך בין א ליצנו׳ת, א געלעכטער ביי מיינע
פריינד,
די פריינד די גליקליכע,
וואס גאט ענטפערט זייער יעדען פערלאנג,
זיי לאכען אויס דעם פשוט־עהרליכען,
אומגליקליכען מענש,
דעם געפאלענעם צו פעראכטען
דאס פערשטעהט דער רוהיג־זאטער.
א בריק צו געבען דעם,
וועמענס פיס וואקלען זיך...
6. ס׳געניסען די רויבער
די רוה פון זייערע געצעלטען,
זיכער איז דאס לעבען
צו די, וואס דערצערנען גאט,
צו די
וואס זייער גאט איז זייער פויסט.
7. פרעג די בהמות אין פעלד
און זיי וועלען דיך לערנען,
די פויגעל פון הימעל
קאנען דיר דאס זאגען.
8. פרעג וועלכעס עס איז בעשעפעניש אויף
דער ערד,
אדער וועלכען ס׳איז פיש אינ׳ם ים,
און זיי וועלען דיך לערנען,
זיי וועלען דיר זאגען.
9. ווער ווייסט דען נישט,
דאס גאטס האנד האט אלץ בעשאפען.
10. דאס איך זיין האנד איז דאס לעבען
פון יעדער בעשעפעניש
און דער לעבענס־אטהעם
פון יעדען מענשען?
11. דאס אויער משפט דעם ווע־ט פון ווערטער,
ווי דער גומען דעם טעם פון עסען.
12. אלטע לייט — זאגט איהר — האבען חכמה,
און מענשען פון א סך יאהרען האבען פער־
שטאנד.
13. אבער איך אמת׳ן —
בארגאט האט חכמה און גבורה,
ער אליין האט וויסען און פערשטאנד.
14. ער רייסט ארונטער —
און קיינער קאן נישט אויפבויען;
ער פערשפארט א מענשען —
און קיינער קען איהם נישט בעפרייען.
15. וויל ער — האלט ער איין דאס וואסער
און אויסגעטריקענט ווערט די וועלט,
וויל ער — שיקט ער א פערפלייצונג
און די וועלט ווערט איבערגעדרעהט,
אויסגעריסען.
16. ער האט קראפט און חכמה,
אין זיין האנד, אין זיין מאכט —
איז דער פערפיהרער און די פערפיהרטע.
17. ער פערפיהרט די חכמים —
די ראט־געבער פון א וועלט,
און מאכט זיי צו נארען
און די, וואס רעגירען און משפט׳ן לענדער
מאכט ער צו שפאט.
18. ער בעפרייט די,
וואס מלכים האבען אין קייטען געשמידט,
און בינדט א שטריק ארום די לענדען
פון קעניגען און פיהרט זיי אין געפאנגענשאפט
19. ער פערפיהרט די כהנים — לעהרערס פון
פעלקער —
און מאכט זיי צו נארען,
און מעכטיגע הערשער
ווארפט ער ארונטער.
20. ער בערויבט רעדנערס
פון זייער רעדענס־קראפט
און בעהמט צו פון זקנים
זייער שכל.
21. ער גיסט אפ מיט שאנד
די גרויסע לייט,
און די שטארקייט פון די מעכטיגע
שוואכט ער אפ.
22. ער ענטדעקט זאכען
בעהאלטענע און פערהוילען,
און פון שטאק־פינסטערניש
ברענגט ער עס ארויס צום שיין פון טאג.
23. ער מאכט גרויס פעלקער
און צורייבט זיי,
ער שפרייט אויס א נעץ פאר זיי
און זיי קריכען אריין.
24. ער נעהמט צו דעם שכל
ביי די פיהרער פון א לאנד
און פערפיהרט זיי אין א וויסטעניש
אהן וועג, אהן שטעג.
25. זיי טאפען אין דער פינסטערניש,
זעהען נישט די ליכט,
וואקלען זיך אהין און אהער
ווי די שכורים.

י״ג

1. אלץ האט מיין אויג געזעהן
2. אלץ, וואס איהר ווייסט —
מיין אויער האט געהערט און פערשטאנען.
ווייס איך אויך,
איך בין אין גארנישט געפאלען געגען אייך.
3. אבער איך וואג צו רעדען צו גאט
און א וויכוח האבען מיט איהם
וויל איך. —
4. ווער זייט איהר?
איהר קלאפט מיט ליגענס,
כלומרשט דאקטוירים —
אבער פאלש ווי די עבודה־זרה.
5. וואלט איהר שטיל געשוויגען,
וואלט דאס געווען אייער גרעסטע חכמה
6. הערט מיינע טענות,
און די שטראף־רייד פון מיינע ליפען
פערנעהמט.
7. ווילט איהר רעדען פאלשקייט
פאר גאטס־וועגען?
און לשם שמים ליגען זאגען?
8. ווילט איהר חנפה׳נען גאט?
אדער זיין קריוודע זיך אננעהמען?
9. שעהן וועט איהר אויסזעהען
ווען גאט זאל זיך בעהמען אייך אויספארשען,
אין אייער הארץ אריינקוקען...
קאנט איהר איהם נארען
ווי מען גענארט א מענש?
10. אוי וועט ער אייך שטראפען
ווען אין די פערבארגענישען פון אייער האר־
צען
ווייסט איהר, דאס איהר זייט איהם
נאר נושא־פנים.
11. זיין מאיעסטעט וועט אייך איבערשרעקען
און זיין פחד וועט אייך בעפאלען.
12. אייערע מעשיות אין משלים
זענען אש און בלאטע!
אייערע פערטיידיגונגען
זענען פעסטונגען פון ליים...
13. שוויגט!
און לאזט מיך ריידען!
און זאל געשעהן מיט מיר וואס עס וויל!
בייסען מיין צונג מיט די ציינער,
14. פארוואס זאל איך שווייגען,
ווען איך בין סיי־ווי
בארייט מיין לעבען מפקיר צו זיין?
15. וועט ער מיך טויטען
אט צו דעם האף איך דאך טאקי!
אבער על כל פנים —
וועל איך, כאטש בעווייזען
דאס מיינע וועגען זענען געווען די ריכטיגע.
16. דאך איין זאך קאן אפשר פארט זיין אין
מיין הילף,
דאס וואס כ׳ווייס
אז ער אליין קאן קיין חניפה נישט אנקוקען.
17. הערט מיינע ווערטער,
און דאס וואס איך זאג
18. איך האב פארגעלעגט
זאל אריין אין אייערע אויערען.
מיין משפט, מיינע טענות,
און איך ווייס דאס איך בין גערעכט!
19. ווער קאן וואגען מיר אקעגען צו רעדען!!
זאל איך איצט זיך בעצוואונגען און שווייגען.
דאן שטארב איך אוועק אויפ׳ן ארט!
20. נאר צוויי זאכען, גאט,
טו נישט מיט מיר,
דאן וועל איך זיך נישט בעהאלטען,
דאן וועל איך זיך אפען
מיט דיר אויס׳טענה׳ן.
21. נעהם אוועק דיין האנד, וואס שלאגט מיך,
און זאל די פורכט פאר דיין גרויסקייט
מיך אויפהערען שרעקען!
22. דאן רוף און איך וועל דיר ענטפערען
אדער איך וועל ריידען
און דו ענטפער.
23. זאג מיר —
וויפיל עוונות און חטאים
האב איך דאס?
זאג מי׳ר, מה פשעי ומה חטאתי?
24. וואס בעהאלטסטו דיין פנים?
וואס האלסטו מיך ווי דיינעם א פיינד?
25. א בלאט — געיאגט פון ווינט,
ווילסטו פערפאלגען?
רודפ׳ן א פערדארטע שטרוי?
26. דו בעהמסט און פערשרייבסט
אלע מיינע זינד
און ווילסט מיך בעשטראפען
פאר אלע מיינע חטאות־נעורים אפילו.
27. מיינע פיס האסטו ווי פון א פערברעכער
אין שאנד־קלאץ איינגעשלאסען,
טשאטעוועט אויף מיינע וועגען,
קוקסט נאך אויף יעדען טריט מיר
28. מיר —
וואס איינגאנצען בין איך
ווי פערפוילטע פרוכטע,
ווי א מלבוש פון מאלען אויפגעגעסען!

אבלות־מנהגים ביי יודען

בעת א פאלקס־אומגליק

פון צבי קארל

טרויער־מנהגים ביי א פאלקס־אומגליק בעגעגנען מיר שוין אין דער עלטסטער צייט.

ווען די יודען האבען אין דער מלחמה מיט די איינוואוינער פון עי א מפלה בעקומען, האבען יהושע און די יודען זייערע קליידער צוריסען און שטויב געשאטען אויף זייערע קעפ (עס שיינט, אז דאס איז א רמז, אז ס׳איז נישט כדאי צו לעבען, נאר בעגראבען צו ווערען און בעשאטען צו ווערען מיט ערד. און וייל אין אלטער צייט פלעגט מען די טויטע פערברענען, געפונען מיר אויך א רמז צו דעם, וואס מ׳האט זיך צומאל געשיט אש אויפ׳ן קאפ). און געפאלען מיט׳ן פנים צו דער ערד פאר דעם ארון־הקודש ביז פארנאכט (זעה, יהושע ז׳ ו). און אין דער מלחמה מיט די בני בנימין נאך דער מעשה פון פילגש בגבעה, אז זיי האבען בעקומען א נידערלאגע, דערצעהלט אונז דער געשיכט־שרייבער, אז זיי האבען געפאסט ביז פארנאכט, (שופטים כ׳, כ״ו). נאך דער מפלה פון שאול, האט דוד און זיין חברייא געקלאגט און געוויינט און געפאסט ביז פארנאכט איבער שאול און זיין זוהן יונתן און איבער דעם גאנצען פאלק, וואס איז געפאלען דורך דער שווערד. אויסערדעם, האט דוד א קלאג־ליד געזונגען איבער שאול און זיין זוהן (שמואל ב׳, א׳, י״ב י״ז).

ביחוד אינטערעסיר׳ט אונז, ווי אזוי די יודען האבען געטרויערט נאכ׳ן חורבן פון בית ראשון, און אזוי דערצעהלט אונז דער פסוק, אז נאך דעם, וואס ישמעאל בן נתניה האט גע׳הרג׳עט גדליהו בן אחיקם, זענען דעם אנדערען טאג געקומען קיין מצפה פון שכם און פון שלו און פון שמרון 80 מענשען געגאלט די בערד און צוריסען די קליי־דער און צוקראצט דעם קערפער (ירמי׳ מ״א, ח׳). זיי האבען אויף דעם אופן געטרויערט אויפ׳ן נאציאנאל־אומגליק, וואס דער פיינד האט ערובערט ירושלים און פערברענט דאס בית־המקדש און דאס פאלק פערשקלאפט.

אלע די געשילדערטע טרויער־צייכען געפינען מיר אויך ביי דער פריוואט־טרויער, ד. ה. ווען אימיצער טרויערט איבער דעם טויט פון א קרוב. דאס פאסטען האט, דאכט זיך, געהאט די בעדייטונג פון תשובה.

דער נביא יואל, ווען ער דראהט די יודען מיט אנ׳עקאנאמישען נאציאנאל־אומגליק, פאר־דערט ער זיי אויף צו טון תשובה מיט פאסטען און מיט געוויין און מיט קלאג (יואל ב׳, י״ב). דעמזעל־בען זין האט ווארשיינליך אויך דאס צורייסען פון די קליידער און בארד־שער׳ן און צוקראצען פונ׳ם קערפער, אלע זאכען, וואס זענען דעם מענשען מצער און אין דער פארם האט מען אין עלטערער צייט אויסגעדרוקט די תשובה.

די תורה האט נישט געוואלט, אז דער מענש זאל זיך ענטשטעלען און האט פערבאטען דאס בארד־שערען און דאס צוקראצען פון קערפער, (ויקרא י״ט, כ״ז, כ״ח, כ״א, ד, דברים י״ד א׳). אבער ווי מען זעהט, האט דער פערבאט אויפ׳ן פאלק דענסטמאל קיין רושם נישט געמאכט און מען האט זיך נוהג געווען דעם אלטען מנהג די בארד צו שערען און דעם קערפער זיך צוצוקראצען בשעת אבלות. ביי דער געלעגענהייט איז כדאי אנצעווייזען, אז דאס אפשערען פון בארד איז געוועהנליך פאר־געקומען נאר בשעת אבלות. בכן האט אויך די תורה דאס פערבאטען נאר בשעת אבלות, וואס ר׳ אברהם אבן עזרא האט שוין באמת איינגעזעהען.

פון דער צייט פונ׳ם צווייטען חורבן ווערט מיטגעטיילט, אז אין קריג פונ׳ם רוימישען קייזער וועספאזיאנוס האט מען גוזר געווען, אז די חתנים זאלען זיך נישט אנטון קיין קרוינען, אזוי ווי דער מנהג איז געווען ביז אהער, דאן האט מען דער־מאלט פערבאטען צו געברויכען דאס שפיל־אינסטרו־מענט „אירוס״ ביי פערלאבונגען ווי דער מנהג איז געווען ביז דעמאלט.

אין דעם קריג פון טיטוס האט מען פערבאטען דעם מנהג, אז די כלות זאלען זיך אנטון קרוינען. אין דעם לעצטען קריג (ד. ה. דעם קריג פון בר־כוכבא), האט מען גוזר געווען, אז די כלה זאל זיך נישט לאזען ארויספיהר׳ן אין שטאט אריין אין „אפריון״ (א טראג־וועסעל). דעם פערבאט האט מען שפעטער מבטל געווען (סוטה פ״ט, מ״ד). נאכן חורבן פונ׳ם צווייטען בית־המקדש האבען זיך גע־מעהרט פרושים (אסקעטען) צווישען די יודען. זיי האבען נישט געגעסען קיין פלייש און נישט גע־טרונקען קיין וויין (בבא בתרא ס׳ ע״ב). אזא פער־האלטען ווערט דערצעהלט אויך פון דניאל, וועל־האט 3 וואכען זיך פורש געווען פון פלייש און וויין אלס צייכען פון טרויער אויפ׳ן חורבן בית ראשון, (דניאל י׳ ג׳).

עס איז אלזא נישט געווען דאס פערהאלטען פון די פרושים זייערס א נייע ערפינדונג. דערנאך דערצעהלט מען, אז מ׳האט זיי געפרעגט נאך דער סיבה פון זייער פרישות, האבען זיי געענטפערט. אז ס׳איז נישט כדאי צו עסען קיין פלייש, ווייל אויך דער מזבח בעקומט נישט קיין פלייש פון די קר־בנות און ס׳איז נישט כדאי צו טרינקען קיין וויין, ווייל אויך דער מזבח בעקומט נישט קיין וויין פון די נסכים, (דאס איז א נייער געדאנק, ווייל, אז דניאל האט דאס אויס דער סיבה געטון, איז זעה־אונוואהרשיינליך, ווי מען האט דעם איינדרוק, אז מען לייענט דעם בעריכט אין דניאל י׳).

מען האט אבער די פרושים אויף זייער אונ־קאנסעקווענץ אויפמערקזאם געמאכט, אז זיי וואלטען נישט בעדארפט קיין וואסער טרינקען, ווייל אויך דער מזבח בעקומט נישט דאס וואסער, וואס מען פלעגט מנסך זיין אויף איהם, (בבא בתרא ס׳ ע״א).

אזא פרישות האט מען בעטראכט פאר א גזרה, וואס דער ציבור קען זי נישט אויספיהרען. דאגע־גען האבען די חכמים אויפגעלעגט אויפ׳ן פאלק טרויער־פליכטען, וואס זאלען ביי יעדער געלעגענ־הייט דערמאהנען אין דעם חורבן. ווי למשל: קאר־לעכט אימיצער זיין הויז, זאל ער איבערלאזען א קליין שטיק נישט געקאלעכט. מאכט ער א סעודה, אזוי זאל ער א קלייניגקייט ווע־יגער אנגרייטען ווי ס׳איז נויטיג, א פרוי זאל ביים צוגרייטען פון איהרע קאסמעטישע צרכים א קלייניגקייט אויס־לאזען. דער חתן האט מען ארויפגעלעגט די פליכט, אז ער זאל זיך שיטען אש אויפ׳ן קאפ, אויף דעם ארט, וואו ער לעגט געוועהנליך די תפילין (גיטין ז׳ ע״א). מוזיק האט מען גע׳אסר׳ט.

די פיר תעניתים, וואס זענען נוהג געווען נאכ׳ן חורבן פונ׳ם ערשטען בית־המקדש, האט מען נאך דער צושטערונג פונ׳ם צווייטען בית ווידער איינגעפיהרט. און אויף תשעה באב, האט מען די פינף ענויים פון אבלות, וואס זענען אויך נוהג אום יום־כפור, קובע געווען.

עס דאכט זיך אבער, אז די ענויים פון וואשען, שמירען, בארוויס־געהען און תשמיש־המטה זענען נישט איינגעפיהרט געווארען גלייכצייטיג מיט׳ן תע בית פון תשעה באב, נאר ערשט שפעטער, ווייל אין דער משנה (תענית פ״ד מ״ז). רעדט מען פון תשעה־באב און נישט פון די אויבענדערמאהנטע ענויים, כאטש עס ווערט דארט גערעדט איבער פרטים, וואס מען האט זיך נוהג צו זיין פאר תשעה באב.

דאגעגען געפונען מיר די ענויים אין א שפע־טערער קוועלע פון דער תקופה נאך דער משנה (אין א ברייתא, מי״ש״ע אורח חיים תקנ״א).

כדאי איז נאך צו געדענקען, אז דאס הת־בגדות געגען דעם פרישות פון פלייש און וויין האט זיך שפעטער נישט געקאנט האלטען, ווייל געוויסע חכמים האבען פערבאטען ערב תשעה באב צו עסען פלייש און טרינקען וויין. דער איסור איז שפעטער דערווייטער׳ט געווארען און מ׳האט געגעסען פלייש און נישט געטרונקען וויין פון ראש־חודש אב און מאנכע אפילו פון שבעה עשר בתמוז, (מו״ש״ע אורח חיים תקנ״א).

צום שלוס וויל איך נאך מזכיר זיין דעם פער־באט זיך צו שער׳ען און צו וואשען די קליידער אין דער וואך, אין וועלכער עס געפאלט תשעה־באב (תענית פ״ד מ״ז). דעם איסור געפונען מיר אויך ביי פריוואט־אבלות. פאר וואס מ׳האט אבער דעם פערבאט נישט בעשרענקט אויף תשעה־באב אליין און מ׳האט איהם אויסגעברייטערט אויף דער וואך, אין וועלכער עס געפאלט תשעה־באב איז א פראגע. וואס דארף נאך דערפארשט ווערען. מ׳האט שפעטער דעם איסור פון שערען אויסגע־ברייטערט אויף דער צייט פון י״ז תמוז ביז תשעה באב, (ד״מ צו טור א״ח תקנא״ח.

איבער די איבעריגע מנהגים פון תשעה־באב וואס זענען אלגעמיין בעקאנט, ווילען מיר דא נישט קיין ווערטער פערלירען.

ר' לוי-יצחק, דער בערדיטשעווער רב ז"ל

(א מעשה) פון בן ציון פייגאַז

כידוע, איז „מלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא" און „מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע". הימעל און ערד זענען צוזאַמענגעבונדען „בהדי הדדי".

אַזוי ווי דאָ אויף דעם עולם, ווען מ'איז דן אַ מענשען, מוז זיין אַ קטיגור מיט אַ סניגור. אַזוי אויך אויף יענעם עולם, דאָרטען אין הימעל, אַז מ'איז דן אַ מענשען, מוז זיין אַ קטיגור מיט אַ סניגור, און אַזוי ווי דאָ, אויף דעם עולם, האָט דער געמשפט'ער ביד זיך צו אויסוועהלען אַליין אַ סניגור, וועמען איהם געפעלט, אַזוי אויך אויף יענעם עולם, דאָרטען אין הימעל, האָט דער געמשפט'ער [illegible] זיך אַליין אַ סניגור וועמען ער וויל. און „אשרי", אַז וואויל איז צו דעם, וועלכער האָט אַ „טביעת עין" צו דערקענען דעם אמת'ען סניגור און ער ווערט נישט געשטרויכעלט. און וועה איז צו דעם, וואָס ער איז בבחינת „קצרי ראות" און ער וועהלט אויס אַ סניגור, וואָס לא די, ער לעגט נישט אויף איהם קיין „סנגוריה" איז ער נאָך מוסיף „קטגוריה" אויף די רייד פונ'ם קטיגור.

מאַכט זיך אַמאָל, בימי ר' לוי יצחק באַרדיטשעווער ז"ל, איז געווען איינער אַ גרויסער ת"ח, אַ למדן מופלג בתורה, וואָס חוץ „תלמוד" ירושלמי און בבלי, האָט ער נישט איבערגעלאָזט קיין זאַך אויף דעם עולם, וואָס ער זאָל נישט האָבען געלערנט: תוספתא, ספרא און ספרי.

נאָר, קיין „אמונת צדיקים" האָט ער נישט געהאַט, געווען אַ גרויסער מתנגד און ער האָט זיך געהאַלטען בגאווה מיט זיין לערנען.

וויפיל ר' לוי יצחק ז"ל האָט זיך אָנגעשטרענגט איהם צו מאַכען אַ סך למשמעתו (ער זאָל ווערען זיינער אַ חסיד) ולא עלתה בידו. (און ס'איז איהם נישט געלונגען).

— איך ב"ה קען לערנען אַזוי גוט ווי ער און ער קען מיר נישט בעווייזען קיין מקום אין דער תורה שבכתב ושל בעל פה. וואו איך זאָל נישט זיין בקי — פלעגט דער ת"ח ענטפערען, ווען מען האָט איהם געוואָלט מסביר זיין, ער זאָל פאָהרען צו ר' לוי יצחק'ן קיין באַרדיטשעוו.

האָט מען איהם געפרעגט: הניחא, (זאָל זיין) אין „בנגלה", אָבער אין נסתר?! — האָט ער דער ת"ח געענטפערט מיט אַ געלעכטער: — „הנסתרות לד' אלקינו" (די פערבאָרגענהייטען געהערען צו גאָט).

האָט איהם איינער, אַ בערדיטשעווער מקורב אַמאָל אַ פרעג געגעבען: — וואָס וועסטו טון אויף יענעם עולם, אַז מ'וועט אַ רוף טון: „חסידים'?

האָט ער געענטפערט: וועל איך געבען אַ לויף, זיך טובל'ן און... בין שוין אַ פאַרטיגער חסיד.

— נו, — האָט איהם דער מקורב געפרעגט: — און אַז דו וועסט דאַרטען דאַרפען האָבען אַ סניגור, וועמען וועסטו נעהמען?

האָט ער געענטפערט: — אויב אייער רבי, דער בערדיטשעווער איז חשוב בעלמא דעתיד, לויט איהר זאָגט, וועל איך איהם אַליין טאַקע אויסוועהלען פאַר מיין סניגור. איהר רופט דאָך איהם „סניגור ישראל". האָט זיך דער ת"ח צולאַכט.

ווען דער מקורב האָט דאָס איבערגעגעבען דעם בערדיטשעווער, האָט ער ז"ל, זיך אָנגערופען „פיו הכשילו" (זיין מויל האָט איהם געשטרויכעלט). בנבא ולא ידע מה נבא (ער האָט נביאות געזאָגט און ער האָט נישט געוואוסט, וואָס ער האָט נביאות געזאָגט). ווען דער ת"ח איז נפטר געוואָרען, געקומען אויפ'ן עולם האמת, זענען איהם אַנטקעגען געקומען אַלע תנאים מיטטראָגענדיג מיט זיך די משנה און אַרום זיי טויזענדער מלאכים, וועלכע זענען בעשאַפען געוואָרען מהבל פיו, בשעת'ן למוד. יעדער פון יענע מלאכים האָט אויסגעזונגען אַ מאמר פון דער משנה. נאָך זיי האָבען איהם בעגעגענט אַלע אמוראים מיט די גמרות אונטער די אָרעמס, און אַרום זיי די טויזענדער מלאכים, וועלכע זענען בעשאַפען געוואָרען מהבל פיו בשעת'ן לימוד. אויסזינגענדיג יעדער איינער אַ בעזונדערע „סוגיא" און די שמחה און אַלע עולמות איז געווען זעהר גרויס.

איין כרוז נאָכ'ן אַנדער'ן האָבען אויסגערופען:

„פנו דרך לתלמיד חכם פלוני"! (מאַכט פריי אַ וועג צו דעם און דעם תלמיד חכם).

האָט ער פיל הנאה פון דעם גרויסען כבוד, וואָס ווערט איהם געטון און ער גיט זיך אַזוי אַ זאָג: — נו, וואו איז ער דער בערדיטשעווער רב, זאָל ער זעהן: הגם איך בין נישט בקרבתו....

ווי נאָר ער רעדט אַרויס פאַר זיך אָט די עטליכע ווערטער ווערען פלוצים פערשוואונדען אַלע תנאים, אמוראים, סבוראים און גאונים מיט אַלע מלאכים, וועלכע האָבען זיי בעגלייט.

און עס טראָגט אָן אַ גרויסער און שטאַרקער שטורמווינד, אַלע ליכטיגקייטען, וועלכע האָבען פריהער געשיינט לכבוד איהם ווערען טונקעל און ער הערט אַ כרוז פון אַ קטיגור:

„גדול שמושה יותר מלימודה" (ס'איז גרעסער דאָס באַדינען אַ תלמיד חכם, איידער דאָס לערנען) און ער האָט קיינמאָל דעם צדיק הדור נישט משמש געווען. דאָס איז ר' לוי יצחק בערדיטשעווער.

אָט די הייליגע משנה. פאַר וועלכער מ'איז איהם מכבד מיט אַזוי פיל כבוד זינגט זי: „אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך" (אויב דו האָסט געלערנט אַ סך תורה, זאָלסטו זיך נישט האַלטען גרויס דערפאַר). און ער האָט זיך געהאַלטען גדלות'דיג מיט זיין למוד.

און אַ קול האָט זיך דערטראָגען צו איהם:

— זיי מלמד זכות אויף דיר. אָדער זאָג: ווער זאָל דיין סניגור זיין, וואָס זאָל אויף דיר „סנגוריא" לערנען?

האָט ער זיך דערמאָהנט, אַז ער האָט אַליין, נאָך זייענדיג „בעלמא הדין" (אויף דער וועלט) מזכיר געווען בדרך צחוק: אַז ער וועט נעהמען פאַר אַ סניגור, ר' לוי יצחק'ן.

האָט ער אויסגערופען בבכי: — איך וויל, אַז ר' לוי יצחק בערדיטשעווער זאָל זיין מיין סניגור.

— אויב ר' לוי יצחק זאָל זיין דיין סניגור, דאַרפסטו אַליין גיהן איהם מזמין זיין, און איהם בעטען ער זאָל וועלען זיין דיין סניגור. און קודם דו געהסט איהם מזמין זיין, דאַרפסטו גיהן טבילה האָבען בנהר של דינור.

און איידער ער האָט נאָך גענוג צייט געהאַט צו ענטפערען, איז ער שוין דורך צוויי מלאכי חבלה אויפגעהויבען געוואָרען און דער לופטען און איז אַריינגעוואָרפען געוואָרען אין דער „נהר דינור". זיין קול האָט זיך געלאָזט הערען אין אַלע וועלטען פאַר גרויס ווייהטאָג, און ר' לוי יצחק דער בערדיטשעווער ז"ל, וועלכער האָט מרגיש געווען דעם צער פון דעם געשטאַרבענעם תלמיד חכם, האָט אַ געשריי געטון: — „תשקע האש"! (זאָל פערלאָשען ווערען דער פייער). איז באַלד דער „נהר של דינור" אָפּגעקיהלט געוואָרען און ער איז געגאַנגען מזמין זיין דעם בערדיטשעווער.

הייסט דער בערדיטשעווער ז"ל שפּאַנען דעם קאָטש און ער מיט זיין משמש פאָהרען אין יענעם שטעטעל, וואו דער ת"ח האָט געוואוינט. ווי ער איז דורכגעפאָהרען דורכ'ן דאָרטיגען בית עלמין זענען די פערד שטעהן געבליבען. און וויפיל דער בעה"ג האָט זיי נישט געטריבען, האָבען זיי פון אָרט זיך נישט געוואָלט ריהרען.

האָט ר' לוי יצחק זיך אַרויסגעבויגען פון קאָטש און אַ זאָג געטון:

— קום אין דעם ערשטען דאָרף נאָך דעם שטעטעל וועסטו שטעהן ביי מיין רעכטע זייט בשעת תפילת מנחה, אין דאָרטיגען וואַלד, וועסטו אָפּצעהלען צעהן בוימער, ביים צעהנטען בוים, וועל איך שטעהן די „שמונה עשרה". האָבען די פערד באַלד געריהרט פון אָרט און ווען זיי זענען אָנגעקומען אין דעם וואַלד, האָט ר' לוי יצחק מיטן משמש זיך געוואַשען די הענד ביי אַ טייך, וואָס איז דאָרטען געווען און ער, ר' יצחק ז"ל, האָט אָפּגעצעהלט ניין בוימער, און ביים צעהנטען בוים האָט ער ז"ל זיך אַוועקגעשטעלט דאַוונען מנחה מיט גרויס „התלהבות" און די שמונה עשרה האָט געדויערט זעהר לאַנג. דער משמש איז געשטאַנען אין גרויס פחד און אַלע זיינע אברים דא לדא נקשן. די גרויסע אמונה אינ'ם הייליגען צדיק איז איהם בייגעשטאַנען, וואָס איז איהם נישט פרחה נשמתו געוואָרען פאַר שרעק פון דעם אַלעם, וואָס ער האָט דאָרטען געזעהען און געהערט. אָבער דערצעהלען האָט ער מורא געהאַט, עס איז פערזאָגט געוואָרען נישט צו דערצעהלען קיינעם.

שפּעט ביינאַכט זענען זיי צוריקגעפאָהרען, און דורכפאָהרענדיג דורכ'ן בית עולם איז ר' לוי יצחק אַראָפּגעגאַנגען פון קאָטש, איז צוגעגאַנגען צום קבר פון יענעם תלמיד חכם און אויסגערופען: „מזל טוב" און איז צוריק צום קאָטש געקומען און איז אַהיימגעפאָהרען קיין בערדיטשעוו.

האָט ר' לוי יצחק אָפּגעדאַווענט „מעריב", און געשיקט נאָך בראָנפען און זיך אָנגערופען: נו, נו, האָב איך דאָס געהאַט אַ שטיק אַרבייט מיט אַ יודען, איהר האָט מסתמא געקאָנט יענעם גרויסען ת"ח, פון דעם דערבייאיגען שטעטעל, וואָס איז דאָ נישט לאַנג נפטר געוואָרען פון דעם עולם. האָב איך איהם כל ימי חייו געבעטען, ער זאָל ווערען אַ „סר למשמעתי", האָט ער בשום אופן נישט געוואָלט, האָט ער עס געהאַט אויף יענעם עולם!

און פאַר אַ סניגור האָט ער דווקא מיר אויסגעוועהלט. ווען איך זאָל נישט געווען בשעתו אויסקיהלען דאָס פייער פונ'ם נהר דינור, בשעת מען האָט איהם טובל געווען. וואָלט ער לעולמי עד, געווען פערקוילט געוואָרען און לעתיד וואָלט שווער געווען איהם צו דערקענען.

איך האָב שטיל געמאַכט דעם קטיגור, און דער ת"ח זיצט איצט צווישען אַלע תנאים און אמוראים און איז נהנה מזיו השכינה.

און דערום יודען, וועלען מיר טרינקען לחיים בעד נשמתו.

דער גאַנצער עולם איז שטאַרק נתפעל געוואָרען פון זיינע רייד און פיהלענדיג זיך גליקליך, וואָס זיי זענען זוכה משמש צו זיין דעם גרויסען צדיק, דעם יודישען סניגור, וואָס ער איז מלמד זכות אויף זיי און אויפ'ן „כלל ישראל" בזה ובבא, האָבען זיי מיט אַ פרעהליך האַרץ געטרונקען „תקון" פאַר דעם „תלמיד חכם", וואָס ר' לוי יצחק דער בערדיטשעווער האָט פאַר איהם אָפּגעקיהלט דאָס פייער פונ'ם נהר דינור און האָט איהם אַריינגעבראַכט במחיצה אחת מיט אַלע תנאים און אמוראים זי"ע.

ש.

אידא

ערצעהלונג

פון פרעדעריק בוטע

כמעט נישט ווילענדיג, האָט ה' אָקטאַוו לאַנסעלען הייטיגען אָוונד ווי פערבלאָנדזשעט אין לאַטייניש'ען פערטל פון פּאַריז. גורם געווען דערצו האָט אייגענטליך דער פאַרפאַל, וואָס איז געשעהען נאָך מיט דריי וואָכען צוריק, און נישט, חלילה, מיט איהם אַליין, נאָר מיט זיין געשעצטער פרוי, מאַדאַם אַנדריעט. זי האָט אין בעגלייטונג פון דער יונגערער טאָכטער (די עלטערע האָט שוין חתונה געהאַט), געמאַכט אַן'אויטא-שפּאַציר אין דער אומגעגענד פון שטאָט און דער אויטא האָט זיך אָנגעשטויסען אָן אַ בוים. פריילין לאַנסעלען איז אינגאַנצען אַרויס בשלום. פערוואונדעט זענען געוואָרען דער שאָפער לייכט און מאַדאַם אַנדריעט גענוג ערנסט, הגם נישט געפעהרליך. צוליב אָט דעם פאַרפאַל איז ה' לאַנסעלען, וועלכער האָט נישט געקאָנט אָפּלייגען זיינע געשעפטען, געצוואונגען געווען דאָס מאָל צו קומען קיין פּאַריז אַליין.

האָט ער טאַקע דאָ זיך נישט גוט געפיהלט; ער איז געווען אינגאַנצען דעזאָריענטירט. וואַרום איהר מוזט וויסען, אַז ה' אָקטאַוו לאַנסעלען האָט נישט געהערט צו יענעם מין לייכטע מענשעלעך, וואָס, ווי נאָר זיי דערפיהלען זיך פריי, ענטשטעהען באַלד אין זייער קאָפּ פערשידענע בייזע מחשבות ווי אַזוי אויסצונוצען די גינסטיגע געלעגענהייט. ער איז געווען אַן'אייגענטימער פון אַ גרויסער פאַרצעלאַן-פאַבריק, געהאַלטען אַ גרויסע צאָהל אַנגעשטעלטע און איז געווען זעהר אָנגעזעהען אין שטאָט. [illegible] אַ שם, אַלס געטרייער מאַן און גוטער פאַטער, און דער דאָזיגער נאָמען האָט איהם שטאַרק אימפּאָנירט. חוץ דעם האָט ער באמת זיך געפיהלט גאַנץ גליקליך צווישען זיינע בני-בית.

איז טאַקע ביי ה' לאַנסעלען פון תמיד אָן געווען אַ מנהג, בעת יעדער געשעפטליכער רייזע קיין פּאַריז, וואָס ער פלעגט מאַכען עטליכע מאָל אין יאָהר, צו פאָהרען אין בעגלייטונג פון זיין פרוי און צוויי טעכטער. צוזאַמען פלעגען זיי דאָרט זעהר גוט פערברענגען די צייט. מען פלעגט פערפאָהרען אין אַן'ערשטקלאַסיגען האָטעל, אגב, שטענדיג אין זעלביגען; אַ גאַנצען טאָג פלעגען די דאַמען בעזוכען אַלע פּאַריזער מאַגאַזינען און ה' אָקטאַוו פלעגט ערלעדיגען זיינע געשעפטען. פאַרנאַכט איז מען זיך צונויפגעקומען און מען איז געגאַנגען עסען. קומען קיין פּאַריז פלעגען זיי תמיד אויף אַ וואָך צייט און נוהג געווען האָט מען זיך, אַז 2 טעג פלעגט מען מיטאָגען און פערברענגען ביי בעקאַנטע און די איבעריגע פינף טעג האָט מען געגעסען אין רעסטאָראַן, בעזוכט טעאַטער, קינא א. ד. גל.

אָט פאַרוואָס ה' אָקטאַוו לאַנסעלען האָט זיך איצט נישט גוט געפיהלט אַליין. וואָס אַנ'אמת איז ער פון זיין געוועהנליכען נוסח נישט אָפּגעטראָטען, די צוויי אָוונדען ביי די פריינד איז ער געווען, אָבער די איבעריגע אָוונדען פלעגט ער אָפּעסען אין רעסטאָראַן און גלייך צוריקגעהן אין האָטעל זיך לייגען שלאָפען.

איז דען אַ וואונדער, וואָס איהם איז געוואָרען שטאַרק לאַנגווייליג און אָט האָט ער שוין אין לעצטען אָוונד פאַר זיין אָפּפאָהר זיך דערפיהלט עפּעס מאָדנע איינזאַם, עס האָט איהם אַרומגענומען אַ טיפע בענקשאַפט און נישט געקאָנט זיך קיין אָרט געפינען. ער האָט זיך פערטראַכט און ווי געוועהנליך אין אַזעלכע פאַלען, האָבען זיך פאַר איהם אָנגעהויבען אויפמישען בלעטלעך פון זיינע זכרונות, שטיקער איבער'לעבונגען פון זיינע יונגע יאָהרען זענען אויפגעשטאַנען תחית-המתים און האָבען פּלוצים פערבייגעשוועבט פאַר זיינע אויגען, און ביי איהם איז ענטשטאַנען אַ פערלאַנג אויפצופרישען אָט די דעראינערונגען פון די יונגע יאָהרען אויפ'ן זעלביגען אָרט, וואו ער האָט זיי איבערגעלעבט. וואָסער חטא איז עס דען צו וואַרפען אַ בליק אויף יענער יוגענד-צייט, וואָס בלייבט תמיד אַזוי רעליעף איינגעקריצט אין זכרון? דערצו ווען ער איז איצט אַליין... איינזאַם.... און ער איז אַוועק אין דער געגענד פון זיין סטודענטישען לעבען — אין מאַמינישען פערטל.

און אויב זכרונות — הייסען זיי אידא. אידא... אָט די איידעלע נשמה איז דאָס געווען די, וואָס האָט אין איהם דערוועקט די גאַנצע צאַרטע און לײדענשאַפטליכע פּאָעזיע פון אַן'ערשטער ליבע און אויך פון די שמערצליכע שעה'ן, וואָס זענען איבערגעריסען געוואָרען דורך אומעט און בעדויערען...

צוויי יאָהר איז ער שוין געהאַט געווען סטודענט אין פּאַריז, ווען ער האָט זי דעם ערשטען מאָל דערזעהען אין גאַס. דאָס איז געווען אין פריהלינג. זי איז געווען אינגאַנצען אַרומגענומען דורך די שטראַהלען פון דער זון און ער איז פשוט פערבלענדעט געוואָרען פון דעם לויכטענדען אָפּגלאַנץ פון איהרע גאָלדענע האָר, פון דער דורכזיכטיגער קלאָרקייט פון איהר געזיכט און פון דער סטאַטואישער שלאַנקקייט און ווייכער ביגזאַמקייט פון איהר מאַיעסטעטישער פיגור, וואָס איז איינגעהילט געווען אין אַ טונקעלען מאַנטעל. אַ שעהמעוודיגער און נישט דרייסטער פון דער נאַטור, האָט ער נישט געוואַגט צו איהר צוצוגעהן און אַרויסריידען צו איהר אַ וואָרט. ער האָט זיך אָבער נישט געקאָנט אָפּהאַלטען פון נאָכגעהן איהר, ווי אַ שאָטען, ביז זי איז אויף אַ געוויסער גאַס אַריין אין אַ הויז. און אויך דאָ איז ער ווי צוגעשמידט געוואָרען צום אָרט און איז נישט אָפּגעטראָטען. ער האָט געוואַרט ביז... ביז זי איז פונ'ם הויז צוריק אַרויס און דאָס מאָל האָט ער זיך אָנגענומען מוט און איז צו איהר צו און איהר כמעט פערשטעלט דעם וועג. דאָס האָט זי אויפגעבראַכט און מיט אַ ברוגז'ער מינע האָט זי גיך איהם געוואָלט אויסמיידען. אין גרויס געאייל האָט זי זיך אויסגעגליטשט און איז אומגעפאַלען אָבער, צום גליק, נישט אויף דער ערד; נאָר אין זיינע אָרעמס, וואָס ער האָט בליק-שנעל אויסגעשטרעקט זי אונטערצוכאַפּען. געערגערט און גלייכצייטיג ענטציקט פון דעם פאַל, האָט ער זיך פאַר איהר ענטשולדיגט מיט אַ זיסקייט און איידעלקייט, אַז זי האָט איהם מוחל געווען און האָט אַפילו בעוויליגט מיט איהם צו רעדן. ער האָט זיך, אלזא, דערוואוסט, אַז זי הייסט אידא, אַז זי וואוינט מיט אַן'אַלטער קראַנקער מוטער און, כדי אויסצוהאַלטען די שטוב, גיט זי לעקציעס.

פון דעמאָלט אָן האָבען זיי אָנגעהויבען זיך אָפטער צו טרעפען און צווישען זיי האָט זיך ענטוויקעלט אַ הייסע ליבע.... אקטאַוו לאַנסעלען האָט נאָך דאַן קיין ערנסטע בעקאַנטשאַפט נישט געהאַט און אידא האָט נאָך קיינעם נישט געקאַנט. איז דען אַ חידוש, וואָס זי האָט איהם באמת שטאַרק ליב בעקומען?

פערי'ען-צייט, ווען ער איז אַוועק אַהיים אויף פראַווינץ, און זיי האָבען געמוזט זיין אַ לענגערע צייט צושיידט, האָבען זיי געפיהרט אַן'אָפטע קאָררעספּאָנדענץ און ווען ער איז צוריקגעקומען, האָט די ליבע צווישען זיי זיך נאָך שטאַרקער צופלאַקערט.

אַזוי איז אַריבער אַ יאָהר. דערווייל איז אָבער די קראַנקהייט פון אידאַס מוטער געוואָרען גאָר ערנסט; עס איז שוין געוואָרען אוממעגליך זי צו היילען אין שטוב און מען האָט זי געמוזט איבערפיהרען אין שפּיטאָל. האָט זיך דאַן אקטאַוו אַרויסגעצויגען פון זיין האָטעל-צימער, געדונגען אַ קליין דירה'לע, וואָס ער האָט בעשיידען אויסמעבלירט און אידא האָט זיך מיט איהם צוזאַמען דאָרטען אַריינגעצויגען. זיי האָבען געלעבט [illegible] גליקלעך. אידא האָט געבליהט ווי אַ רויז, ווי די זון, געלויכטען און געוואַרעמט מיט איהר הייסער ליבע און ער האָט זיך גאָרנישט געקאָנט אָנזעטיגען פונ'ם חן און רייץ, וואָס האָט געשלאָגען פון איהר גאַנצען וועזען. זיי האָבען אָפּגעוואוינט דאָ אַ גאַנץ יאָהר און אָפּגעשמועסט איז געווען, אַז ווי נאָר ער וועט ענדיגען זיין שטודיום, וועלען זיי חתונה האָבען, אויף וואָס ער וועט זיך שוין בעמיהען צו בעקומען די הסכמה פון זיינע עלטערען.

מיט אַמאָל האָט מען איהם טעלעפּאָניש אַרויסגערופען אַהיים אין זיין פראַווינץ-שטאָט: זיין פאָטער איז געשטאָרבען. ער האָט געטראָפען זיין מוטער אַ צובראָכענע פון דעם אומגליק. זי האָט כסדר געוויינט און פערצווייפעלט. דער עיקר האָט זי זיך גאָר נישט געקאָנט קיין עצה געבען מיט די אַזוי קאָמפּליצירטע געשעפטען. עס האָט שוין, אלזא, קיין רייד נישט געקאָנט זיין וועגען צוריקפאָהרען, נישט אַפילו וועגען אַ שמועס-טון במכוח אידאַן. לכל הפחות פאַרלויפיג. ממילא איז ער דאָרטען געבליבען אַ לאַנגע צייט, איז אַריין צוריק מיט קאָפּ און פיס אין דער פּראָווינצער פאַמיליען-סביבה... און כמעט נישט ווילענדיג האָט ער צוליב געטון זיין מוטער און אַ שידוך-געטון מיט אָט דער הייטיגער פרוי זיינער. אַנדריעט, וועלכע איז געווען אַ סאָלידע יונגע מיידעל מיט אַ גאָר היבשען נדן.

אָבער די דעראינערונג וועגען אידאַ איז איהם אַזוי גיך נישט אַרויס פון זכרון. אָקטאַוו האָט פיל געליטען פון דעם, וואָס ער קאָן נישט מעהר ווידער געזעהן אָט די יונגע פרוי, וועלכע ער האָט אַזוי שטאַרק און הייס געליבט און פלעגט נישט איינמאָל גאַנץ אויפריכטיג זיך אַליין בעדויערן און פעסטשטעלען, אַז דאָס לעבען איז אָפטמאָל זעהר גרויזאַם.

און אָט איז ער איצט געקומען אַהער, אינ'ם לאַטייניש'ען פערטל, עסען זיין אָוונד-ברויט אין זעלבען קאַפע, וואוהין ער פלעגט אַמאָל אָפט קומען מיט אידאַן, כדי זי אַביסעל צו פערווייַלען און אַליין אויך פערברענגען. דער קאַפע האָט זיך ווייניג וואָס געענדערט פון יענער צייט אָן, און זיינע זכרונות האָבען פשוט אויפגעלעבט.

אָבער זיצען אַליין ביי אַ טישעל האָט איהם געלאַנגווייליגט, ער האָט געגעסען אָהן אַפּעטיט און וואָס מען האָט איהם נישט דערלאַנגט, האָט עס געהאַט אַ טעם, ווי מיט אַש. נאָר וואָס איז ער אַהער געקומען? וואָס האָט ער דען געהאַט דאָ צו געפינען, אויב נישט די מעלאַנכאָליע פון דער פערגאַנגענהייט?...

ער האָט זיך געהייסען דערלאַנגען שאַמפּאַניער פערדרויכערט אַ ציגאַר און געגרייט זיך שוין צוריקצוגעהן.... מאָרגען וועט ער שוין צוריק זיין אינדערהיים, ביי זיין פאַמיליע, און וועט זיך פיהרען זיין נאָרמאַל לעבען.

מיטאַמאָל האָט זיך געעפענט די טיר און עס איז אַריין אַ פרויען-געשטאַלט, וואָס פון ערשטען אָנבליק אויף איהר, האָט איהם אַ שווינדעל [illegible] פאַר די אויגען. דאָס איז געווען אידא. אקטאַוו האָט זי מאָמענטאַל דערקענט, הגם זי איז [illegible] שרעקליך פערענדערט, און ער האָט אינגאַנצען געצאַפּעלט.

(סוף זונטאָג).

ר׳ לייזער פיהרט איין נייע תקנות

(פון דער סעריע: „מענשען פון א גאנצע יאהר")

פון יוסף זעלקאוויטש

נאך די תנאים האט משה געהאט דאס געפיהל, ווי מען וואלט איהם דעם האלז מיט א שטריק פער־בונדען און פון טאג צו טאג פערציהט זיך איהם די שטריק וואסאמאל שטארקער, וואסאמאל ענגער. אין דער גאנצער שטאט איז איהם קיין ארט נישט גע־בליבען, אלעס האט איהם אויסגעזעהען אזוי ענג און מרה־שחורה׳דיג גרוי, די היים איז פאר איהם גע־ווארען א גיהנום; דארט האט זיך, ווי א שאטען ביי דער וואנד ארומגעדרייט ברכה און איהם געשטאכען מיט איהרע בליקען, געפאטשט אין פנים מיט איהרע שטילע זיפצען, זיין התבודדות־שטיבעל האט אויף איהם איצט געמאכט דעם איינדרוק, ווי אן אוהל איי־בער עפעס אן אלטען קבר, עס האט איהם געשמעקט מיט פוילקייט און פון די פיר ווינקלען האט איהם אקייגענגעבלאזען טויט — ער האט נישט געוואגט דארט מעהר קיין פוס אריינצושטעלען אייגער אליין. דעם בית־המדרש האט ער פיינד בעקומען בתכלית השנאה. אין דאך דער בית־המדרש געווען דער גאנ־צער גורם צו זיין איצטיגער מצידה, פון וועלכער ער האט קיין אויסגאנג נישט געפינען — וואלט ער אלע זיינע יאהרען נישט געווען פערבראכט אין אט יענע מויערען, וואלט ער דאך נישט געקומען דערצו, אז ער זאל זיין א וואויל־לערנער און ווערען דעם רב׳ס חתן!...

איצט ערשט האט ער אנגעהויבען צו פער־שטיין פאלעקן, ווי גוט און ווי ריכטיג ער האט אמאל אפגעשאצט דעם מצב פון די אלע וואויל־לערנער׳ס, פון די אלע בית־המדרש׳ביקעס און ווי גערעכט ער איז דעמאלט געווען מיט זיינע ווערטער:

„וועמען איז דא גוט? מיר, דיר, ליפמאנען?— קיינעם איז דא נישט גוט! אלע ווילען מיר אראפ־רייסען די געשפאנען פון די העלזער, וועלכע מ׳האט אונז מיטסגעוואלד אין געגען אונזער ווילען אנגע־טון! — מיר דארפען מורד זיין, כדי איינמאל פאר־אלעמאל זיך צו בעפרייען פון די שווערע יאכען, יאכען פון טאטעס, פון רבנים און פון די אלע אנ־דערע, וועלכע האלטען אין איין היטען אונזער „זיך אין מדרגה־האלטען"....

יא, פאלעק איז זיכער גערעכט געווען, אבער די האפנונג, וועלכע פאלעק האט אויף איהם גע־לייגט אלס מורד, אלס אנהויבער און פאהן־טרע־גער פון דער מרידה, די האפנונג האט פערפיהרט, נישט בלויז, וואס ער האט קיין התחלה אפילו פון דער מרידה נישט געמאכט, נאר אליין איז ער גאר געפאלען א קרבן פון דעם אייגענעם רעזשים, געגען וועלכען די מרידה האט געדארפט געמאכט ווערען. און נישט בלויז, וואס ער איז געבליבען אין אלטען געשפאן אויפ׳ן האלז, ווי א פערד, וואס האט קיין פרייען אויסוואהל פאר זיין וועג נישט, נאר גייט וואוהין עס ווערט דורך די לייצעס געצויגען, נאר א דאפעלטען צוים האט מען איהם אנגעטון — איצט נאך זיין חתן־ווערען פארן רב׳ס טאכטער האט מען אויף איהם ארויפגעלייגט פערשידענע התחייבות׳ן, וועלכע זענען איהם שרעקליך געווען אויס־צופיהרען און צוליב וועלכע ער וואלט אוועקגעגע־בען צעהן יאהר לעבען איהם פון זיי זיך צו קע־נען פטר׳ן.

איינע פון די פרישע התחייבות׳ן משה׳ס זענען געווען די אפיציעלע שבת־נאכמיטאגדיגע וויזיטען ביים רב, וועלכע האבען איהם אייביג געקאסט געזונד און שפיכת־דמים. אין אזעלכע נאכמיטאגען פלעגט ער אויסגעשטעלט ווערען מפני קהל ועדה, אזוי א שטייגער, ווי א שיינער אתרוג, וואס א חשוב׳ער בעל הבית האט זיך איינגעהאנדעלט, וועלכער ווערט אי־בערגעגעבען פון האנד צו האנד אויף אנצוקוקען און צו בעוואונדערען און פון נאז צו נאז אויף צו בעשמעקען און מבינות־זאגען.

אין די שבת׳דיגע נאכמיטאגען פלעגט כמעט דאס גאנצע בעלעבאטישקייט און כלי קודש׳דיג־קייט פון שטאט זיין ביים רב און יעדער האט עס געהאלטען פאר א הייליגען חוב צו רעדען א ווארט און צו זאגען מבינות אויף דעם „אתרוג׳ל" וואס דער רב האט זיך איינגעהאנדעלט און דער־ביי איז דער „אתרוג׳ל" נישט טראקטירט געווארען, ווי א לעבעדיגער מענש, א „משה", נאר, ווי א פרי, א פערפאקטע און פערוויקעלטע אין פאר־קעלעס — דעם רב׳ס חתן, פאר וועלכען די באר־לעבאטעם והעלער מוזען ווילענדיג, צי נישט־ווי־לענדיג אויסהאלטען דעם רב׳ס חתונה־הוצאות, און אויב שוין יא בעצאהלען, אויב שוין יא געבען געלד — דארף מען זעהען, צי דאס געלד וועט נישט זיין ארויסגעווארפען, דארף מען דעם אתרוג בעטאפען, בעשמעקען, זעהען צי האט ער אלע סמנים פון א הדר, די שקיעות, די בליטות, דער עוקץ, דער גודל — אלעס דארף זיין אין ארדענונג, ווי עס פאסט פאר א חתן פון קהל׳ס רב.

אין משה אזוי ארום יעדען שבת אויסגעשטעלט געווארען אויף אנ׳עפענטליכע ליציטאציע, איינער האט מיט איהם גערעדט מילי־דעלמא, איינער האט מיט איהם געשמועסט אין לערנען און איינער האט איהם גאר אנ׳עצה געפרעגט אין מסחר־ענינים...

ר׳ לייזער איז געזעסען און געקוואלען און משה איז געזעסען, ווי אויף הייסע קויהלען, ער האט איינגעאטעמט גיפט און אויסגעאטעמט בלוט.

דאס אלץ איז אבער נאך געווען, אזוי צו זאגען, דער האלב אפיציעלער טייל פון דעם וויזיט, דער אפיציעלער טייל פלעגט זיך ערשט אנהויבען, נאכ־דעם, ווי עס פלעגט אריינקומען אין בית־דין־שטוב די רביצין און נאך איהר פלעגט זיך נאך שארען פרימע מיט א טעלער שבת־אויבס — וואלט און יענע מינוטען פאר איהם א גרוב אפען געווען וואלט ער זיכער קיין מינוט נישט איבער־געלייגט און וואלט אין איהר אריין — אלע אויגען האבען איבם געשפיזט און אויפגעלאקערט, די מינדסטע תנועה פון זיין פנים, דעם קלענסטען ציטער פון דעם מינדסטען נערוו...

און דאס אלץ איז געשעהען צוליב זיין שוואכ־קייט, צוליב זיין מורא האבען צו זאגען „איך וויל קיין חתן נישט ווערען!" — ער האט זיך דאס בשום אופן נישט געקענט מוחל זיין. — וואס וואלט מען איהם געקענט טון? — מיט כוח וואלט מען איהם זיכער צו די תנאים נישט געפיהרט! אמת, עס וואלט געווען א רוגז, א שטארקער רוגז, עס וואל טען אפשר געפאלען פעטש פון ר׳ לייזער׳ס אויס־געארבייטע הענד אויף זיינע בלייכע באקען, א־בער צי איז דען דער ערשטער רוגז נישט בעס־סער פאר דעם צווייטען רוגז, וועלכער מוז אומ־פערמיידליך אויסברעכען? — ער וועט דאך נישט חתונה האבען פאר איהר — ער וועט דאך נישט! בשום אופן נישט און די פעטש, וואס ער בע־קומט כסדר פון ברכה׳ס בליקען, טון זיי דען נישט שטארקער וויי פון די, וועלכע ער וואלט אפשר געווען בעקומען פון ר׳ לייזערן?... הייבט דער עגמת־נפש, די גאל־דריקעניש, וואס ער מוז כסדר ארומגיין און גענארען א וועלט מיט מענשען, ער מוז גענארען זיין טאטע־מאמע, דעם רב, די רבי־צין, ליפמאנען, פרימעטען, די גאנצע שטאט?...

עס איז איהם נישט מעהר ביי דעם אלעם געבליבען, ווי די איינע טרייסט, וואס ביז איצט האט ער צוזאמען מיט אלע אויך זיך אליין אפ־גענארט, צי אפגענארט זיך מיט ווייטלויפיגע מח־שבות, צי אפגענארט זיך מיט זיין לערנען, איצט אבער איז ואיהם קלאר געווארען מיט יעדען טאג אלץ מעהר, אז זיך אליין וועט ער שוין נישט מעהר קענען אפנארען, און אז פריהער צו שפעטער וועט דער צווייטער רוגז מוזען אויסברעכען, און הגם, זיין גאנצען לייב־און־לעבען האט אט פאר דעם רוגז־אויסברוך געציטערט, האט ער דאך טיף־איבערליך זיך שוין נישט געקענט דערווארטען די מינוט פון זיין אנקום....

זייט ר׳ לייזער איז געווארען דעם רב׳ס מחותן האט ער זיך אנגעהויבען פיהרען אויף א גאנץ ביי̈עם שטייגער. ער האט אנגעהויבען קויפען אויף אלע שבת א צייטונג און אדורכשטודירען איהר פון עק ביז עק, אויף שבת האט ער זיך געמאכט א זיידענע יובעצע, אין וועלכער ער פלעגט גיין שפאצירען, ביז אין סאמע מיטען מארק אריין, ביז צו די יאטקעס — מכלומרשט נאר „אזוי גע־געבען א גיי־ארויס". אין דער חברה, וואו ער איז שוין פריהער, אלס דער רייכסטער חברה־מאן געווען, דער ראש־המדבר; ער איז געזעסען אויבענאן ביים טיש, פערנומען דעם מזרח, נעבען ארון־קודש, געשטאנען ביים ספר און מכבד גע־ווען מיט מצוות, האט ער ביז איצט נישט דער־לאזט דערפילען זיין „גרויסקייט", אדרבה מיט יע־דען איז ער געווען פאן־בראט, אויסגעקאכט אין יעדענס עסקים, געלאכט פון געזאגטע חכמה׳ס, אליין געזאגט חכמה׳ס זיך און די העקער־יונגען געשנעלט אין די אויערן אריין, צי גאר זיי געטאפט די קניען, צו האבען זיי דארט נישט קיין וואסער און דערביי געטרייסעלט מיט׳ן בויך פון געלעכטער, ווי א בהמה מיט׳ן פולען אייטער, אהיימגעהענדיג פון פעלד. זייט אבער ער איז געווארען דעם רב׳ס מחותן און איז געקומען אין דער חברה אריין דאווענען אין דער זיידענער יובעצע, האט ער אנ־געהויבען איינצופיהרען פערשידענע בייזעסן. דאס ערשטע פשיקר׳ע בייעס, וואס ער האט איינגעפיהרט באלד אין דער ערשטער וואך איז געווען דאס פער־ווערען צו שמועסען בעת׳ן דאווענען. עס איז טאקע געווען זעהר א שווערע גזירה, א גזירה שאין רוב הקהל יכולין לעמוד בה, אבער די חברה לייט האבען זיך נישט געבונטעוועט, און די על־טערע האבען ר׳ לייזערן גערעכט געגעבען:

— אזוי גערעכט, זאל מען אלע לעבען, ווי גערעכט ער איז! מ׳קומט זיך צוזאמען איין מאל א וואך, ווי יודען דאנקען צו בעטען דעם רבונו של עולם, צי וואס זאל מען שמועסען? —

אוודאי, ס׳איז דאך א מקום־קדוש, איז עס דאך!

געשמועסט האט מען טאקע נישט, אבער דאס דאווענען אין דער חברה האט דעם גאנצען חן פער־לוירען, ווייל די חברה־לייט, מידע און אפגעהא־רעוועטע פון א גאנצע וואך אין דער יאטקע, צי אין שחט־הויז, זענען פראסט, ביי אזא שטייפקייט און אנגעצויגענהייט איינגעשלאפען און עס איז קיין דאווענען ניש געווען, נאר אזא מין פאנפעריי.

אמת, ביי אזא מין דאווענען ווידער האט ר׳ לייזער געהאט א ברייט פעלד צו בעארבייטען... פערשלאפענע אויערן מיט זיינע שנעלען, אדער צו פערדריקען פאנפעס אין די פערשלאפענע בעזער אריין. פון וואס יעדער פלעגט זיך אויפכאפעי און פערכלינען זיך אין קייכען און הוסטען, פון וואס ווי־דער עס האט זיך ביי אלעמען א געלעכטער פון די מיילער ארויסגעריסען, האט אבער ר׳ לייזער אויף זיין פירעקיגען פנים ארויפגעצויגען אזא שטרענג־קייט, אז די געלעכטערס האבען זיך מורא געהאט צולאזען אין דער ברייטער וועלט אריין. אזוי ארום איז דאס קומען צום דאווענען ביי די חברה־לייט געווארען אנ׳אפקומעניש און א סך האבען שוין בעסער געוואלט איינגאנצען נישט קומען.

האט ר׳ לייזער זיך ארומגעזעהען, אז עס איז שלעכט, האט ער צונויפגערופען אנ׳אסיפה פון די סאמע עלטסטע קצבים און האט אין חברה־פנקס געלאזט איינשרייבען מיט גע׳כתיבה׳טע אותיות א נייע תקנה, אז ווער עס וועט אהן א געוויסער סיבה נישט קומען אין דער חברה אריין צום דאווענען, וועט דעם ערשטען מאל גע׳קנס׳ט ווערען מיט א גילדען, דעם צווייטען מאל מיט א האלבען רובעל און צום דריטען מאל וועט ער איינגאנצען אויס־געשלאסען ווערען פון דער חברה.

די חברה האט ביז איצט געהאט א רבי, וועלכער האט אין די שבת׳דיגע נאכמיטאגען געלערנט מיט׳ן עולם, זומער — פרק און ווינטער — מעמדות. איצט האט עס ר׳ לייזער איבערגעבראכט־.

— משה וועט לערנען מיט׳ן עולם!

דער רבי האט ווייטער בעקומען זיינע צוויי קארבען א חודש, אבער לערנען וועט משה, ווייל — ביז איצט איז ער געווען א שנייעק און האט געפאפט אויפ׳ן שטרוי־זאק, איצט אבער איז ער דעם רב׳ס חתן און ער דארף זיך לערנען פיהרען אנ׳עדה.

אויב, האט דער עולם ביי די פריהערדיגע תקנות זיך שטילערהייט געבונטעוועט, האבען זיי די נייע תקנה אנגענומען מיט צופרידענהייט — אלע האבען זיי ליב געהאט משה׳ן, אלע זאכען זיי איהם זיין גליק פערגינען — איז דאך משה גע־ווען א זייערייגער, פון דער קצב׳ישער משפחה, צווי־שען זיי אויפגעוואקסען, האט דאך איהם יעדער פון זיי כמעט נאך אויף די הענד געטראגען! און דער אלטער ר׳ פייוויש, דער ביז איצטיגער רבי, איז דאך שוין סיי־ווי אנ׳עבר ובטל, מאמזשעט מיט דער צונג אין אהן־צייניגען מויל און קיינער פער־שטייט איהם סיי־ווי קיין ווארט נישט.

משה איז גאר שטארק צופרידען געווען, נישט אזוי שטארק פון די רביסטווע זיינע, נאר פון דעם, וואס ער איז פטור געווארען פון די אפיציעלע וויזיטען ביים רב.

נישט צופרידען פון דער נייער תקנה איז נאר געווען פרימעט, זיין כלה, ווייל די וויזיטען זיינע זענען דאך סוף כל סוף געווען די איינציגע געלע־גענהייט, ווען זי האט איהם געקענט זעהען און זי איז הערייבער געווען שטארק פערטרויערט פון ר׳ לייזערס נייער גזירה.

מיר טארען זיך אבער מיט פרימעטס איצטיגער פערטרויערטקייט נישט צופיל פערנעהמען, ווייל פריי־מעטע שטייט נאך פאר גאר א סך, א סך פערטרויערטקייטען און זעהר פיל ענטוישונגען, ווי מיר וועלען עס באלד געוואויר ווערען.

ר. איזר אעל

(97

דאס בופעט-מיידעל

א סענסאציאנעל-עראטישער ראמאן פון דער לאדזער ווירקליכקייט

ערשט אין אווענד ווען בערגער האט זיך אפגעפערטיגט מיט זיינע געשעפטען, האט ער גע־עפענט זיין טאג-בוך און איינגעשריבען גאנץ גענוי, מיט אלע איינצעלהייטען, די געשעהענישען פון די לעצטע 2 טעג. דאס מאהל האט ער זעהר לאנג געשריבען און פערענדיגט זיינע זכרונות מיט פאלגענדע ווערטער: „נאך א מארד אויפ׳ן געווי־סען, דאס איז אבער נישט דער לעצטער, די מאס איז נאך נישט פול".

ער האט אוועקגעלייגט דאס בוך אין דעם ספעציעלער בעהעלטניש, וואס ער האט געהאט אין דער וואנד און זיך געקליבען ארויסצוגעהן פון ביורא.

קאפיטעל 32

פארעלסקי איז אין געפאהר

נאכדעם, ווי איהר האט מיר דערצעהלט וועגען דער ערמארדונג פון בעריש׳ן, האט דער אד־וואקאט פארעלסקי געזאגט צו מאנקען, וועלכע איז געזעסען ביי איהם אין קאנצעלאריע, האלט איך אז איהר טארט מעהר צו מיר נישט קומען און זיך פאר מיר נישט ווייזען, ווייל מיר זענען ביידע אין געפאהר, דאס הייסט נישט, אז איך זאג זיך צו ווייטער צו פיהרען די אקציע וועגן רעהאבילי־טירען פראנקענשטיינען און וועגן אויפקלערען דעם גרויסען פערפלאנטעטען ענין. מיר וועלען זיך מוזען פערשטענדיגען אויף אנ׳אנדער אופן, דורך בריף אדער מיר וועלען געפינען אנ׳אנדער קאמו־ניקאציע.

— און איהר האלט טאקע אזוי ווי איך, הער אדוואקאט, אז דאס אלץ איז אנ׳ארגאניזירטע זאך און שטאמט פון איין קוועלע.

— אהן שום ספק, דאס אלץ ווערט ארגאני־זירט און אדורכגעפיהרט דורך א קראנקהאפטען מאניאק, א סיפיליטישען סאדיסט, וועלכער פרעהט זיך אויף מענשליכען אומגליק, וועלכער האט פער־געניגען פון זיינע אכזריותן און מערדערייען און פון זיין זייט קען מען קיין שום רחמנות און ריק־זיכט נישט ערווארטען.

— און איהר האט אויף קיינעם נישט קיין חשד, חאט מאנקע געפרובט צו פארשען דעם אד־וואקאט.

פארעלסקי האט זי פערשטאנען און נאך עטליכע סעקונדען טראכטען האט ער געזאגט.

— מיר האבען ביידע דעמזעלבען חשד, נאר מ׳קאן וועגען דעם אפילו נישט הויך רעדען. מיר טארען אפילו דעם נאמען נישט אנרופען, הגם איך בין שוין זיכער, אז דאס איז ער דער הויפט-פיה־רער און הויפט-ארגאניזאטאר פון דער דאזיגער קייט פון אונגעהערטע פערברעכענס. מיר קענען אבער אדורכפאלען ביים אנהויבען אין דער ריכ־טונג עפיס צו טון. ווייל מיר האבען קיין שום בעווייזען נישט און ער איז גוט פערקאנספירירט. איבעריגענס איז דאך מעגליך, אז מיר ביידע האבען א טעות. קיין קאנקרעטע פאקטען האבען מיר דאך נישט. און ארויסזאגען א חשד בנוגע א פערזאן, וו[א]ס האט אזא גוטען שם אין שטאט און דער חשד זאל זיך ארויסווייזען פאר אונבעגרינדעט — וואלט נישט געווען קיין געשמאקע זאך. דאס ערגסטע ביי דעם אלעם איז אבער, וואס איך האב גאר־נישט געקענט צוטראכטען וואס צו טון מיט פראנ־קענשטיינען. פערמעגליכען א געשיכטע מיט זיין ענטלויפען האט גארנישט קיין זין, מ׳וועט איהם צוריק ארעסטירען, איבריגענט איז די געשיכטע פראנקענשטיינס, וואס ער לעבט, בעת אין דער פאליציי און ביי דער טורמע-מאכט איז מען זיכער, אז ער איז שוין לאנג טויט — זעהר רעטזעלהאפט. איך וויל מיט אייך רעדען אפען, ווייל איך האלט אייך פאר אנ׳אויפריכטיגען און גוטען מענשען.

— איהר קענט מיט מיר אלץ רעדען, איהר קענט צו מיר האבען צוטרוי, הגם איך בין נאר א בופעט-מיידעל, איך מיין אויפריכטיג און אהן שום אינטערעס צו העלפען דעם דאזיגען פראנקענ־שטיין.

— איך ווייס דערפון און דעריבער וויל איך אייך דערצעהלען, אז איך האב אין געהיים צופע־ליג בעגעגענט סיי דעם לייטער פון אויספארשונגס-אמט און סיי אנדערע העכערע בעאמטע פון דער פאליציי־אישע מאכט און דאס געשפרעך, אזוי ווי נישט ווילענדיג, ארויפגעפיהרט אויף פראנקענשטיין. זיי האבען זיך אלע דערמאנט אין דער געשיכטע, א טייל האט געהאלטען, אז ער איז אונשולדיג פערמשפט געווארען און האבען איהם בעדויערט, אנ׳אנדער טייל ווידער האט געהאלטען, אז ער איז געווען דער אמתער שולדיגער. קיינער פון זיי האט אבער מיט קיין איין יווארט נישט דערמאנט, אז פראנקענשטיין איז נישט אויפגעהאנגען געווא־רען און נאכמעהר, אז ער איז פון טורמע ענטלא־פען.

— אפשר האבען זיי וועגען דעם נישט דער־מאנט, אז איהר זאלט וועגען דעם נישט וויסען.

— ווי אזוי איז דאס מעגליך? איך האב דאך אליין אוועקגעשיקט א טעלעגראם אין דער קאנצעלעריע פון מלוכה פרעזידענט וועגען בעגנע־דיגען פראנקענשטיינען און איך אליין האב דאך בעקומען דעם ענטפער, אז די ביטע ווערט אפגע־ווארפען, קיינער האט דאך נישט געקענט ענדערען דער בעשלוס פון מלוכה-פרעזידענט, איך בין איבערצייגט אז דא איז געשעהען עפיס א שרעק־ליכע זאך, עפיס אזא זאך, וואס וועט אוגגעהויער איבערראשען ווען מ׳וועט זיך וועגען איהר דער־וויסען. דערפאר מוז מען זיין זעהר פארזיכטיג און פראנקענשטיין מוז אויסבעהאלטען ווערען, אמבעס־טען וואלט געווען ווען מען זאל איהם קענען אריבערטראנספארטירען קיין אויסלאנד.

— ווי אזוי מאכט מען דאס?

— דאס קען איך אייך שוין נישט זאגען, מיין שטעלונג אלס אדוואקאט ערלויבט מיר נישט אייך עפיס אין דער הינזיכט אנ׳עצה צו געבען איך האב אייך נאר געגעבען דעם געדאנק און האלט, אז ביים איצטיגען מאמענט, וואלט דאס געווען די גלייכסטע זאך, מיר וואלטען דאן דא געקענט רוהיגער און זיכערער ארבייטען.

(פארזעצונג קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג
יז
19
מנחם אב תרצ"ב

אויגוסט
זון-אויפגאנג 4.25
זון-אונטערגאנג 6.53
ליכט-צינדען: 6.40

די נעכטיגע מאגיסטראט-זיצונג

(2) אויף דער טאג-אָרדנונג פון דער נעכטיגער מאַגיסטראַט-זיצונג האָבען זיך געפינען 24 פונקטען פון גרעסערער און קלענערער בעדייטונג.

צ. א. איז בעטראַכט געוואָרען די ווענדונג פון שטעט-פערבאַנד וועגען אַרויסזאָגען די מיינונג מכוח דעם געפּלאַנטען אָפּנעהמען די עקזעקוציע-פונקציעס ביי די זעלבסטפערוואלטונגען. עס איז בעשלאָסען געוואָרען דעם ענין צו ערלעדיגען אויף דער נאָהענטסטער זיצונג.

אויך איז בעשלאָסען געוואָרען אָפּצודרוקען אַ טעטיגקייטס-בעריכט פון דעם איצטיגען מאַגיסטראַט צו זיין פיירונג פון דער 5-יעהריגער קאַדענץ, וואָס פאַלט אויס היי-יאָהר.

עס איז צו דעם צוועק אויסגעוועהלט געוואָרען אַ ספּעציעלע רעדאַקציע-קאָמיסיע מיט'ן שטאָט-פּרעזידענט ה' זשעמיענצקי בראש.

לוין-הוספה פון 100 פראצענט

א מיטינג פון האנד-טריקאטאזש-ארבייטער

(2) נעכטען איז אויפן סקווער ביי דער לוּדקאַ, אונטערן פרייען הימעל, פאָרגעקומען אַ מיטינג פון אַנ'ערך 300 האַנד-טריקאָטאַזש-אַרבייטער. דער עיקר דייטשען און יודען.

עס איז אָרומגערעדט געוואָרען דער טרויעריגער מצב אין דער דאָזיגער בראַנזשע אַרבייטענדיג 14 שעה אין מעת לעת פערדינט מען 35–40 זלאָטעס אַ וואָך, און נאָך ווייניגער.

עס איז אויסגעוועהלט געוואָרן אַ ספּעציעלע קאָמיסיע, וואָס דאַרף זיך בעמיהען וועגען אַ לוין-הוספה פון 100 פּראָצענט.

אין יענער געגענד

איז געפעהרליך צו גיין ביינאכט

(2) לעצטענס זענען אין מאַגיסטראַט אַריינגעטראָגען געוואָרען אַ רייהע אָנקלאַגעס מצד די איינוואוינער פון דעם דרום-טייל פון דער שטאָט.

לויט ווי עס איז צו דרינגען פון די דאָזיגע אָנקלאַגעס זינקען ביינאַכט אין פינסטערניש די גאַסען: זגיערסקאַ, פּשעכאָדניאַ און אַ טייל פון דער רזשאַנאָ גאַס ביז דער באַהן-ליניע לאָדז-קאַלישער — כאָיני.

מחמת דעם ווערען דורכגייער אויף די דאָזיגע גאַסען אָפט ביינאַכט בעפאַלען פון לאָבוזעס.

די איינוואוינער פון דער געגענד פאָדערען דעריבער, אַז דאָרט זאָלען אינסטאַלירט ווערען עלעקטרישע לאַמפּען.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: י. קאָפּראָווסקי (נאָוואָמיעסקאַ 15), ס. טראַווקאָווסקי (בזשעזשינער 56), מ. ראָזענבלום (ציגעל-גאַס 12), מ. באַרטאָשעווסקי (פּיעטרקאָווער 95), י. קלופּטאַ (קאָנטנע 54), ליטשעווסקי (ראָקיטשינער 53).

א גנבה

(2) פון דער וואוינונג פון משה זילבערשפּיץ (אַנדזשעיאַ 7) וועלכער געפינט זיך אויף זומער-וואוינונג, האָט מען אַרויסגעגנב'עט מלבושים און וועש פאַר אַ גרעסערער סומע געלד.

פון האנדעלס-געריכט

אדוו. ליפשיץ, דער געוו. קוראטאר פון דער פירמע „א. ג. בארשט" אפעלירט צום אפעלאציע-געריכט

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון האַנדעלס-געריכט, איז ווידער אַמאָל בעטראַכט געוואָרען די פראַגע וועגען בעשטימען אַ צווייטען סינדיק פון דער פירמע „א. ג. באַרסט" אין זגערזש, אויפ'ן אָרט פון דעם אַרעסטירטען אַדוו. מ. ליפשיץ, וועלכער איז, ווי בעוואוסט אַרעסטירט געוואָרען פאַר מיסברויכען אין דער דערמאָנטער פירמע.

דאָס געריכט האָט בעאויפטראַגט דעם ביי־עם סינדיק אַדוו. פעליקס, איבערצונעמען די פונקציעס, הגם אַדוו. ליפשיץ, דער פריהעריגער סינדיק, האָט איהם נישט איבערגעגעבען די אַקטען, און דער־וועגען מיטיילען דער אַדוואָקאַטען-קאַמער און דער פּראָקוראַטור.

גלייכצייטיג איז צום האַנדעלס-געריכט אַנגעקומען אַנ'אָנקלאַגע פון אַדוו. ליפשיץ, וואָס ער האָט אַרויסגעשיקט פון דער תפיסה דורך דער פערמיטלונג פון קרייז-געריכט צום אַפּעלאַציע-געריכט אין וואַרשאַ, אין וועלכער ער וואַרפט אָפּ אַלע אַרגומענטען און פאָרוואורפען בנוגע זיין אַרעסט.

וועגען דעם זעלבען ענין, האָט אויך „זופּ" אַריינגעטראָגען אַנ'אָנקלאַגע צום אַפּעלאַציע-געריכט, אין וועלכער ס'ווערט געבעטען מבטל צו מאַכען די העציזיע פון קרייז-געריכט פון 2-טען אויגוסט ד. י.

* * *

ד. 21-טען ד. ח. איז אין קרייז-געריכט פאָרגעקומען אַ קרעדיטאָרען-פערזאַמלונג פון דעם בעקעריי-בעזיצער זיגמונד ליפינסקי (ספּאָרנאַ 11), אויף וועלכער ל. האָט די קרעדיטאָרען געמאַכט אַ רעגולאַציע-פאָרשלאַג פון 15 פּראָצ. אויסצוצאָהלען אין 35 ראַטעס.

דאָס געריכט האָט דעם אויסגלייך בעשטעטיגט.

דער סעקוועסטראטאר גיט זיך אנ'עצה

אבער די עצה — אונזערע שונאים געזאגט

(2) סטאַניסלאַוו קלאָווינסקי איז אַ לענגערע צייט געווען סעקוועסטראַטאָר פון לאָסקער פינאַנץ־אַמט.

סוף פאָריגען יאָהר איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז קלאָווינסקי בעגייט מיסברויכען: אַז ער האָט נעמליך, נישט בעצאָהלט 593 זל. מיט 86 גראָשען, וואָס ער האָט איינקאַסירט ביי 3 שטייער־צאָהלער.

ער איז דעריבער נעכטען געשטעלט געוואָרען פאַרן קרייז-געריכט.

דאָ איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז ער האָט די דריי שטייער-צאָהלער נישט אויסגעשטעלט קיין קוויטונגען, און אנשטאָט דעם געגעבען זיי בלאַנקאָ-וועקסלען אויף דער אויבענדערמאָנטען סומע, און זיי אַליין אונטערגעשריבען.

קלאָווינסקי האָט זיך פערענטפערט, אַז ער האָט זיך נישט צוגעאייגענט קיין שום געלד, אַז די וועקסלען זענען געווען אויטענטישע, און אַז געגעבען זיי האָט ער אַלס משכון זיינע בעקאַנטע, ביי וועלכע ער האָט געבאָרגט געלד...

דאָס געריכט האָט דעם תירוץ געפונען, אַלס אַ פוילען תירוץ, און פערמשפט איהם אויף 6 חדשים טורמע.

דעם אויפגעהאנגענעם'ס ברודער

האזשימיעזש פאכאלעק'ן פון קאליש דראהט אויך אויפגעהאנגען צו ווערען

(2) מיט אַנ'ערך אַ חודש צוריק האָט זיך געטומעלט אין דער פּרעסע מיט דעם אַרעסט און דעם משפט פון דעם שרעקליכען באַנדיט יוזעף פאַכאָלעק, זיין ברודער: קאַזשימיעזש און מיט־שותף פּראַנצישעק מאַטשקאָווסקי.

בידוע, האָט יוזעף בעקומען אַ טויט-אורטייל וועלכער איז אויך אויסגעפיהרט געוואָרען.

קאַזשימיעזש פאַכאַ'לעק האָט אָבער אויפ'ן פּראָצעס מוראַ'דיג געוויינט און געשוואוירען, אַז ער גופא האָט קיינעם נישט דערמאָרדעט, נאָר אַז געמאָרדעט האָט בלויז זיין ברודער יוזעף...

יוזעף ווידער, וועלכער האָט פאַראויסגעפיהלט, אַז ער איז אַ פערלוירענער, האָט נישט געלייקענט און גענומען די גאַנצע שולד אויף זיך.

אַזוי-אַרום איז פאַר קאַזשימיעזש פאַכאַלעק און פאַר מאַטשקאָווסקין אַרויסגעטראָגען געוואָרען אַ מילדערער אורטייל, און זיי זענען אַריבערגעפיהרט געוואָרען אין דער שוויענטאָקשיסקער תפיסה.

פאַר דער צייט האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזען אַז קאַזשימיעזש איז דער מערדער פון דעם פּאָליציאַנט לוטשינסקי, וועלכען ער האָט דערשאָסען מיט 3 קוילען, און אַז ער האָט אויך געשאָסען אויף דער קאַלישער געוועלבערין אַרצעל — וועט ער דעם 30 ד. ח. ווידער געשטעלט ווערען פאַר אַ געריכט, און הגם דאָס געריכט וועט, מחמת דער פּערלאָפענער לענגערער צייט, נישט זיין קיין שטאַנד-געריכט, דראָהט איהם דאָך טויט-שטראָף פאַר דערמאָרדען אַ פּאָליציאַנט.

דער גאַנצער קאַזשימיעזש איז איצט 24 יאָהר, און ווער ווייסט, צי וואָס פאַר אַ „קאַריערע" ער קאָן דערגרייכען, ווען מ'זאָל איהם בעצייטענס נישט שטערען!

נאָר 10 גאַסטשפּילן | טעאטער „סקאלא" | נאָר 10 גאַסטשפּילן

שרודמיעסקאַ 15, טעל. 232-33.

פון די בעריהמטע יודיש-דייטשע אַרטיסטין פון ווינער און בערלינער טעאַטערן

מאגדא קארמען

וועלכע וועט אויפטרעטען צום ערשטען מאָל אין פּוילען
היינט פרייטאַג 9 אָוונד און מאָרגען שבת – 4 בייטאָג און 9 אָוונד
אין דער פרעהליכע קאָמעדיע אין 3 אַקטען פון פ. לונטשער און א. פרידמאַן

„מאדאם לאענגרין"

פּרעמיערע!!

די קאָמעדיע „מאַדאַם לאָענגרין" איז געשפּילט געוואָרן יאָהרען-לאַנג אויף דער דייטשער בינע מיט גרעסטען מאָראַליש ערפאָלג.

עס בעטייליגט זיך פאָלגענדער אַנסאַמבל: מאַגדאַ קאַרמען, באַרסקאַ-פישער, רבקה שילער, דבורה אַזענבלום, דאָראַ רובינאַ, ש. לאַנדוי, חבל בוזגאַן, ל. שריפטזעצער, יוסף סטרוגאַטש, ש. בליאַכער, נ. מעלניק, גוטמאַן, אייזענבערג

פר. מאַגדאַ קאַרמען איז דורך דער פּרעסע פון דייטשלאַנד און וויען אַנערקענט געוואָרען פאַר די אַמנציגע אין דער ראָלע.

פר. מאַגדאַ קאַרמען בעצויבערט דעם עולם מיט איהר שעהנקייט און אַרט שפּילען

מאַדאַם לאָענגרין איז דער יודישער אַל דזשאָלסאָן

ווער עס וויל אַנ'אָוונד פרעהליכקייט ביז טרערען דאַרף קומען זעהן פר. מ. קאַרמען אין „מאַדאַם לאָענגרין"

רעזשי: מאַגדאַ קאַרמען יודיש: מ: וויינשטאָק. בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון טעאַטער „סקאַלאַ"

אויפ'ן טויטען-וועג...

א טרויעריג בילד פון דער איצטיגער צייט

(2) אויף גורנע 16, אויף קאַזשעני, האָט אַ לענגערע צייט געוואוינט דאָס פּאָרפּאָלק יאַן און אַמאַליאַ דאָמיניאַק.

זייער זוהן, וולאַדיסלאַוו איז פאַר'אַיאָהרען פאַר משפט געוואָרען אויף 4 יאָהר טורמע פאַר אַנטי־מלוכה'שע טעטיגקייט.

דאָס פּאָרפּאָלק איז אַ לאַנגע צייט געווען אַרבייטסלאָז: ער האָט זיך אַרומגעדרייט פּוסטעפּאַס, און זי איז 10 חדשים געלעגען שווער קראַנק.

מיט עטליכע טעג צוריק איז אַמאַליאַ דאָמיניאַק געשטאָרבען.

געשטאָרבען — און נישט געווען זי פאַרוואָס קובר צו זיין.

האָבען 49 לאָקאַטאָרען פונ'ם הויז צונויפגעזאַמעלט 2 זל. מיט 75 גראָשען, דער מאַגיסטראַט האָט געגעבען אַ טרומנע און די עגלה און מ'האָט געמאַכט אַ לויה.

לויט דעם ווילען פון דער פערשטאָרבענער און אויך פון מאַן און זוהן האָט די אומגליקליכע פּרוי געזאָלט קומען צו קבורה אויפ'ן מאַניע-צמענטאַזש אָהן אַ צלב און אָהן דער בעגלייטונג פון אַ קשיאָנדז.

די באַרמהערציגע שכנים האָבען אָבער דאָקאַ געוואָלט, אַז זי זאָל קומען צו קבורה על פי דת ודין — האָבען זיי ווידער געזאַמעלט צווישען זיך 3 זלאָטעס אויף אַ צלם און אויף דעם סמך איז געקומען צו שטאַרקע סקאַנדאַלען און געשלעגען צווישען דער משפחה און די שכנים.

ביים אָפּענעם קבר האָבען די שכנים געזונגען רעליגיעזע לידער, און די קרובים — „טשערוואָני־שטאַנדאַר" און דעם „אינטערנאַציאָנאַל".

פון ארץ-ישראל-אמט

סערטיפיקאטען פאר'ן מיטעלשטאנד ביז 45 יאהר

לויט דער בעמיהונג פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע האָט די א"י-רעגירונג איינגעשטימט צו געבען אַ געוויסע צאָהל סערטיפיקאַטען פאַר פּערזאָנען אין עלטער ביז 45 יאָהר.

די דאָזיגע סערטיפיקאַטען וואָס דאַרפען קירצליך אָנקומען, זענען בעשטימט ספּעציעל פאַר'ן א. ג. מיטעלשטאַנד, ד. ה. פאַר פּערזאָנען, וועלכע פערנעמען זיך מיט קליינער פאַבריקאַציע אָדער האַנדווערק, און בעזיצען די נעהעריגע מאַשינען, מכשירים א. א. וו. און אויך אַ קאַפּיטאַל פון מינדעסטענס 150 פונט.

די רעגיסטראַציע פון קאַנדידאַטען אויף די דערמאָנטע סערטיפיקאַטען הויבט זיך אָן היינט אין א"י-אַמט, שרודמייסקאַ 29 און וועט פאָרקומען טעגליך פון 10 ביז 1 פאָרמיטאָג.

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216-90

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוועכע, אַלע אַרט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.

צוריקגעקעהרט.

נעמט אָן פון 8–2 און פון 5-9 אָוונד.
בעזונדער וואַרטע-צימער פאַר פרויען.

לוין-רעדוקציעס ביי „שייבלער און גראהמאן"

עס האלט ביי א סכסוך אין דער דאזיגער פירמע

(2) די וואָך זענען ביי די וועבער אין דער פירמע „שייבלער און גראָהמאַן" געריסען געוואָרען די לוינען אויף 45 פּראָצענט.

עטליכע קאַטעגאָריעס אַרבייטער אין דער שפּינעריי זענען די לוינען רעדוצירט געוואָרען פון 15 ביז 20 פּראָצענט.

דעם רעשט אַרבייטער וועלען געריסען ווערען די לוינען אין דער קומענדיגער וואָך.

אַנ'אַרבייטער-דעלעגאַציע איז דעריבער אַוועק צו אינטערוועניר ען אין דער דירעקציע סיי וועגען די לוין-רעדוקציע, סיי וועגען דעם, וואָס עס ווערן איצט נישט געגעבען קיין אורלויבען.

וועגען ביידע ענינים האָט די דעלעגאַציע בעקומען אַ נעגאַטיווען ענטפער, און דעריבער גרייטען איצט צו די אַרבייטער אַ פּראָטעסט-אַקציע.

אויך ביי די גייסטיגע אַרבייטער ווערען געריסען 50 פּראָצענט פון די פענסיעס.

שטאט־טעאטער, ציגעל־גאס 27
יודיש־דראמאטיש טעאטער אין פוילן
XVII־יאר ווילנער טרופע
דיר. מ. מזאה.
פון פרייטאג, ד. 19 ד.ח. 9.15 אוונט
פרעמיערע
„ארעמע מלוכה"
דראמע אין 4 אקטן פון ה. לייוויק.
רעזשי: נאך י. ראטבוים. | דעקאראציעס: נאך א. פראנאשקא.
פערזאנען:
מלך — יעקב מאנסדארף
חיים — דוד בירנבוים
מיכה — אברהם קורץ
זרח — משה פאטאשינסקי
יוגה קאסאקע — דוד ליכט
היגדע — פרידע וויטאלין
יענטע — מרים אָרלעסקאָ
פיול — אסתר גאלדענבערג
דאקטאר — חנן לעווענשטיין
1־טער בעטלער — שמחה ווינשטאק
2־טער בעטלער
1־טע בעטלערין — רבקה גאמארסקא
2־טע בעטלערין — לאה ווילבערמאן
בעטלער, בעטלערינס.
שבת, 20־טן, 4 נאכמ. צום לעצטן מאל
„פרנסה"
צו איינהייטליכע פרייזן: פון 55 גר., 85 גר. און 1.10 זל.
ווער ס'קומט פריהער, באקומט א בעסערן פלאץ.
בילעטן צו באקומען אין קאסע פון שטאט־טעאטער פון 11—2 מיטאג און פון 7 אוונט.

יובילעאום פון גראף קאלי

אין דער־יודישער ליטעראַרישער משפחה איז גראַף קאַלי אַ שם־דבר; ב ייאובז אין שטאַט איז גראַף קאַלי כמעט אַ בעריהמטהייט.

נישט בלויז דיכטער־פעליעטאָניסט איז גראַף קאַלי. צום 25־טען יובל פון זיין ליטעראַרישען שאַפן דאַרף דערמאַנט ווערען זיינע פיינע לירישע געדיכטען, וואָס ריהרען אונז מיט זייער אויפריכטיגקייט און פשטות. אפילו פון צווישען זיינע פעליעטאָניסטישע לידער, וועלכע ער דרוקט מ'וואָך ל'וואָך, רייסען זיך אַרויס טענער פון אַני'ערנסטען, פיינעם פאַעט.

גראַף קאַלי'ס אפט מעלאָדישע פעזען ווערען געדרוקט און איבערגעדרוקט וואו נאָר דאָס יודישע וואָרט שפאַרט אָן. אומעטום לייענט מען איהם גערן, מיט הנאה. זיין זילבערנער יובילעאום דעם 24 אויגוסט אין פילהאַרמאָניע אין דעריבער אויך א יום־טוב פון גרויסען יודישען לעזער־פובליקום.

מייסטער פון יוד. פוסבאל־קלובן אין פוילן גוויאזדא פון ווארשא שפילט מיט מכבי און ווידזעוו אין לאדז

ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט קומען באַלד לאָדז שפּילען צוויי מעטשען דער מייסטער פון די יודישע פוסבאַל־קלובען אין פוילען „גוויאַזדאַ" פון וואַרשאַ.

שבת שפּילט „גוויאַזדאַ" אויפ'ן ספּאָרט־פּלאַץ פון „ו.ק.ס." מיט „מכבי", וועלכער האָט לעצטענס אָנגעהאַלטען אַ רייה ווערטפולע נצחונות.

זונטאָג שפּילט „גוויאַזדאַ" מיט דעם שטאַרקען פּוילישען אַרבייטער ספּאָרט־קלוב „ווידזעוו".

די דאָזיגע צוויי מעטשען פון „גוויאַזדאַ" אין לאָדז וועלען זיין די אינטערעסאַנטסטע פוסבאַל־מעטשען אין הייַנטיגען סעזאָן.

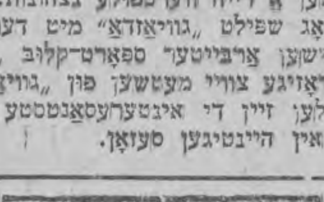
היינט און פאלג. טעג!
גרויסער פראכטישער זיטען־פילם פון לעבען פון די מאדערנע חתונות,
אונטערן נאמען:
„פרעמדע איז דערלויבט צו קושען"
ווען? וואו? און ווי אזוי? ענטפער וועט ערטיילען די פאפולערסטע „גרושה"
און העלדין פון פילם „פרייע נשמות"
Norma Shearer
אין דער געזעלשאפט פון
Robert Montgomery,
Neil Hamilton
אנהויב פון 1־טען סעאנס 2.30 נאכמ., לעצטער 10.15 אווענד.
דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט און געהיצט.

פאר גאלד, בּיזשוטעריע
און לאמבארד־קוויטעם
צאהלט די העכסטע פרייזען
אלידזשארפיא לקא, פיעטריקאווער 7

די בעריהמטע פאני רובינא

צו איהר גרויסען חזנישע? קאנצערט דינסטאג דעם 23. אויגוסט אין פילהארמאניע

אין לאָדז איז געווען פאַני רובינאַ'ס ערשטער דעביוט אַלס זינגערין. געבראַכט זי האָט דאַן דער בעקאַנטער דירעקטאָר קאָמפּאַניעץ, וועלכער איז געווען מיט זיין טרופּע אין ביאַליסטאָק, און האָט צופעליג געהערט אַ יונג אַמאַטאָרען מיידעל זינגען, האָט ער בעשלאָסען דאָס יונגע מיידעל צו נעמען צו זיך אין זיין טרופּע, וועלכע האָט דאַמאָלסט געשפּילט אין „סקאַלאַ"־טעאַטער אין יאָהר 1925.

איהר ערשטער אָפּערעטע־דעביוט איז געווען אין דער ראָל „דינאַ" אין „בר כוכבא" זי האָט דאַן געהאַט אַ רוישיגען ערפאָלג, און די פּרעסע האָט זיך ווענען איהר אָפּגערופען מיט בעגייסטערונג. אָפּוויינענדיג עטליכע חדשים אין לאָדז האָט פאַני רובינאַ בעקומען אנגאזשעמענטען קיין וואַרשע און ווילנע. אויסגעקליבען האָט זי דאַן ווילנע.

פון ווילנע איז פאַני רובינאַ איינגעלאַדען געוואָרען קיין פּאַריז, וואו זי האָט געשפּילט 2 יאָהר. דאָרט האָט זי פיל געאַרבייט איבער איהר שטימע, זי האָט זיך געלערענט ביי איינעם פון די בעסטע פּראָפעסאָרען פון פּאַריז. פאַני רובינאַ קען מען זאָגען איז איינע פון די געציילטע יודישע אינטעליגענטע אַרטיסטען־זינגערינס, וועלכע רעדט אויך אויף אייניגע שפּראַכען.

פון פּאַריז האָט פאַני רובינאַ בעקומען אַן אנגאַזשמענט צו קומען קיין ריגע, וואו עס איז דאַן געווען דאָס איינציגע סובסידירטע יודישע מלוכה־טעאַטער. זי האָט דאָרט געשפּילט 3 יאָהר, און איז געווען דער ליבלינג פון יודישען טעאַטער־עולם אין ריגע. דעם ערפאָלג האָט איהר בעמאַכט איהר האַרציג זינגען די פאָלקס־לידער און חזנישע ניגונים. אַ צייטונג אין ליבאַווע (לעטלאַנד) האָט געשריבען ווען זי האָט דאָרט געגעבען עטליכע גאַסט־שפּילען, אַז דער ליבאַווער חזן, דאַרף זיין ביי

פאני רובינא

פאַני רובינאַ אַ משורר ווען זי זינגט אַ חזנישע תפילה.

ווענען פאַני רובינאַ האָבען זיך די גרעסטע מבינים אָפּגערופען, אַז זי איז אַ „מנגנת גדולה" קיין וואונדער נישט איז, זי שטאַמט דאָך פון אַ מוזיקאַלישער פ"מ. איהר פאָטער ישראל רובין איז דער דיריגענט פון דער היגער אַלט־שטאָט שול, איהר ברודער אַ זייער יונגע אָבער שוין טאַלאַנטירטער קאָמפּאָזיטאָר און מוזיקער הערץ רובין וועט ביי זיין שוועסטערס קאָנצערט דעם 23־טען אויגוסט אין פילהאַרמאָניע־זאַל, דיריגירען מיט'ן לאָדזער סימפאָנישען אָרקעסטער, וועלכער וועט בעגלייטען פאַני רובינאַ.

די לידער וועלכע פאַני רובינאַ וועט אויף דעם קאָנצערט זינגען, האָט איהר ברודער הערץ רובין אָרקעסטרירט פאַר'ן גאַנצען סימפאָנישען אָרקעסטער.

פאַני רובינאַ איז שוין אויסגעווען אַ וועלט, אַ חוץ פון די אויבענדערמאַנטע שטעט, האָט זי שוין געזונגען אין קאָוונע, בערלין, בריקסעל, אַנטווערפּען, פאַראַיאָהרען זומער האָט זי געשפּילט 8 וואָכען אין וואַרשא מיט'ן גרעסטען ערפאָלג. זי האָט אויך געזונגען 24 וואָכען אין אַפריקע, קעפּטאָון־יאָהאַנעסבורג, פאַני רובינאַ פלעגט ענטציקען דעם מעהרסטען טייל ליטווישע יודען וועלכע פלעגען דאָרט קומען אין טעאַטער מיט איהר אָפּזונגען אַ חזנישען ניגון. ביי דער געלעגענהייט וועט פאַני רובינאַ אָנשרייבען איינצעלהייטען, וועלכע ס'איז איהר בעקאַנט פון יודישען לעבען אין אַפריקאַ. איצט האָט פאַני רובינאַ איינלאַדונגען צו פאָהרען קיין אַרגענטינאַ, אַמעריקאַ, ווין, רומעניען, וואו זי וועט איינגיכען פאָהרען.

חשק אויף 300 דאלאר
א בהנם'דיגע גלוסטונג איז עס, נעבעך געווען

(א) דער חתונה־געהאַט/ער באַלאַבעטעל, ישראל האַרענדאַוש (פון פראַנצישקאַנער 20) האָט זיך אין מערץ 1930 בעקענט מיט דער שיעראַדזער מיידעל שיינדעל־מרים שווערין, אַ טאָכטער פון אַ שיעראַדזער פערמעגליכען סוחר. אַ סברא, אַז דאָס מיידעל איז איהם געפעלען געוואָרען, און נאָך מעהר געפעלען — איהרע 300 דאָלאַר. צום שידוך האָט עס אָבער נישט געקאָנט קומען ביז ער וועט בריינגען אַ גט. מילא, אַ גט — איז אַ גט! איז ער אַוועק צו אַ גט־מייסטער בשם פינקוס פלעטמאַן (אויף מליבאַרסקאַ 7) און דער דאָזיגער ספּעציאַליסט מיט נאָך צוויי בעהעלפער זיינע: יאַנקעל דינאַוויטש (ליפּאָוואַ 9) און ישראל אהרן יערוואַב (לוטאָמירסקאַ 15) האָבען איהם זאַלבאַדריט אויסגעאַרבייט אַ גט מיט דער חתימה פון אַ רב „משה פינקעלשטיין מק"ק כאיני תחת לאָדז" (ס'הייסט: פון כאיני הינטער לאָדז)

אַז האַרענדאַוש האָט געוויזען דעם דאָזיגען „כשר'ען דאָקומענט" זיין צוקונפטיגען שווער, האָט יענער איינגעלייגט אין אַ באַנק אויף זיין קאָנטאָ 1300 גילדען כסף מזומן, און לזה איהם איינגעאָרדענט אַ וואוינונג... אָבער אַז ס'איז שוין געוואָרען קרוב צו זמן חתונה און דער דאָקומענט האָט אַריבערגעוואַנדערט אין דער שיעראַדזער יודישער גמינע האָט מען זיך דאָרט געכאַפּט, אַז אַזאַ הרב פינקעלשטיין מק"ק כאיני איז נאָך נישט געבוירען געוואָרען, און אַז דער דאָקומענט בכלל איז אַ געפעלשטער.

סוף מעשה איז, אַז פלעטמאַן און דינאַוויטש האָבען נעכטען בעקומען פון געריכט — צו 4 חדשים טורמע און האַרענדאַוש (דער בעל שמחה אַליין, הייסט עס), מיט יערוואַב זענען דערווייל מחמת מאַנגעל אין בעווייזען, בעפרייט געוואָרען.

MYDŁO kollontay
Z PRALKĄ
jest lepsze...
pierze, chroni, oszczędza
209a

יוליוש קינדערמאן

דער פערשטאָרבענער אינדוסטריעלער יוליוש ראָבערט קינדערמאַן איז געבוירען געוואָרען אין לאָדז דעם 1־טען אפּריל 1866, אלס זוהן פון בעקאַנטען דייטשען אינדוסטריעלער פראַנץ קינדערמאַן.

די ערשטע לעהרע האָט ער בעקומען אין די לאָדזער שולען, וואו ער האָט אויך בעקומען א טעכנישע אויסבילדונג, און ער איז שפּעטער אריינגעטרעטען אין זיין פאָטערס געשעפט.

אין יאָהר 1892 גרינדעט ער אַן אייגענע אונטערנעמונג, וועלכע עקזיסטירט ביז'ן הייַנטיגען טאָג. אין יאָהר 1922 ווערט דאָס געשעפט פערוואַנדעלט אין אַן אַקציען־געזעלשאַפט.

א דאַנק זיין ענערגיע און סוחרישען חוש, ענטוויקעלט ער זיין געשעפט אויף א גאַר הויכער מדרגה, און אויב די דאָזיגע טעקסטיל פירמע האָט, נישט קוקענדיג אויף דעם שווערען ווירטשאַפטליכען קריזיס, ווייניגער געליטען פון אנדערע לאָדזער פירמעס, זענען עס די פערדינסטען פון דעם פערשטאָרבענעם יוליוש קינדערמאַן.

דער פערשטאָרבענער האָט אויך גענומען א לעבהאַפטען אנטייל אין'ן געזעלשאַפטליכען געביט. צווישען אנדערע, האָט ער א טעטיגען אנטייל גענומען ביי די לאָדזער פרייוויליגע פייערלעשער.

אַלס גרויס־אינדוסטריעלער, איז ער געשטאַנען אין קאָנטאַקט מיט'ן לאָדזער יודישען סוחרטום, מיט וועלכע ער איז געשטאַנען אין פריינדליכע בעציהונגען.

דער טויט פון יוליוש קינדערמאַן האָט אין די סוחרישע ווי אין די געזעלשאַפטליכע קרייזען ארויסגערופען א פערשטענדליכען טרויער.

די לאדזער עקסקורסיע קיין א"י אונטער דער לייטונג פון אינז. י. זעלינסקי

דינסטאַג ד. 23־טען ד. ח. פאָהרט אָפּ פון וואַרשאַווער הויפּט־וואָקזאַל די צווייטע גרופּע עקסקורסאַנטען קיין ארץ־ישראל אונטער דער לייטונג פון אינז. י. זעלינסקי.

די דריטע גרופּע פאָהרט אָפּ ד. 22־טען סעפּטעמבער.

כאיני „קאנקורירט"...

(2) ווי בעקאַנט האָט דער שטאָטישער קאָמיטעט צו העלפען אַרבייטסלאָזע, בעגרעניצט זייט עטליכע חדשים די דערנעהרונגס־אַקציע, רעדוצירענדיג די סומען אויף מיטאָגען פאַר אַרבייטסלאָזע: פאַר פיזישע־פון 20 אויף 10 גראָשען, און פאַר גייסטיגע־פון 50 אויף 20 גראָשען.

כאיני „קאָנקורירט" אָבער אין דער הינזיכט מיט דעם שטאָטישען קאָמיטעט און פּסיגנירט אויף אַ מיטאָג פון אַן אַרבייטסלאָזען (נישט קיין נפקא מינה־סיי פאַר גייסטיגע, סיי פאַר פיזישע) 25 גראָשען, וועלכע די פּראַינטערעסירטע בעקומען אין נאַטור—און שוה כסף.

די גרויסע טריקאטאזש־אינדוסטריע
האט אונטערגעשריבען א קאלעקטיווען אפמאך

(2) לויט ווי מיר האָבען שוין געמאָלדען אין פערגאַנגענעם אונטערגעשריבען געוואָרען אַ קאָלעקטיווער אָפּמאַך, נאָך אַ 6 וואָכענדיגען שטרייק—אין דער קליינער און מיטעלער טריקאָטאַזש אינדוסטריע.

נעכטען האָבען די פאָרשטייער פון דער גרויסער טריקאָטאַזש אינדוסטריע צוזאַמענגערופען אַ קאָנפערענץ מיט די פאָרשטייער פון די אַרבייטער.

נאָך אַ קורצע בעראַטונג איז אונטערגעשריבען געוואָרען אַ קאָלעקטיווער אָפּמאַך אויף די זעלבע בעדינגונגען, וואָס אין דער קליינער און מיטעלער אינדוסטריע, ד. ה. מיטן בעשטעטיגען די לוינען פון יאָהר 1924 צושלעגליך 10 פּראָצענט.

ס'איז כדאי צו בעמערקען, אַז דער שטרייק איז אויסגעבראָכען, ווייל די גרויס־אינדוסטריע האָט געוואָלט רייסען די לוינען מיט 25 פּראָצענט.

גאנץ לאדז רעדט וועגעז דעם גרויסען גראף־קאלי־יובילײ
וואָס קומט פאַר מיטוואָך, ד. 24 ד. ח. אין יודישען טעאַטער אין „פילהאַרמאָניע"
וואָס ווערט געשפּילט?
„רייזעלע פון כינא"
קאָמישע אָפּערעטע אין 3 אַקטען, אויסגעפיהרט פון דער פילהאַרמאָניע־טרופּע
מיט דער ליבלינגס־סובּרעטין מ' קאַראַלאָוואַ און קאַמבּאַראָוו אָן דער שפּיץ.
ווער בעטייליגט זיך אין דעם יובילײ: צו דעם יום־טוב קומען ספּעציעל פון וואַרשאַ די בעקאַנטע יודישע הומאָריסטען: דער טונקעלער, לוסטיגער פעסימיסט און נאַדעלמאַן
אין פּראָגראַם בעטייליגען זיך: אַרטיסט יוסף סטרוגאַטש (פאָלקס־לידער), כאַראַקטער־קאָמיקער קוריץ (קופּלעטען), מ' קאַראַלאָוואַ (לידער), שמעון דזשיגאַן (מאָנאָלאָג), פּוילישער דיכטער שעפּטעל (אייגענע ווערק), לייב שריפטזעצער (הומאָרעסקע). אחרון אחרון חביב — דער לעצטער טרעט אויף דער בעל־היובל גראַף קאַלי מיט זיינע נייעסטע הומאָריסטישע לידער.
קורץ: דאָס וועט זיין אַן אָוונט פון הומאָר, פרייד און געלעכטער, וועלכער וועט לאַנג בלייבען אין זכרון. דער קליינער טייל פערבליבענע בילעטען ביי דער פילהאַרמאָניע־קאַסע

די גרויסע פאלקס-פערוויילונג פון לעגיאניסטען-פערבאנד

וואס האט געזאלט פארקומען דעם 7 ד. ח. אינ'ם סטעפאנסקי-פארק, איז אפגעלייגט געווארען אויף זונטאג, דעם 21 ד. ח.

אין פראגראם — א רייהע אינטערעסאנטע אטראקציעס.

גוסטאוו שמיידלער
אויף דער גארטען-פערוויילונג לטובת „תומכי אורחים"

זונטאג, דעם 21־טען וועט פארקומען אין גארטען העלענאוו א פערוויילונג לטובת „תומכי אורחים" אויף דער עסטראדע וועט צוו. אנדערע אויסטרעטען דער וועלט בעריהמטער אפערען זינגער גוסטאוו שמיידלער פון איטאליען, וועלכער אדורכרייזענדיג די שטאט לאדז באך וויען וועט לטובת „תומכי אורחים" אויפטרעטען מיט א איינציגען קאנצערט, פון פעשידענע אריעס און אויך אייניגע יודישע לידער ס'איז צו ערווארטען אז די גארטען פערוויילונג וועט גינסטיג בעזוכט ווערען.

„העי, די ווייבער קומען!.."

דאס איז דער נאמען פון דער פרעהליכער רעוויע, וואס וועט מארגען, שבת, געגעבען ווערען אין פארק העלענאוו, אויסגעפיהרט פון די בעסטע פוילישע און יודישע ארטיסטען, ס'וועט אויך געגעבען ווערען א גרויסער קאנצערט אויסגעפיהרט פון גאנצען סימפאנישען ארקעסטער אינטער דער לייטונג פון דיר. סצווארין פעטרושקא. אויסער דעם א גרויסער „פייף-א-קלאק" אויף די לופט, און ביינאכט א טאנץ-פערוויילונג מיט פיל אטראקציעס

„רייזעלע פון כינע" מיט מרים קאראלאווא אין פילהארמאניע

היינט, פרייטאג, און מארגען שבת ווערט אין פילהארמאניע אויסגעפיהרט מיט'ן אנטייל פון דער שוין זעהר בעליבטע ארטיסטין מרים קאראלאווא. די קאמישע אפערעטע „רייזעלע פון כינע".

מארגען, שבת. 4 ביינאג, ווערט צום לעצטען מאל געשפילט די זעהר קאמישע אפערעטע „די אונגארישע קרעטשמע.

היינט, פייערליכע פרעמיערע אין „סקאלא"-טעאטער

נאך זעהר גרויסע צוגרייטונגען, ווערט היינט געגעבען אין „סקאלא"-טעאטער די פרעמיערע „מאדאם לאענגרין" מיט מאגדא קארמען אין דער הויפטראל.

די דאזיגע זעהר פרעהליכע קאמעדיע איז אנגעשריבען געווארען דורך די בעוואוסטע קאמעדיען-שרייבער פ. לונטשער און א. פרידמאן אין דער דייטשער שפראך, פאר דער דייטשער ביהנע אין וועלכע שפראך די פרוי מאגדא קארמען האט גאסטראלירט אויף דער דייטשער ביהנע.

איצט, איז פרוי מאגדא קארמען אריבער אויף דער יודישער ביהנע.

היינט פרעמיערע פון ה. לייוויקס „ארעמע מלוכה" ביי די „ווילנער"

היינט פרייטאג ד. 19 ד. ח. האלב 10 אווענד שטעלען די ווילנער די פירטע פרעמיערע פון דעם סעזאן.

אין זיין שאפונגספולע דראמע „ארעמע מלוכה" שילדערט דער דיכטער פון „גולם" א קעניגרייך פון בעטלער. וואו עס הערשען די זעלבע געזעצען.ליידענשאפטען, קאמפען ווי אין דער מלוכה פון רייכע. די דראמע איז טיף פסיכאלאגיש און שטארק עמאציאנעל.

פון „גאנג"

די נייע פרעמיערע פון דעם דאזיגען סימפאטישען טעאטער, טראגט דעם נאמען „אלימפיאדע פון הומאר".

די פרעמיערע האט געהאט גרויס ערפאלג, די כארעאגראפישע לייטונג ליגט אין די הענד פון דעם בעקאנטען באלעט פון דער פאוענער אפערע ק. אסטראווסקי. רעזשי וויסאדאווסקי.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 19 אויגוסט

11,58 צייט-סיגנאל, 12,10 טעגליכער פרעסע-איבערזיכט, 12,40 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט, 12.45 גראמאפאן-פליטען, 3,35 גראמאפאן-פליטען, 4,35 קאמוניקאט פאר פישער און שיפער. 4,40 רעפעראט, 5 קאנצערט, 6 פארלעזונג, 6.20 לייכטע און טאנץ-מוזיק, 7,15 פערשידענעס, 7,35 ראדיא-פרעסע, 7,45 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער, רעפערטואר פון די טעאטערן. 8 סימפאנישער קאנצערט, 9,30 פרעסע-בעריכט, 9,55 קאמוניקאט פאר לופטפליה-קאמוניקאציע, 10 מעלאדיעס פון קלאנג-פילם, 10,40 ספארט-ידיעות, 10,50 טאנץ-מוזיק.

* * *

אויסלאנד

7,55 הילווערסום-סימפ. קאנצערט, 8 לאנדאן—בעטהאווען-אווענד, 8.30 מיילאנד—אפערע, 8,45 שטוטגארט—קאנצערט, 9 רוים—אפערע, 9,10 לייפציג—קאנצערט.

שבת דעם 20 אויגוסט

11,58 צייט-סיגנאל. 12,10 טעגליכער פרעסע-איבערזיכט, 12,40 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט, 12,45 גראמאפאן פליטען, 3,40 אוידיציע פאר קינדער, 4.05 גראמאפאן-פליטען, 4,35 קאמוניקאט פאר פישער און שיפער, 4,40 רעפעראט 5 נאכמיטאג-קאנצערט, 6 רעפעראט, 6.50 לייכטע מוזיק, 7.15 פערשידענעס, 7,35 ראדיא-פרעסע, 7,45 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס קאמער, רעפערטואר פון די טעאטערן, 8 לייכטע מוזיק, 9,50 פרעסע-בעריכט, 9,55 קאמוניקאט פאר לופטפליה-קאמוניקאציע, 10,05 שאפען-קאנצערט, 10,40 ספארט-ידיעות. 10,50 טראנסמיסיע פון קראקא, 10,55 טאנץ-מוזיק.

* * *

אויסלאנד

7 45 שטראסבורג – קאמישע אפערעטע, 8 בערלין—פאפורי, 8 דאווענטרי—קאנצערט.

צו בעקומען שוין פון 90 גר. אן.

מעלדונגען

אלג. פראפ. לאנדעס - פעראיין פון באקליידונג-ארבייטער אין פוילען, אפטיילונג אין לאדזש, בזשעזשינער 5

אכטונג, דאמען-מאגאזין - ארבייטער!

שבת, ד. 20-טען אויגוסט, 10 א זייגער פריה קומט פאר אין פעראיינס-לאקאל, בזשעזשינער 5 א גרויסע פאך-פערזאמלונג פון דאמען-מאגאזין-ארבייטער א. ד. ט. 1) בעריכט פון דער געמיינזאמער קאנפערענץ 2) אונזערע אויפגאבען, אלע ארבייטער דארפען אומבעדינגט קומען!

די פאך-קאמיסיע פון דאמען-מאגאזין-ארבעטער

איינשרייבונגען אויף פראפעסיאנעלע פאך־קורסען פון „ארט" וואלטשאנסקא 27, טעל. 23־111

עס ווערען אנגענומען איינשרייבונגען אויף פאלגענדע קורסען און ווארשטאטען:

1. מעכאנישע רונד־טריקאטאזש־ארבייט
2. מעכאנישע רונדזאקען ארבייט
3. מעכאנישע וועבעריי, ענגליש און קארט
4. מעכאנישע קעטלען פון שטרימף און שקארפעטען.
5. מעכאניש שפולען און טרייבען
6. סוויטער־שטריקעריי פון פארצייכנער
7. הענטשקע־ארבייט אויף שליטען־מאשינען
8. ראדיא־טעכניק (טעאריע און בוי פון אפאראט).
9. גארטעען־ארבייט מיט מאדעלירען און צושניידען
10. פרויען־שניידעריי מיט צושניידען
11. מאשין־האפט מיט פערצייכנען
12. האנד־שטיקעריי אלע טעכניקען.
13. וועשנייעריי מיט צושניידען.
14. הוט־פוצעריי
15. אנדולאציע און האר־פארבען
16. מאניקיר.
17. צושניידער־קורסען פאר הערען און דאמען שניידער.

Gimnazjum Żeńskie Klary Wolfsonowej
ul. POMORSKA 18, tel. 207-86 (w ogrodzie).

Zapisy do wszystkich klas od wstępnej do ósmej włącznie przyjmuje kancelarja codziennie od 10 do 1 i od 5—7.

Czesne niskie dostosowane do obecnych warunków.

Przy Gimnazjum istnieje wzorowo prowadzone przedszkole i 7-Klasowa Szkoła Prywatna. Lokal został powiększony o 1 piętro.

Uwaga I: Jednocześnie, celem przygotowania uczenic do pracy zarobkowej, zostają otwarte specjalne kursy zawodowe.

Uwaga II: Dla niezamożnych, a bardzo zdolnych uczenic dwa bezpłatne miejsca w kl. IV (konkurs)

Gimnazjum Żeńskie
Józefa Aba w Łodzi
Zielona 10, tel. 122-12
איינשרייבונגען פון די קאנדידאטקעס נעהמט אן דער סעקרעטאריאט פון 22-טען אויגוסט פון 10 ביז 1.
Dyrekcja.
4946

PORADNIA WENEROLOGICZNAZ
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר ווענערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנזיליומס מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערווען-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט לאסמעטיק.
-- טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען, זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
- בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען
וויזיט 3 זל.

חדר „תורה ודת"
עם גן-ילדים
פל. וואלבאשעשי (נייע שטאט) 6
מאכט בעקאנט דאס נאך א גרינדליכען רעמאנט ווערט דאס חדר צום נייעם שול-יאהר פולשטענדיג רעארגאניזירט און פערפולקאמט אויף אלע געביטען פון למודי קודש און למודי חול.
איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אויפ'ן קומענדיגען שול-יאהר 1932/33 אין אלע מחלקות ווי אויך אין גן-ילדים (פרעבעל-שול) קומען פאר יעדען טאג פון 9–1 בייטאג.
עלטערן! פערשרייבט אייערע קינדער אין חדר „תורה ודת", וואו סווערט געלייגט גרויס אכט אויף דער ערציהונג און דרך-ארץ'דיגע אויפפיהרונג און ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים ספעציאליסטען תורה ודרך ארץ און אלעס, וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען!
קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיים געפיהרט דורך א ספעציעלען מענש.
צוליב'ן קריזיס — הנחה-פרייזען.

Długoletni
buchalter
korespondent z dużą praktyką podatkową ma kilka godzin dziennie wolnych.
Oferty sub. „Podatkowiec" 0767

אויפפאדערונג
איך פאדער אויף דעם ה' ישעיה מאנעלא פון וואסכאדניא 6, וועלכער איז שולדיג דירה-געלד פאר צירקא 2 יאהר, דאס ער זאל זיך ארויסציהען פון דער וואוינונג ביז ד. 23 אויגוסט. אויב ער וועט זיך ארויסציהען ביז'ן אויבענדערמאנטען טערמין פערפליכטע איך מיך איהם צו געבען טויזענד זל. אימפאלס נישט. וועל איך זיין געצווינגען אויסצופיהרען די עקסמיסיע און נעם פון זיך אראפ יעדע פעראנטווארטליכקייט.
מיט אכטונג דער אדמיניסטראטאר

MORTIN
PRIMA // W BLASZANYM ROZPYLACZU
NISZCZY DOSZCZĘTNIE KARALUCHY PLUSKWY MUCHY, MOLE PCHŁY I T. P.

קויפט נור פון די 1-טע קוועלע
גרויסער אויסוואהל
שפאצירוואגענס
אייזען - גיסעל-
בעטען
מאטראצען
„Patent" ספרענזינאווע
ווידזשימאטשקעס אמעריקאנער
צו בעקומען אין פאבריקס-לאגער
„DOBROPOL", Łódź
Piotrkowska 73 (אין הויף)

Dr. med.
W. Eychner
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
וואלנט איצט 4 צעגעלניאנא 4
(נעבן קינא „טשארי") טעל. 72-134
נעהמט אן פון 2 – 4 ½ און פון 7 – 8 אווענד

ווערקשטעל
פון
שירמס
און שפאציר-
שטעקענס
ס. פייגענבוים,
לאדז, נארוטאוויטשא 19
עמפפעהלט אין א רייכען אויסוואהל פון קאלירטע דאמען- און מענער-שירמס און שטעקנס צו קאנקורענץ-פרייזען.
נעמט אן אלערליי רעפאראטורן פון שירמס און שטעקנס

בוכהאלטעריע
איינפאכע און דאפעלטע
איטאליענישע און אמעריקאנישע
חי אויך מאשין-שרייבען און רעכענען לערן איך אויס גרינדליך פאר 25 זל. מיט א קורצער מעטאדע און פערלויף פון 1 חודש 15 זל. בלויז מאשין-שרייבען אין משך פון 3 וואכען נור 6 זל. סילינסקיעגא 50, קווער-אפיצינע 1-טער שט. מיר ערטיילן אויך קארעספאנדענץ, האנדעלס-ארימעטיק און סטענאגראפיע.
פאר די וואס ענדיגען בוכהאלטעריע און קארעספאנדענץ — סטענאגראפיע אומזיסט.

LEK. DENT.
SZPERLING
Zawadzka 1, tel. 143-06
powrócił.

בּיליגער ווי איבעראל

אויפ׳ן זומער-סעזאָן פעלר-בעטלעך פון אייגענער אויסאַר־בייטונג. לעזשאַקעס, האמאקעס, קינדער-בענקעלעך, אייזערנע צוזאַמלייג-בעטלעך, מאטראַצען. ספּאָרט-וועגעלעך צו פאַבּריק - פרייזען עמפּפעהלט

KRAJOWA CENTRALA ŁOZEK

66 Piotrkowska 66

פאָדערט איבעראַל די בעוואוסטע פעלר-בעטען מיט דער פירמע „CENTRA"

בעמ.: כ׳בּאָרג אויס בעטלעך אויף זומער-וואוינונגען

קױכען מאָדערנע מעבעל, קאָרידאָרען

און קינדער-צימערן

עמפּפעהלט די בעקאַנטע פירמע

SZ. DZIĘCIARSKI

פּיעטריקאָווער 16, אין הויף

צו נידריגע פרייזען.

„SANATO"

כירורגיש-וועכנעריז-אנשטאַלט

אגראַדאָווא 10, טעל. 213-57

1-טע און 2-טע קלאַס

גינעקאלאגיש-וועכנעריז-אבטיילונג

ד״ר מעד. ש. אייגער, ד״ר מעד. י. בוים, ד״ר מעד. רייטלער-סוריאנסקא ד״ר מעד. וו. אייכנער

פּרייז פון א געבורט

אין 2-טען קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס-מיטלען

200 זל.

אויפזיכט איבערן קינד ד״ר מעד. י. פּאלאַסאָוו

כירורגישע אָפּטיילונגפון ד״ר מעד. מ. קאַנטאָר.

לעטשניצע

פון דאקטוירים-ספּעציאַליסטען

17 זגיערזשער 17,

טעלעפאָן 116-33

ס׳נעהמען אָן דאָקטוירים פון אַלע ספּעציאַליטעטען ד״ר גאָלדשטיין-פּאלאַק, ד״ר יוסטמאַן, ד״ר מ. קאַנטאָר, ד״ר ציענג, ד״ר ראַקאָווסקי, ד״ר ראַזענצווייג, ד״ר רוזשאַנער, ד״ר ווײַנבערג, ד״ר סטופּעל. צאָהן-ארצט גראַדזיענטשיק-קאראַשיאָווא

ווי אויך וויזיטען אין שטאָט.

רענטגען-בעשטראַלונגען, קווארץ, דיאַטערמיע, עלעקטריזאַציע, און ערצטליכע אַנאַליזען.

Dr. med. Haltrecht

ספּעציאַל-ארצט פאַר הויט-

און געשלעכטס-קראַנקהייטען

פּיעטריקאָווער 10, טעל. 245-21

נעמט אָן פון 12.30 ביז 1.30 און פון 5–9 אָוו.

זונטאָג פון 10–1 בייטאָג.

פאַר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע - פּרייזען.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע

אַנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אָן פון 8–11 און פון 5–9 אָוו.

זונטאָג און יום-טוב פון 9–1 פאַרמ.

בעזונדערער ווארטע-זאַל פאַר פרויען

Dr. med REICHER

פּאָלודניאָווא 28, טעל. 20193

ספּעציאַל-ארצט פאַר מענער-שוואַכע-בעהאַנדלונג

קינדערלאָזיגקייט און סעקסועלע בעראַטונגען

צוריקגעקעהרט.

נעהמט אָן פון 8 — 11 פריה און פון 5 — 8 אָוונד

זונטאָג און יום-טובים פון 9 — 1 בייטאָג.

Dr. med.

M. TAUBENHAUS

פרויען- און אקושעריע-קראַנקהייטען

זגערזשער 11, טעל. 246-09

נעהמט אָן פון 1–3 און פון 5–8 אָוו.

Doktór

Z. ARONSON

פרויען-ארצט

צוריקגעקעהרט

4629

אַלע דאַרפען וויסען

אַז די פירמע

פּערדער זגערזשער 7

לוטאָמיערסקא 2 און זגערזשער 20

איז די איינציגע קוועלע, וואו מען קריגט אַמביליגסטען צו קויפען

דאַמען- און מענער-היטען

פון די נייעסטע פאַסאָנען און מאָדערנסטע קאָלירען, און גלייכצייטיג ווערט אָנגענומען צו איבערפאַסאָנירען מענער- און דאַמען-היטען פון גאַר אַלט אויף גענצליך נײַ און אַלעס צו ביליגע פּרייזען און רעעלע בעהאַנדלונג.

געדענקט די אַדרעסען!

„PRACA"

געזעלש. צו פערשפּרייטען פאַך-אַרבייט צווישען יודישע פרויען

וואָלטשאַנסקא 21, טעל. 167-15

ס׳ווערען אָנגענומען איינשרייבונגען פון שילערינס אויף פאָלג. אָפּטיילונגען: 1) גאָרסעטען-פאַך, 2) דאַמען-שניידעריי, 3) האַנד-שטיקעריי, 4) היטען-פוצערינס, 5) וועש-נייהערינס, 6) אָנדולאַציעס און 7) מאַניקור.

4641

דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג פון 9–1 און 3–6

Z PRAWAMI GIMNAZJÓW PAŃSTWOWYCH

Zeńskie Gimnazjum Tow. „KULTURA"

Łódź, Wólczańska Nr. 123 (tel. 174-85)

Zapisy kandydatek do wszystkich klas gimnazjum przyjmuje sekretarjat codziennie od godz. 10-ej do 1-ej w południe. **Opłaty niskie.**

Za dzieci pracowników państwowych czesne wpłaca Skarb Państwa.

Dyrektorka: **H. Manugiewiczowa.**

Równocześnie sekretarjat przyjmuje zapisy do prywatnej szkoły powszechnej Tow. „Kultura" – opłaty od 15 do 25 złotych. 4906

ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA

„FERRUM"

Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN

Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20

פיהרט אוים שנעל, פּינקטליך און צו בעדייטענד ערמעסיגטע פרייזען

זעמטליכע אָפּגוסען פון גרויסע אייזען לויט אייגענע

אדער צוגעשיקטע מאָדעלען און צייכנונגען

זעמטליכע מעכאַנישע בעאַרבייטונג פון מעטאַלען

וויכטיג בײַעס

— פאַר —

סוויטער- און טריקאָטאַזש-פאַבּריקאַנטען!

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט, אַז אונזערע

רייז-פערשלוסן

זענען נאָר צו בעקומען ביי אונזער אויסשליסליכען פערטרעטער

הורט-גאַלאַנטעריע-געשעפט

ה. אפּפעלבוים

לאָדז, פּולנאָצנאַ 2

טעלעפאָן 142-92

בעמערקונג: פון 1. אויגוסט זענען די פרייזען בעדייטענד רעדוצירט.

„REOR" מיט אַכטונג

sp. z ogr. odp.

SZKOŁA PRZEMYSŁOWA

Towarzystwa Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów w Łodzi

Pomorska 46/48, tel. 163-80

אָפּטיילונגען: מעכאַנישער, עלעקטראָטעכנישער און וועבעריי.

אָנמעלדונגען פון קאַנדידאַטען אויפ׳ן ערשטען קורס נעהמט אָן די קאַנצעלאַריע פון דער שולע יעדען טאָג פון 10 פריה ביז 2 נאָכמ. 4922

שטריקמאַשינען - DUBIED

זענען ערשטקלאַסיג און אונאיבערשטיגבאַר אין קוואַליטעט און פּרעציזקייט.

פאָדערט ביי בעדאַרף דירעקט ביים פערטרעטער:

EMIL HENKE, ŁODŹ

SW. ANNY 21. TELEFON 213-94.

וויכטיג פאַר לאָדז און פּראָווינץ!

מצבות פון 30 זל. אַן

ביז צו די טייערסטע גראַניט-דענקמאַלען

איהר איך אויס ביליג און סאָליד. אויף וואונש בעזוך איך די ג׳ קונדשאַפט אויך אויף דער פּראָווינץ קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אַכטונג פירמע „GRANIT"

לאָדז, פּאָמאָרסקא 39. 8138

Dr. HELLER

ספּעציאַליסט פאַר הויט, ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע

האָט זיך איבערגעצויגען אויף

טראַוגוטאַ 8, טעל. 179-89

נעמט אָן ביז 10 פריה און פון 4—8 אָוונד, פאַר פרויען פון 4—5 נאָכמ. אין אַ ספּעציעלען ווארטע-זאַל. זונטאָג און חגאות פון 11—2.

פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען.

Doktór

Łagunowski

Piotrkowska 70

i róg Traugutta

Tel. 181-83.

choróby skórne, weneryczne i moczopłciowe

(Naświetlania promieniami Roentgena.

Przyjmuje od 8^{30} do $9^{1}/_{2}$ rano, od 1-ej do 2^{30} pp od 6 do 8^{30} w., w niedziele i święta od 9 do 11^{30} rano.

Samochody

moto i cykle używane.

Kupno, sprzedaż, komis zamiana.

Auto-Agencja

Gdańska 82 tel. 189-28

ערפינדונג.

פּאָווידלע פון קרײַטעכצער

געגען אַסטמאַ, שווינדזוכט און סוכאַטעס

ערפינדען דורך סט. שליוואַנסקי אין 1902 י. איז דאָס איינציגע מיטעל, וואָס פערהיט געגען די דאָזיגע קראַנקהייטען. וועגען זייערווירקזאַמקייט און ערפאָלג בעשטעטיגען אַ רייה פון איבער 3 טויזענד דאַנק בריף, וועלכע מ׳קען צו יעדער צייט נאָכקוקען.

Wytwórnia „POWIDEŁ ZIOŁOWYCH"

געפינט זיך אין לאָדז

בּזשעזשינער 33

Stanisław SLIWAŃSKI.

אַמביליגסטען און רעעלסטען קויפט מען

מעטאַל-בעטען, מאַטראַצען אַלערארט

קינדער-וועגעלעך

אין אַ גרויסען אויסוואַהל ווירשימאַטשקעס, אייזן-קאַסטענס, פעלר-בעטען-פּאַטענט Perfekt א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע

קאָנקורענץ פון 1896

J. B. WOŁKOWYSKI

פאַבריקס-לאַגער:

Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.

בעמערקונג: ס׳ווערען אויסגעבאָרגט בעטען אויף זומערוואוינונגען.

זיכערע הילף און אַ רפואה

אהן אַ אָפּעראַציע, אָן בלוט, אהן אַ מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאַר קראַנקע אויף קילעס פאַר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע קאַליקעס אין גוף פאַר הויקערס און פיס

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראָך ווערט גרוים אַזוי ווי אַ מענשען-קאָפּ, אָדער אַזוי ווי אַ הענטער-קאָפּ און עס פאַלט אַריין אין דעם פיס און דער קראַנקער איז אין אַ גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטאַרבט. ספּעציעל גוטע הייל באַנדאַזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פּראָפעסאָרען מיט מיינע בעהאַנדלונג און פון דײַטשען פּראָפעסאָר

דאָקטאָר בראָכירורגישער בעזייטיגען זיכער דעם שווערסטען און געפעהרליכסטען ברוך, אויך פאַר הויקערס, לייטונגען מיט הייל-גאַרטעטען און אַפּאַראַטען פאַר פערקרומטע פיס און פלאַט-פיס, ספּעציעלע איינלאַגען און די שיך קינסטליכע גוטענע פיס און הענד, גוטענע זאָקען, פאַר די גרעסטע קראַנקע ערדען. עמפּפאַנגט פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונד

אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10, tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערשײַנען פון די קראַנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד״ר בּאָראַנטש, פּראָפ. ד״ר י. מאָרישלער, פּראָפ. ד״ר בר. קיעלאַנאָווסקי און אויך אַנדערע.

מיר נעהמען אויך אָן פּערזענליכע פון דער קראַנקען-קאַסע.

דאַנקזאַגונג.

דעם ה׳ ד״ר. י. ראַפּאַפּאָרט, דעם ספּעציאַליסט פון דער הייל-אָרטאָפּעדיע, וואוינהאַפט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקא 10, דאַנק איך הערצליך פאַר׳ן אָפּרעטעווען מײַן קינד פון אַ שווערער פערקריפּלונג (פּאַראַליזש פון די פיס) דורכ׳ן פערלענגען אַ ספּעציעלען הייל-אָרטאָפּעדישען גאָרסעט לויט זײַן מעטאָדע. דאָס קינד איז איצט גענצליך געזונד און גלײַך.

(—) **Szklárowie.**

קלאנג-קינא-טעאטער
Grand-Kino
אָנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג

היינט און פאלגענדע טעג! — — — טענץ! הולאַנקעס! אייגענווילינקייט! — — — מעכטיגע געגענווארטיגע זיטען-דראַמע א.ג.
קעניגין פון דאנסינגען
— — אין די הויפטראָלען: — —
LOIS MORAN, WALTER BYRON, MAC CLARKE — i PHILIPS HALMES —
רעזשיסער Chandler Sprague — — וואָכען-זשורנאַל FOX — — נישט קוקענדיג אויף'ן טייערען בילד זענען די פרייזען נישט געהעכערט.

קינא-טעאטער
SPLENDID
נארוטאוויטש 20

היינט און פאלג. טעג!
„בלוטיגער מזרח"
פרעכטיגע פוילישע מלחמה-עפאָפּיי
פילם, וואָס אילוסטרירט די בלוטיגע קאַמפּען פון פוילי שען זעלנער מיט דעם אנפאַלער. אין די הויפטראָלען: Ola Obarska, Ema Szabrańska
i Mieczysław Cybulski — פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער. — אָנהויב פון די סעאַנסען 4.30 נאָכמ.
רעזשי: Jan Nowina-Przybylski

איינציגער קלאנג-קינא-טעאטער
אין גארטען
RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22
אנהויב טעגליך 4 נאָכמ. שבת 2 נאָכמ. זונטאָג 12

היינט און פאלגענדע טעג! — דער מעכטיגסטער עקזאָטישער ראָמאַנס א. ג. — היינט און פאלגענדע טעג!
„די קעניגין פון דרום"
— אין די — הויפטראָלען: KAISS ROBBA i JAN MARKONI — די אקציע שפילט זיך אָפּ אין פאריז, ריוויערא — און אויף די קאראלישע אינזלען. —

ADRIA
1 גלובנא 1

קלאנג-קינא-טעאטער ▮ היינט און פאלג. טעג די שעהנע פילם-אָפּערעטע ▮ קלאנג-קינא-טעאטער
„KRYSIA LEŚNICZANKA"
אין די הויפטראָלען: **Lya Mara, Harry Liedtke**
אויסערן פּראָגראַם: קלאנג-צוגאָבע — פּאָפּולערע פרייזען פון די פלעצער — די זאַלען זענען ספּעציעל ווענטילירט.
METRO
2 פשעיאזד 2

KINO-TEATR
LIRA
אלעקסאנדראווסקא 37

היינט און פאלגענדע טעג — גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם — היינט און פאלגענדע טעג
1) „דער טייוולאנישער רעפּאָרטער" אין דער הויפּטראָל: EDDIE POLO
2) דער הערשער פון סאהארא אין דער הויפּטראָל: WŁODZIMIERZ GAJDAROW
נעכסטער שלאגער-פּראָגראַם: „די רויטע שווערד" מיט א ספּעציעל צוגעפּאַסטען רוסישען כאָר.

רעוויו-טעאטער
„GONG"
אין גארטען „SCALA"
17 שרודמיעסקא 17

קומט זעהען אונזערע אינטערנאַציאָנאַלע ארטיסטען, וועלכע וועלען פּראָדוצירען זייערע לידלען פרייטאג און שבת אויף פּויליש און יודיש. צווישען אנדערע:
Ida Erwestówna, Henryk Wróblewski, Maks Boczkowski
W. Sadowski, Nina Tomska, Nia Carra, Konrnd Ostrowski, J. Darski, ווייטער אין דער שפּיץ פון אנסאַמבל פון „Gong"
פרייזען פון די פּלעצער נור פון 50 גר. ביז 2 זל. — פאָרפערקויף אין קאַסע פון „גאָנג"
שבת און זונטאָג 3 פאָרשטעלונגען: 6, 8 און 10 אָוונט.

גייסטיגע פערגעניגען אויך הילף אין דער צייט

ווילט איהר קומען צו אייער געווינשטען ציל? ווילט אייך אָדער ס'דריקט אייך אויף'ן הארצען? נייט איהר אין א פערלעגענהייט? ווילט איהר האָבן א ראַט אין אייערע אונטערנעמונגען? ווילט איהר זיך איבערצייגען ווער ס'איז דער ווירקליכער פריינד? דאַן נעהמט צום גוט-בעקאנטען און לאַנג פון פרידן צייט דער בעוואוסטער פּיזאָגאָמיסט און גראַפאָלאָג-לעזער א ליף, דער איינציגער היסטאָריש-פּראַקטישער בעל עצה טובה, וועלכער האָט שוין פיל מענשען פון גרעסטער פערלעגענהייט ארויסגעפיהרט, ער ווייזט אן דעם וועג וויאַזוי צו קומען צום געווינשטען ציל. דערויף זאָגען עדות אלע גרעסטע וועלט-צייטונגען פון אייראָפּא און אמעריקא זאָגאר הסכמות פון רבנים, משכילים אויך דאָקטוירים און פילאָזאָפען. טעגליך ווערט אָנגענומען פון 9 פריה ביז 10 אָוונט, אויף נארוטאוויטשא 3, פראָנט 1 שטאָק היניעבא וו. 4 שילער ווערען אָנגענומען אויסצולערנען דיזער שנעל, מיט א גאראנטיע, טעאָרעטיש און פּראַקטיש חכמת היד והפרצוף. איך בלייב דאָ בלויז 4 טעג.
4943

Dr. med. H. LUBICZ
ספּעצ. פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראַנקה
צעגעלניאַנא 7, טעל. 141-32
צוריקגעקעהרט.
נעמט אָן פון 8–10 פריה, פון 12–2 נאָכמ. און פון 5–8 אָוונד. זונטאָג פון 9–11 מיטאָג. 4639

צאָהן-ארצט
St. Gelberg
זאַוואַדזקא 14, טעל. 108-33
צוריקגעקעהרט

Zapisy do wszystkich klas
pierwszej w Łodzi wzorowej
7 kl. koedukacyjnej prywatnej Szkoły Powszechnej
(prowadzonej metodą szkoły pracy) **oraz do powstającego**
Gimnazjum Męskiego Humanistycznego
Zenona Poznera
przyjmuje kancelarja przy ul. ZAWADZKIEJ 1, III p. **tel. 237-27**
Czesne w szkole powszechnej **od 20 zł.** miesięcznie
„ w gimnazjum „ **40 zł.** (IV Kl.)
Do przedszkola przyjmuje się dzieci od **4 lat.** 4904
Dzieci urzędników komunalnych i państwowych korzystają z zniżki.

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי
קליינע אנאנסען
פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פריינע פאסטענס

א טאמבוריר-ארבייטער ווערט געזוכט ביי קאהאנע, קילינסקיעגא 64. 4897

ס ווערט געזוכט א האנד-נייהערין און א מאשינערין צו דאמען-מאגאזין-קליידער, צוקערמאן, שקאלנא 28, פראנט, 2-טער שטאק. צו מעלדען זיך פון מאנטאג. 4917

ס'איז נויטיג פון זאפארט א פאמאצניק-ריכטעווער ביים שטעפער וויינפעלד, זשעראמ-סקיעגא 34. 4966

ס'ווערט געברויכט 2 מאשינערס צו פארלעך און עקספארט-הויזען, ביי י. פעלדמאן, אלעקסאנ-דריסקא 24, אין הויף, לינקס, 2-טער איינגאנג, 3-טער שטאק. 4961

ס'ווערט געזוכט א גוטער קירזשנער-גאזצלען ער זאל זיין גוט בעקאנט ביי דער מאשין. צו ערפאה-רען אין אדמינ. פון דער צייטונג. 4954

אנ'ערשטקלאסיגע מאדיסטקע ווערט געזוכט פון זאפארט, פיעטריקאווער 30 אין הויז-צענטראלע ביי מילנער, טעל. 107-56. 4913

עס ווערט געזוכט וויקאנטשארקעס צו טריקאָ-וועש, ביי א. י. דיאמענטשטיין, נאוואמיעסקא 7, רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק. 4989

וויכטיג פאר הערען-שניידער! איך לערן אויס צושניידען ערשטקלאסיגע הערען-גארדעראבען אין 2 וואכען. א קורס 50 זל. פיעטריקאווער 28. וואוינונג 25. 4941

200 זל. בעקומט דער יעניגער, וואס וועט מיר שאפען א פאסטען אלס וואזשנע אין א יודישע גימנאזיע אדער אין א אנדער אנשטאלט. אפערטען אין אדמ. פאר „200". 4944

אויף לוין. איך נעהם אן סוועטערס אויסצו-ארבייטען אויף א 9-ער 80 צענטימעטער דוביצדס געגען בילינען לוין. שוו. יאקובא 5 ליבערמאן.

איך בעט מען זאל מיר בעצאהלען, וואס מען איז מיר שולדיג מאסיל לאנד פון וואליע. נדרים און שותפות. ווער עס וויל בקשות נעהם איך בכל ענינים, איך בין ווסכאדניא 35 ביי וויינריב, ווייל איך ברויך דאס געלד צו א שדוך פאר מיין טאכטער.

Polskiego języka, korespondencji rachunkowości szybko wyucza rutynowany nauczyciel. Starszych i zapóźnionych specjalną skróconą metodą. Wólczańska 29, m. 1, front, parter. 4936

דער פערמיטלער-פערבאנד, לאדז, פיעטרי-קאווער 41 מאכט בעקאנט, אז ביי אונז אין פער-איין קען מען בעקומען פערשידענארטיגע וואוינו-נגען און פאבריקס-לאקאלען. אלץ ווערט שנעל און פינקטליך ערלעדיגט. צו ווענדען אין פערמיטלונגס-פערבאנד פיעטריקאווער 41. 4909

קויף און פערקויף

צוליב אפרייזע ביליג צו פערקויפען א האלב הויז אין בעסטען צענטרום שטאדט. אפערטען פאר „נ. פ." אונטער „פערמיטלער". 4034

געלעגענהייטליך צו פערקויפען א 8-טער שטריק-מאשין 80 צענטים. אין גוטען צושטאנד צו ערפאהרען קאמיענא 14, וו. 28 פראנט. 4948

א ביער-עפארט אין בעסטען ארדנונג און א מאנגעל אין קליינעם פארמאט אין בעסטען צו-שטאנד זאפארט צו פערקויפען. צו ערפאהרען קילינסקיעגא 12 אין פארבען-געשעפט. 4938

פערשידענעס

א פאר בעטען (מאטיווע) מיט מאטראצלעך ביליג צו פערקויפען. צו ערפאהרען פיעטריק. 33, אויפ'ן 2-טען הויף, פארטער.

לאקאלען

צו דינגען און פערדינגען פערשידענע וואוי-נונגען אין אלטע און אין נייע הייזער מיט אלע בעקוועמליכקייטען אויף מאנאטליכע דירה-געלד, גע-וועלבער, געשעפטס- און פאבריקס-לאקאלען. מעב-לירטע צימערן, הייזער, ווילעס, פלעצער פון פער-שידענע פרייזען. יעדער קויפט און פערקויפט. נאר דורך דער ביורא „לאקום" פיעטרקאווער 79 פראנט 2 שטאק, טעל. 164-29 וואס ערלעדיגט פינקטליך און סאליד דאס ביורא איז טעטיג פון 8 פריה ביז 8 אוונד, אינפארמאציעס אהן בעלוינונג.

א שטוב מיט א קוך צום דאווענען שבת ויו"ט איז צו פערדינגען לוטאמירסקא 9 ביי שטערן. 4952

צו פערמיטען 1 צימער אויף געשעפט צאהלען מאנאטליך, נאוואמיעסקא 26 ביי ליפשיץ. 4894

3 צימער און קוך אין פראנט מיט בעקוועמ-ליכקייטען אין צענטרום שטאט ווערט געזוכט. צו ערפאהרען ביי Rudiak, Zielona 33 I piętro 4895

אכטונג! צו פערדינגען א שאפע, וואס איז געווען 30 יאהר א מעבעל-געשעפט גלובנא 67. צו ערפאהרען ביים וועכטער. 4878

אנאנסען-פרייז: פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער צייט 8 צייטונגען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ „ 60— „ 4 „
נאכ'ן טעקסט—12 „ „ „ „ „ 18— „ 8 „

אבאנעמענט-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט צושטעלען א היים. אויף דער פראווינץ 6 זל. א חודש אין אויסלאנד — 8 זל.

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilbersberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i drukiem „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.